ANUL XL. No. 2. MAI 1916

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

METROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI.

Corespondența urmată între Metropolia Moldovei și Sucevei, cu autoritățile militare, în privința serviciilor bisericești, pastorale-militare, pentru ostașii: ruși, sîrbi și bulgari, aflați prizonieri în Germania la Baden-Baden și a celor refugiați în țara noastră, aflați în Tabăra dela Șipote lângă Iași.

I.

»Raportul superiorului Capelei Române „Mihai Sturdza" din Baden-Baden — Germania, către I. P. S. Metropolit al Moldovei, din 23 Iulie st. v. 1915.

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne,

«Prin domnul v. Corbiere, General-Leutenaut și Inspector al Lagărului de prizonieri, pendinte de Corp. XIV de armată germană, am fost întrebat dacă pot face servicii religioase pentru prizonierii ruși din menționatul Lagăr.

Cu deplină convingere că îndeplinesc o sfântă obligație pastorală în aceste vremuri de jertfă din partea omenirei, la care trebue să participăm și noi păstorii popoarelor, și întru cât vă cunosc înaltele sentimente ce aveți pentru îndeplinirea datorii, am răspuns afirmativ.

Cu profund respect aducându-vă aceasta la cunoștință,

Vă rog să binevoiţi a-mi da Inalta aprobare arhipastorală.

Sunt I. P. S. Stăpâne, al I. P. S. Voastre prea plecat şi supus servitor»,

Econom Gh. Brănişteanu.

II.

Răspunsul Metropoliei Moldovei cu No. 2540 din 10 August 1915, către superiorul Capelei dela Baden-Baden—Germania.

Prea cucernice Părinte Superior,

La raportul d-voastră No. 3 a. c. vi să răspunde că aveţi deplina Noastră aprobare pentru a săvârşi toate serviciile religioase-pastorale pentru prizonierii ruşi din Lagărul pendinte de Corp. XIV de armată germană, şi cu slujba sfintei liturghii, după cum vi se va cere de Comandantul acelui Lagăr.

Această a Noastră aprobare metropolitană o veţi aduce şi la cunoştinţa acelui Onor. Comandament militar german spre ştiinţă.

Pimen Metropolitul Moldovei şi Sucevei.

Director, *Gabr. Parvu.*

Această corespondenţă e privitoare la prizonierii ruşi din Germania-Baden-Baden.

I.

Adresa Comandantului Taberei „Şipote" din jud. Iaşi, din 1 Aprilie 1916 cu No. 6, către Metropolia Moldovei.

Inalt Prea Sfinţite Părinte,

«Am onoare a vă supune la cunoştinţă, că în Tabăra dela Şipote să află 233 ostaşi refugiaţi creştini ca: ruşi, sîrbi şi bulgari.

Potrivit obiceiului creştinesc, sfintele Paşti fiind sărbătoarea cea mai mare, ar fi bine să orânduiţi un preot care să ştie ruseşte spre a oficia sfintele slujbe de Paşti în o limbă cunoscută de toţi refugiaţii creştini.

Incredințat fiind că veți dispune cele de cuviință, respectos încunoștințăm că trenul pleacă din Iași la 8 dimineața și la gara Radiu să va trimite trăsura Taberei a-l aduce aici. Ar fi bine să vie și un cântăreț.

Rog să binevoiți a da ordin să-ni să răspundă spre a luà măsuri de urmare.

Primiți vă rugăm asigurarea Inaltei considerații»,

Comandant Taberei Șipote, *Maior V. Ionescu.*

II.

Adresa Metropolii No. 1099 din 4 Aprilie 1916 către Comandantul Taberei Șipote—jud. Iași.

Domnule Comandant,

«Luând cunoștință de cele arătate de d-voastră prin adresa No. 6 avem onoare a vă comunicà că am însărcinat pe preotul Dionisie, român basaraben, care cunoaște prea bine limba rusă, ca să vie de Paști, să săvârșească sfintele slujbe, pentru mângâierea sufletească a refugiaților ruși, sîrbi și bulgari, aflători la Șipote.

Insărcinatul Nostru va sosì la Șipote în ziua de 7 a. c. însoțit de călugărul Anania Mursa, care va îndeplinì serviciu de cântăreț, cunoscând și el limba rusă. Amândoi vor rămâneà până a doua zi de Paști, spre a face slujbele bisericești.

Primiți etc.»

Pimen Metropolitul Moldovei și Sucevei.

Director, *Gabr. Parvu.*

III.

Referatul preotului Dionisie, către Metropolie reg. la No. 877 din 25 Aprilie 1916.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

«Cu cel mai profund respect și cu prea plecată metanie vă supun la cunoștință că în ziua de 7 Aprilie c.

am sosit la Tabăra din Șipote, însoțit de călugărul Anania Mursa și ne-am prezentat d-lui Comandant, căruia i-am comunicat însărcinarea ce avem. Primiți cu multă bunăvoință, d-l Comandant a dat ordin ca să adune toți refugiații de religia ortodoxă ruși, sîrbi și bulgari, cărora li s-a spus scopul mergeri noastre acolo. Toți acei refugiați în număr de 233, au primit mulțumiți această sfântă veste. După ce le-am vorbit spunându-le că am dela I. P. S. Voastră însărcinarea de a slujì de Paști, pentru mângâerea lor, toți au mulțumit pentru grija ce aveți de ei și ușurarea sufletească ce le-o dați.

I-am întrebat dacă doresc de a se spovedì și împărtășì cu sfintele Taine, la care au răspuns că doresc a se pregătì de Paști în toată regula creștinească și mă roagă a-i spovedì și împărtășì. Dorința lor am îndeplinit-o în timp de două zile, spovedindu-i și împărtășindu-i pe toți, după toată regula dreptei și sfintei noastre credințe.

Pentru slujba «Sfintei Invieri» s'a pregătit o capelă de campanie, numai pentru Altar deschis în care la ora 12 din noapte am făcut cu toată regula «Sfiânta Inviere», după care a urmat sfânta liturghie, sfârșind-o, cu o cuvântare potrivită cu greutățile vremurilor de azi și cu poziția lor; arătându-le mângâerea ce le-o face sfânta noastră Biserică și bunăvoință cu care țara nostră îi îngrijește.

Toți m'au ascultat cu mare luare aminte și lacrămi aveau pe fețele lor, mulțumind pentru toate.

Infine, sfințind pasca și tradiționalele ouă roșii, am dat fiecăruia din ei câte o bucată de pască și ouă roșii.

In ziua de Paști la ceasurile două în fața tuturor am făcut slujba vecernici sau a doua Inviere, cu care sfântă slujbă îndeplinindu-mi sarcina ce ați binevoit a-mi da, și din nou făcând felicitări d-lui Comandant și ostașilor noștri români de Sfintele Paști, asemenea și ostașilor refugiați, am părăsit Tabăra dela Șipote, însoțit cu tovarășul meu

fiind petrecuți de toți până la eșire. Din această împrejurare ne mai pomenită am luat cu mine cele mai frumoase amintiri și mângâeri sufletești, că prin încrederea ce mi-ați dat, D-zeu mi-a ajutat de am făcut slujba de Paști ostașilor refugiați la noi din marele războì cine știe pentru ce împrejurări, adăpostiți și îngrijiți în Țara noastră.

Ultima lor rugare a fost de a vă arătà din parte-le cele mai umilite mulțumiri, zicând să trăiască «Moldavschii Metropolit» și cât de curând să-i mai vizitez.

Ostașii ruși au făcut un cor cântând sfânta liturghie foarte frumos.

Sunt cu cel mai profund respect plecat și ascultător al I. P. S. Voastre.»

Ieromonahul Dionisie.

IV.

Rezoluția pusă de I. P. S. Metropolit Pimen al Moldovei pe referatul preotului călugăr Dionisie, însărcinat a merge la Șipote.

«La îndulcirea amărăciunelor unora din ostașii țărilor «vecine, aflate în războì, a fost dat să contribue Țara «noastră, prin îngrijirea cu multă voință de refugiați, «dându-le ospitalitatea cuvenită; iar Biserica i-a îngrijit, «însărcinând preoți, ca să le facă slujbe și rugăciuni, după «împrejurările vieții.

«In deosebi de sfintele Paști, din partea Metropolii «Moldovei am orânduit un preot, care a mers la Tabăra «din Șipote—lângă Iași unde erau mulți refugiați după «câmpul de războì, între cari se aflau 233 creștini ortodocși: «ruși, sîrbi și bulgari, pe care i-a spovedit și împărtășit, «săvârșind slujbele bisericești de Sfintele Paști, precum «se vede din acest referat.

«Tot în felul acesta, după cererea Comandamentului Cor«pului XIV de Armată Germană, dela Baden-Baden—unde «e Capela română, pusă sub jurisdicția noastră, și unde e «un mare lagăr de prizonieri ruși, am încuviințat ca su-

«periorul acelei Capele, Economul Brănişteanu, să facă «toate slujbele religioase, cerute pentru prizonierii ruşi, «la împrejurările vieţei şi la sărbătorile mari ceeace s'au «şi făcut cu multă bună voinţă.

Pentru aceste servicii făcute de preoţii însărcinaţi de noi, cu atâta bună voinţă şi dragoste pastorală le aducem mulţumirile noastre metropolitane, iară colegii lor preoţii bisericei române, să pot bucurà de modul cum cei delegaţi, şi-au îndeplinit lucrul lor, spre slava lui Dumnezeu şi spre strălucirea Bisericei noastre române, şi al ei sfânt nume, şi pentru streinii ostaşi, mângâiaţi în amărăciunile lor.

Pe preotul călugăr Dionisie Basarabeanu cu metania din M-rea Vorona şi azi superior al schitului Tărîţa, îl gratificăm cu rangul de «Protosyncel» pentru buna îndeplinire a sarcinei date».

Aceasta spre ştiinţa clerului nostru metropolitan.

Pimen Metropolitul Moldovei.

Această corespondenţă e privitoare la ostaşii refugiaţi ruşi, sîrbi şi bulgari aflaţi în Tabăra dela Şipote, Jud. Iaşi.

CRITICA APROAPELUI.

Rare ori se intâlnesc doi indivizi din societatea noastră de astăzi, fără să se ocupe de alţii, fără să critice oameni şi fapte la ordinea zilei, silindu-se de sigur prin aceasta a-şi dâ fiecare în parte o deosebită importanţă. Şi când auzim astfel pe unii vorbind pe socoteala altora, am crede că fiecare din ei este cel mai fericit, cel mai iscusit, şi cel mai înţelept. Realitatea însă este cu totul alta. Drept e că puţini sunt cari să-şi laude fără încunjur meritul şi situaţia lor—ştiut fiind că laudele directe sunt prea izbitoare şi de multe ori au cevà neplăcut—dar indirect mai

toţi îşi introduc laude prin observaţiunile critice cari au de obiect spiritul, calităţile, averea şi situaţiunea altora, cum şi întreprinderile lor.

Fiecare din aceşti mai mult sau mai puţin aspri judecători ai aproapelui lor par a zice: Ideile mele sunt mai bune, eu sunt mai priceput, soarta mea mai bine asigurată; mulţămită capacităţii mele, poziţiunea mea e mai avantajoasă. Adeseori aceşti oameni aşà de dispuşi a deprecià pre alţii, şi cari nu găsesc bun decât numai ceeace ştiu ei, ceeace fac ei, ceeace posedă ei, văzute de aproape, se află că sunt cei mai nemulţumiţi de ei şi de soarta lor. Cuvintele nu li se potrivesc cu simţimintele. Ei se aseamănă cu actorii însărcinaţi să reprezinte personaje înalte mai presus de condiţiunea lor. Această înclinare de a critică persoanele din jurul său, în timp ce nu poate să zică că este mulţămit de sine, de soarta sa, este un semn caracteristic al slăbiciunii omului, şi prea adese ori a atras o serioasă luare aminte a adâncilor cercetători ai sufletului omenesc.

Dacă vedem că alţii sunt mai instruiţi decât noi, de ce oare nu le-am luà în considerare meritul lor? Dacă presupunem că situaţia lor este mai bună decât a noastră, de ce nu am recunoaşte aceasta? Care este cauza secretă care ne duce mai mult la critică şi la defăimare decât la aprobare şi la laudă? Şi să nu ne închipuim că această înclinare a oamenilor şi-ar aveà izvorul numai în ură sau în duşmănie. S'a observat că persoane cari abià se cunosc, sau cari nu au nici un motiv de a se urî, şi cari voesc chiar să pară uniţi prin legături de prietenie, nu rezistă pornirii de a scurtà sau a restrânge, prin o cât de mică observaţiune răutăcioasă sau critică, laudele cari se aduc altor oameni.

Câte odată critica este rodul unei dorinţe de a distrà o societate, şi consistă într'o simplă condescendenţă pen-

tru persoane pe lângă cari vrea cineva să-şi deà importanţă, căutând a le interesà prin spiritul său. Şi defectul acesta îl găsim până şi la persoane respectabile, bine cunoscute de altfel prin pietatea şi prin sentimentele lor binevoitoare.

Când dau să cercetez principalul izvor al ponegririi, al unui viţiu aşa de general, şi care prihăneşte atâtea suflete generoase, cred că-l găsesc în dorinţa de perfecţiune născută cu omul; dar că această dorinţă, aşa de nobilă în ea însăşi, ià adeseori o direcţiune falşă, şi târăşte sufletul în cele mai ciudate rătăciri. Mai întâi, buna părere ce avem de noi înşine se substitue în spiritul nostru laudabilei ambiţiuni de a posedà calităţi alese şi în loc de a năzui la perfecţiunea morală, ne sforţăm a convinge pe alţii că noi ne-am perfecţionat dejà... Negăsind nici în însuşirile personale, nici în situaţiunea noastră, motive de a ne formà o înaltă opiniune despre noi înşine, căutăm o despăgubire de ceeace noi nu avem în opiniunea altora. Lucrul nu se opreşte aici. Cum nu posedăm totdeauna forţele necesare spre a atinge acel grad de perfecţiune la care am voì să ajungem, şi cum cu toate acestea dorim să nu perdem nimic în opiniunea lumii, ne pornim atunci a deprecià pe alţii şi a le scădeà laudele ce li să dă. Dacă nu este în puterea noastră de a ne ridicà, credem că avem pe acea de a înjosi tot ce ne înconjoară la nivelul nostru, cel puţin în ochii oamenilor de rând. Mulţi oameni simţesc chiar o plăcere când găsesc împrejurări favorabile spre a criticà cevà la alţii. Eu nu aş fi făcut aşa, zice unul, eu aş fi făcut mult mai bine, zice altul. Eu sunt cu totul altfel, mai zice un altul. Dar în vreme ce noi ne înşelăm astfel prin o iluziune voluntară, ca să avem o bucurie sau plăcere de amor propriu, ne trădăm pe noi înşine fără să ne gândim. Căci aceste clevetiri ce dorim să se acrediteze, această înclinare la bârfeli care se observă îndată la noi, inspiră

oricărui pătrunde și cunoaște inima omenească, justa presupunere că suntem atinși de slăbiciuni, pe cari căutăm a le desvălui la alții. Prin criticile și îndoelile noastre, mărturisim recunoașterea secretă a superiorității altora, pe care o negăm cu glas mare; mărturisim că, cu toate sforțările noastre, nu am puteà egalà meritul care ne întunecă, și care din lipsa de putere de a-l atinge, ne silim să-l înjosim.

Omul sănătos nu se prea ocupă de buna sănătate a vecinului său, în timp ce bolnăviciosul află un fel de mângâere, în a-i descoperì vecinului, sau măcar a-i presupune infirmități secrete.

Mania deprecierii așà de obișnuită în lume, chiar când nu este unită cu vre-o rea intențiune, este o adevărată imprudență. Căci în loc de a descoperì părțile slabe ale altora, noi le desvălim pe ale noastre în ochii pătrunzători ai observatorului. De aceea să ne ferim de a socotì că cinevà va fi așà de dispus de a crede acestor denigrări, fără să fie curioși a cunoaște motivele ascunse.

Voiți să cunoașteți defectele secrete ale unei persoane? Plecați urechia la vorbele lui, și observați ce defecte îi place mai ales să le vădească. Șchiopul descopere un șchiop între mii de indivizi. El este cel dintâi care îl zărește, și cel din urmă care îl urmărește din ochi...

Inclinarea de a deprecià pe alții nu este numai o imprudență, având ca urmare vădirea propriilor noastre slăbiciuni, dar ea duce și la o mare îngâmfare, prin o laudă nemăsurată a meritului real sau imaginar în paguba meritului altora. Cel ce este înclinat a defăimà, în zadar recurge la șiretenie și la prefăcătorie, căci când acest viciu începe a se desvolta, îndată fizionomia și privirile sale vor spune aceace modestia buzelor tace încă.

Puține viții sunt cari să producă o groază așà de generală ca invidia și calomnia. Ele îl fac pe om capabil de cele mai

urite josnicii, și cea mai mică manifestare a lor inspiră o adâncă aversiune tuturor, dar mai ales sufletelor nobile. Astfel este sfârșitul la care ajunge inclinarea de a nesocoti meritul altora. Acela care simte plăcere de a înjosì în lume persoane cărora li se aduc laude, poartă în inima sa sămânța defăimării, — chiar atunci când nu se vede în el nici o inclinare pentru acest viciu, și se arată de altfel bun, binevoitor și îngăduitor prin caracter.

Cât de nobilă este năzuința spre perfecționarea morală! Ea ajunge treptat până la gradul virtuței celei mai alese. Cât de frumoasă apare apoi această virtute, când ea se resfrânge și asupra semenilor noștri, și cât o pogoară și o disfigurează mândria, păcatul lui Lucifer, cel mai mare și mai greu, cu toate teribilele lui urmări, între care și calomnia perfidă, care se manifestă prin ținută și prin fapte mai mult decât prin cuvinte!.. Sămânța mândriei este în inima omului, se naște cu el, și se desvoltă în el când împrejurările îi sunt favorabile.

Inclinarea de a deprecia calitățile vrednice de stimă ale altor oameni conține germenul unei păreri exagerate de sine însuși. Educațiunea defectoasă și împrejurările fac restul. Ele determină în fiecare individ specia de trufie care trebue să predomine și gradul acelei trufii.

Oamenii tineri, de pildă, în plină sănătate și putere, sunt de obicei mândri de frumusețea, puterea și iscusința lor. Rare ori recunosc ei calitățile altor indivizi de seama lor. Din contră, le place mai mult să deà la iveală defectele, decât să admire ceeace se laudă la cealaltă tinerețâ rivală. Mândria moștenită prin păcatul original este principiul înclinării la tineri de a ponegrì, cu toate că poate e închisă încă în taina gândirii. Sub orice formă inocentă s'ar înfățișă ea, vanitatea este cea dintâi care li se prinde de suflet. De se întâmplă lipsuri naturale, atunci ei caută a înlocuì prin artă aceeace refuză natura, și a face să iasă

prin o purtare calculată însușiri neexistente. Dar vremea tinereții e fugitivă. Curând grijile slăbesc voiciunea privirii și lacrimile îi sting focul. Alte pasiuni se prind de suflet. Când cinevà ajunge la o vârstă când nu mai poate să se distingă prin frumusețǎ și putere, ambiționează atunci reputațiunea spiritului, strălucirea rangului sau superioritatea bogăției. Viciul rămâne acelaș, numai forma s'a schimbat. Vanitatea care ieșia din figură sau putere în tinereţă, și cari ajung un fel de batjocură în o vârstă mai înaintată, se schimbă într'un ton tăios, hotărîtor, în trufie, în joc de ambiţiune sau lăcomie de avere.

Precum fiecare virtute ne apropie de Dumnezeu, fiecare viciu ne depărtează de dânsul, ne pogoară, ne asemuește cu bruta. Și cum bruta nu-și rădică privirile spre cer, ci le pleacă spre pământ, tot așà este și omul trufaș. El nu se gândește la oamenii mai ridicaţi, căci nu vede decât pe acei ce-i sunt inferiori lui, sau pe cari îi judecă lipsiţi de darurile cu care el se crede că este înzestrat. Ce este săteanul—chiar ticnit fiind el în vieaţă—faţă de orășanul cu stare, și acesta faţă de omul ce înnoată în prisosința averii? Ce este oare omul simplu—fie el mai sincer și mai iubitor de adevăr—faţă de învăţatul, real sau—mai sigur—imaginar, în cercetările, pătrunderea, în iscusinţa graiului,—cu deosebire în acoperirea adevărului și în mistificările la care a ajuns omenirea?

Mai totdeauna s'a privit trufia ca o nebunie mai ales de către smerita virtute, și este în adevăr așà. Căci ce este mai nesocotit de cât de aș face cinevà un merit din lucruri pe care trebue să le peardă în ceasul—apropiat poate—al morţii? Ce nebunie mai mare poate fi decât aceea de a căutà să-și puie gloria sa într'un punct în care cinevà este inferior la mii de alte persoane? Dar trufia este mai mult încă decât o nebunie. Ea este o adevărată otravă a sufletului, tot așă de primejdioasă ca oricare

viţiu al spiritului. Efectele sale nu se arată la început şi totdeauna în afară, fiindcă ea lucrează mai întâi asupra imaginaţiunii şi cuprinde mai cu seamă părerea ce îşi face omul de pretinsele sale calităţi sau prerogative. Cu cât însă imaginaţiunea se aprinde, cu atât trufia perde măsura. Şi astfel toată opiniunea excesivă a meritului sau a lipsurilor ajunge un fel de demenţă, mai ales când ea este fixă, şi când devine o regulă de purtare. Tot individul prins într'o astfel de părere are o măsură falşă pentru a aprecià ceeace se atinge de persoana sa. El lucrează ca rătăcit de un fel de ameţeală, care îl face să vadă obiectele cu totul altfel de cum sunt. Cum dar acest viciu al trufiei atacă şi turbură în deosebi imaginaţiunea oamenilor, nu trebue să ne mirăm dacă la sfârşit mintea se sminteşte. Astfel trufaşii sunt cei mai expuşi a-şi perde raţiunea, şi populează în o proporţiune inspăimântătoare ospiciile de alienaţi.

Să depărtăm aşà dar gândirea noastră de aceste triste rătăciri ale omenirii, cari duc la acest termen fatal, la care prea adeseori ajunge dispoziţiunea omului de a deprecià pe semenul său.

Creştinul adevărat în loc de a contestà sau a tăgăduì prerogativele fraţilor săi, din contră, se bucură când descoperă că ele sunt reale, şi-i place să le recunoască. El priveşte cu ochi buni şi nu se mâhneşte că alţii posedă mai multe averi, mai multe cunoştinţi, mai multă îndemânare, şi că au vederi mai înalte. El este convins că astfel a fost voinţa lui Dumnezeu, ca darurile sale să nu fie deopotrivă la toţi oamenii, şi aceasta pentru a se unì între ei prin o atârnare mutuală; deşi, oricare ar fi partea fiecăruia, nu este niciunul mai mult sau mai puţin mare în ochii lui Dumnezeu.

Să nu despreţuim dar calităţile superioare ale unei persoane, căci este darul lui Dumnezeu. Să ne bucurăm chiar

fără a concepe cea mai ușoară pizmă. Căci, vai, toate se trec curând, așà cum se vestejesc curând și rozele! Câtevà zile încă și perii vor albì, fața va pălì, fruntea se va încreți, eleganța taliei și vigoarea tinereții vor dispare sub greutatea, sub povara bătrâneții!

Să nu pizmuim apoi marea avere a omului bogat. Numai de s'ar bucurà cu adevărat de ea! Noi putem găsì adevărate bucurii și plăceri ale vieții în mijlocul unei stări, a unei averi mai mici, și chiar în sărăcie de multe ori. Fericirea depinde nu de bunurile dinafarice, ci de bunurile sufletului. Pentru ce am invidià pe aproapele de ceeace nu-i aparține definitiv? Din toate acele bunuri de împrumut nu-i rămâne la sfârșit decât un giulgiu...

Să arătăm, să mărturisim meritele acelui ce plănuește și formează întreprinderi folositoare societății, țării sale și omenirii. Din ce motive am suspectà intențiunile sale, câtă vreme nu cunoaștem nici gândirea sa intimă, nici raporturile sufletului său cu Dumnezeu? Cu ce drept am ridicà noi stima oamenilor dela acela ale cărui interprinderi pot să întindă binefaceri asupra altora, poate chiar și asupra noastră și asupra urmașilor noștri?

Să lăsăm în fine și acelor cari se cred mai aleși și mai superiori decât noi mica bucurie ce o află ei într'o iluziune, din care își fac un titlu... Știm bine că nici un muritor nu se naște în ochii lui Dumnezeu mare sau mic, nobil sau nenobil, bogat sau sărac. Cu toate acestea, dacă oarecari distincțiuni sociale sunt necesare pentru menținerea ordinei publice, ori pentru progresul omenirei, de ce am căutà noi să distrugem, prin o depreciare poate pătată de iubirea de sine, instituțiuni trebuitoare și folositoare societății!

Numai un singur lucru pre pământ poate face pe cinevà respectabil, numai un singur lucru poruncește stima, —aceasta este *virtutea*, cunoștința luminată de Dumnezeu și de voia lui, luată drept regulă de purtare. In sensul

acesta ne vorbeşte sfânta Scriptură: «*Acestea zice Domnul: să nu se laude cel înţelept întru înţelepciunea lui, să nu se laude cel tare întru tăria lui, să nu se laude cel bogat întru bogăţia lui. Ci întru acestea să se laude cel ce se laudă, că înţălege şi cunoaşte că eu sunt Domnul cel ce fac milă şi judecată şi dreptate pre pământ, că într'acestea este voea mea, zice Domnul!*»—(Ieremia 9, 22—23).

Fie dar voea lui, a Stăpânului lumii. Inţelepciunea sa să fie regula gândirilor şi faptelor noastre. Să ne silim a ne arătà, când vom fi chemaţi, fără remuşcări şi cu seninătate în faţa lui, ca înaintea aceluia care cearcă inimile şi înaintea căruia nimic nu este ascuns. Noi ne putem lipsi de stima pe care oamenii o rezervă ştiinţii, frumuseţii, bogăţiei, demnităţilor şi rangului,—nu însă şi de Dumnezeu, căci nu trebue să vieţuim în această lume trecătoare decât pentru îndeplinirea chemărei noastre pre pământ, potrivit voinţii lui Dumnezeu, şi pentru cununa răsplătirii ce ni-o pregăteşte el în vieaţa veşnică.

Menirea noastră în vieaţa aceasta trecătoare este de a ne perfecţionà, de a ne împodobi sufletul cu podoaba virtuţii. Menirea noastră aci pe pământ este de a face fericiţi dintre semenii noştri, şi prin aceasta de a ne face noi înşine fericiţi... Pentru aceasta a făcut Dumnezeu dintre oameni bogaţi şi săraci, mari şi mici, domnitori şi supuşi. Unul este înzestrat cu mai multă putere, un altul cu mai multă înţelepciune; unul pune în lucrare sau în executare aceeace altul a inventat. *Fiecare cu chemarea cu care este chemat,* cum zice Apostolul neamurilor. Iar Mântuitorul ne-a pus înainte pilda talanţilor, pe cari un stăpân de casă i-a împărţit slugilor, dând unuia cinci talanţi, altuia doi şi altuia unul, aşteptând dela fiecare rezultatul lucrului său.

Să nu ne umflăm dar de vanitate şi de trufie. Să nu despreţuim pe unul şi să pizmuim pe un altul. Să nu ne mâhnim dacă unul dintre fraţi noştri a luat un talant mai

mult sau a primit o parte mai mare decât a noastră. Dumnezeu imparte darurile cum binevoește.

Tot ce avem noi este dela dânsul, și tot ce suntem noi suntem printr'însul. Și chiar dacă nu ne prisosește, nimic însă nu ne lipsește, când el este cu noi.

Astfel este spiritul de care trebue să ne pătrundem. Acesta este spiritul adevăratului ucenic al lui Iisus. Să privighiăm dar, să fim cu luare aminte asupra noastră înșine, să ne ținem în pază contra vițioasei înclinări de a înjosi pe semenii noștri prin acele judecăți pe cari le dictează trufia, și cu ea reaua voință. Să respectăm tot ceace este demn de stimă, și luând pildă să ne facem imitatori. Astfel vom aruncà sămânța binelui în multe suflete și vom lucrà pentru lățirea împărăției lui Dumnezeu pre pământ, împărăția carității și fericirii, premergătoare fericirii nesfârșite.

† Teofil M. Ploeșteanu.

IEȘIREA IN ȚARINA

sau

Vestirea la răspântii a învierei Domnului și a arătărilor Sale după învierea din morți.

Multe și însemnate au fost, și sunt chiar, foloasele pe cari le au adus credinței creștine mănăstirile. Bărbați cuvioși și sfinți, bărbați însuflețiți de focul sacru al credinței și plini de râvnă dumnezeească pentru păstrarea ei, au părăsit lumea și s'au retras în locuri pustii și neumblate, unde, departe de lume, departe de nevoile și sgomotul vieței sociale, să fie, după cuvântul Psalmistului, ziua și noaptea cugetând numai în legea Domnului; și s'au retras pentru ca acolo legea Domnului să le fie lor pururea în minte, în gând și în inimă. Ea să le fie

scopul premergător al ori cărei preocupări, ca astfel s'o păzească, s'o păstreze și s'o îndeplinească cu sfințenie și fără nici o știrbire, cu toate ale ei predanii, pravile și îndreptări, drepte și neschimbate, în toată a lor curățenie.

Aceasta este origina sfintelor mănăstiri în Creștinism. Acesta este caracterul și scopul, dela însăși apariţiunea lor. De aci însemnătatea lor cea mare pentru conservarea Creștinismului, ca așezăminte spirituale pentru cultivarea pietăței, *în adevăratul spirit al sfintei credințe, descoperite oamenilor de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Carele s'a întrupat și s'a făcut om, și a suferit moartea pentru mântuirea noastră.*

* * *

Dar să fie bine știut că sfintele mănăstiri chiar dela apariţiunea vieței monastice, și în tot decursul veacurilor, *n'au avut* și *n'au păstrat cu sfințenie acest caracter,* decât numai în sfânta Biserică creștină Ortodoxă a Răsăritului. Cu acest caracter au fost mănăstirile și monahismul și în părțile Apusului. Aci monahismul a luat naștere în timpurile exilului sfântului Atanasie cel mare, când acesta petrecându-și vieața în aceste părți, a răspândit biografia sfântului Antonie cel mare, făcută de el, și astfel Antonie a aflat mulți admiratori și în aceste părți, și foarte mulți s'au devotat vieței monastice. Atunci mănastirile și vieața monahală aveà acelaș caracter și erà aceeași ca și în Orient. Nu tot astfel însă fu în timpurile posterioare. Mănăstirile și tagmele monastice cari au apărut și s'au organizat în veacul al XII, în Biserica Apusului, și cari au rămas pururea până în ziua de astăzi idealul vieței monastice în sânul Bisericei papale, au avut chiar dela început altă așezare, și au urmărit și îndeplinit alte scopuri. Iar dacă în aparență nevoitorii vieței monastice din aceste părți ale creștinătăței apăreau și se pretindeau a fi apărători credinței, istoria știe că ei, mai totdeauna, nu erau

decât unelte și instrumente întrebuințate pentru scopuri cu totul depărtate de spiritul și interesele cele drepte și adevărate ale sfintei credințe a lui Iisus Christos. Ei îndeplineau scopuri a căror aducere la îndeplinire au semănat groază și teroare în sânul societății creștine, și au sguduit temeliile ei, rămânând de pomină, pentru vecinicie, isprăvile lor, ca o pată pururea neagră și neștearsă asupra Bisericei condusă de Papii dela Roma!

* * *

Nu astfel au fost și sunt mănăstirile și monahismul în Biserica Creștină Ortodoxă a Răsăritului. Aci au rămas cu caracterul pe care l-au avut dela apariţiunea și înființarea lor. Ele și-au păstrat acest caracter și scop original, curat și sacru. Și toată organizarea și pravilele de urmat, ce i s'au dat de mari asceți și cuvioși ca, Antonie și Macarie, și de Ierarhi ca, sfântul Vasile cel mare, au fost numai în sensul cel adevărat al scopului urmărit dela înființarea lor. Astfel au fost și toate pravilele și așezările date și mai târziu de toți bărbații cei cuvioși și sfinți împodobiți cu tot felul de virtuți, și cari s'au nevoit cu adevărat către o vieață curată și sfântă, rămânând ca exemple pururea vrednice de imitat pentru urmașii și nevoitorii vieței monastice. Și toate aceste pravile și reguli ce au fost date vieței monastice, au rămas pururea normative pentru vieața și idealul urmărit de aceia cari părăsiau viața socială și se retrăgeau în mănăstri, ca acolo să cugete ziua și noaptea la legea Domnului; să păstreze credința și să o îndeplinească după toate ale sale pravile și îndreptări.

* * *

De știut să fie și aceasta, că: dacă vre-o dată atleții vieței monastice din părțile Orientului creștin, admirați și venerați de toată lumea, și cunoscuți prin virtuțile și cu-

vioșia vieței lor, părăsit-au pentru moment liniștea mănastirei și veneau în lume, ei n'au venit, decât pentru a aduce pacea și liniștea în spirite, atunci când eră turburare și neliniște sufletească între credincioși. Mai totdeauna ei nu veneau decât, sau chemați, sau îndemnați de insuflarea dumnezeească a Duhului celui Sfânt ca să vină în lume să aducă pacea și să întărească dreapta credință. Și au venit, căci așà cereau nevoile cele mari ale Bisericei lui Iisus Christos, și ei se impuneau tuturor prin vieața lor curată și sfântă; și, prin autoritatea lor, puteau să împace spiritele și să aducă pacea și liniștea mult dorită de toți, risipind toată neînțelegerea și nimicind toată ura, invidia și desbinarea. Prezența lor a adus totdeauna pacea și liniștea, iar ei n'au lucrat lucrul cel bun și folositor credincioșilor și Bisericii, decât numai cu cuvântul, cu sfatul cel bun și totdeauna cu duhul blândeței, convingând pre toți.

Pacea a fost dar totdeauna scopul pentru care părăseau pentru moment liniștea vieței lor monastice și veneau în lume, prin chemarea sacră, sau prin îndemn dela Dumnezeu. Și ei venind, n'au prigonit pe nimeni, nici n'au impus vreo dată ceva cu sila celor ce se discutau și erau în desbinare; ci aceștia recunoscând dreptatea, primeau de bună voie și bucuroși cuvântul lor, și îl primeau căci aceștia se impuneau prin vieața lor cea împodobită cu frumusețea darurilor dumnezeești, fiind vieață curată și sfântă, vieață admirată, care se impuneà moralminte tuturor.

Astfel sunt mănăstirile și monahismul în Biserica Creștină Ortodoxă a Răsăritului. Se deosebesc de mănăstirile și monahismul Bisericei papale.

*
* *

Dar tema aceasta privitoare pe mănăstiri și monahism s'ar putea desvoltà foarte mult și pe larg. S'ar puteà

descrie și arată ființa și natura vieței monastice, în paralel cu istoria Creștinismului, insistându-se asupra însemnătăței și a foloaselor pe care le-a adus Bisericii creștine, și cât a contribuit la desvoltarea pietăței și a religiosităței și la îmbunătățirea moravurilor vieței credincioșilor.

S'ar putea în deosebi privì chestiunea din punctul de vedere al rolului și însemnătăței pe care mănăstirile și monahismul le-a avut în sfânta noastră Biserică Română. Cum acì pe pământul binecuvântat al Țărilor Române, au prosperat mai mult de cât or unde în Orientul Ortodox, păstrându-și cu sfințenie vechiul lor caracter, scop și organizare și având o înrâurire mare și binefăcătoare asupra mersului vieței noastre bisericești, culturale și naționale, și nu arare ori chiar și politice. S'ar puteà arătà cum monahismul și mănastirile au prosperat acì sub toate punctele de privire, mai mult decât ori unde aiurea, și așà cum nu s'a văzut în sânul nici unei Biserici creștine Ortodoxe.

Dar nu acesta este scopul pentru care am întreprins a scrì aceste rânduri. De aceea cerând iertare cetitorilor, că nu pot continuà mai departe pe această temă, vin la subiectul ce mi-am propus, care stând în strânsă legătură cu cele mai sus arătate despre origina, scopul și caracterul mănăstirilor în sfânta noastră Biserică creștină Ortodoxă a Răsăritului, m'a obligat a face această mică introducțiune pentru a venì la subiect.

***

Ritualul sfintei noastre Biserici creștine Ortodoxe a Răsăritului, este cel mai frumos vestmânt tainic și duhovnicesc care îmbracă sfânta noastră credință. Pentru aceasta sfintele slujbe, în sfânta noastră Biserică, sunt tot ce poate fi mai înălțător și sublim, când se săvârșesc cu toată a lor bună orânduială, cu râvnă sacră, cu pietate și religiositate, și când se întâmplă mai ales, ca servitorii

sacrii ai altarului să fie înzestrați dela Dumnezeu și cu darul cântării, și sunt cunoscători ai imnologhiei sacre și bisericești. Atunci pentru credincioși, săvârșirea sfintelor slujbe este nu numai înălțătoare, și un îndemn mare și puternic către pietate și religiositate, dar sunt chiar producătoare de mulțumire și liniște sufletească. Sunt îndemnul cel mai puternic pentru întărirea în credință, și sunt chiar producătoare de rodul mântuirei în sufletele credincioșilor, îndreptându-i către o vieață îmbunătățită și placută lui Dumnezeu.

Doritor de a ascultà sfintele slujbe ale patimilor Domnului și ale sfintei și dătătoarei de vieață Invierei Sale din morți, m'am hotărît a le ascultà la sfintele mănăstiri cele mari din județul Neamțu.

De ziua Invierei Domnului mă aflam la sfânta mănăstire Văratecul.

Toate sfintele slujbe s'au săvârșit îngerește, cu toată buna orânduială și după toată pravila mănăstirească. Erà cu adevărat ceva înălțător și sublim, iar regula și frumusețea desăvârșirei lor, îți inspirà atâta înălțare sufletească, în cât te ridică cu adevărat cu duhul dela cele trecătoare și pământești, către cele eterne și cerești, mai ales când înțelegi rostul lor și ai cunoștința celor ce se săvârșesc.

*
* *

Trecuse ziua cea mare și slăvită a Invierei. Erà Luni, a doua zi de Paști. Asistam la sf. Liturghie și, la sfârșitul ei, văd o mișcare neobicinuită; un fel de pregătire pentru ceva. Intreb ce este și ce avea să mai urmeze? Mi se spune: *Ieșim în Țarină.* N'am putut înțelege nimic din aceste cuvinte. Repet întrebarea și mi se răspunde steriotip: Ce, mată nu ști? *Ieșim în Țarină.* Mă gândeam fel și chip, să văd ce va fi. Mi-am zis întru sine-mi: poate că aci astăzi e obiceiul de a ieși cu sf. icoane ca să facă sfințirea apei în țarină, afară din mănăstire, așà cum se

face pe la orașe Joi, și de obiceiu Vineri, în săptămâna luminată.

Toată pregătirea fiind terminată preoții ies în vestmintele lor sacerdotale, precedați de sf. icoană a Mântuitorului, a Invierii, a sf. Ioan Botezătorul și a Maicei Domnului; de steaguri, toacă etc. și o procesiune destul de impunătoare, se formează îndată, și pornesc din mănăstire către țarină spre a ieși în afară de raza mănăstirei.

Am mers cu toți cale de un chilometru și mai bine în frumoasele cântări ale Invierei, răsunând văzduhul de cântarea imnului triumfal: «Christos a înviat din morți cu «moartea pre moarte călcând, și celor din mormânturi «vieață dăruindu-le». Iar când încetà cântarea, răsunau clopotele și tochițele.

Ajunși în fine în țarină, procesiunea se oprește pe o pajiște frumos împodobită de Dumnezeu cu iarbă verde și tot felul de flori primăvăratice. Acì preoții fac sfințirea apei.

Credeam că totul se terminase. Dar tocmai de acì se începe săvârșirea faptului care m'a făcut să scriu aceste rânduri.

* * *

Odată sființirea apei terminată și preoții făcându-și datoria de a boteză pre credincioși credeam, cum am zis, că nu ne mai rămâneà alt, de cât reintoarcerea în mănastire cu aceiași frumoasă orânduială bisericească.

Dar, nu.

Pornind procesiunea iarăși în frumoasele cântări ale Invierei nu a făcut decât cativà pași și cu toți se opresc. Preotul binecuvintează poporul, și îndată începe cetirea primei din cele 11 evanghelii ale învierei (Ev. dela Matei cap. XXVIII, 16—20). Terminând cetirea, aduce slavă și mulțămită sf. și deoființă Treimi, care ne-a mântuit. Prea mărește Invierea, rostește ectenia și, cu sf. cruce în mână se roagă pentru M. M. L. L. Regele și Regina și augusta

dinastie și invoacă binecuvântarea lui Dumnezeu preste moștenirea sa (poporul ce stă înainte, credincioșii ce se aflau la această procesiune).

Procesiunea pornește, și după câțiva pași se oprește iarăși la o altă respântie a drumului, și îndată se citește a doua evanghelie. (Ev. dela Marcu XVI, 1—9) urmând apoi după cetirea sf. evaghelii acelaș ritual. La o a treia răspântie se oprește din nou și se citește a treia evanghelie (dela Marcu XVI, 9—20), și așà mai departe, la fiecare respântie câte o evanghelie, a IV (dela Luca XVI, 1—12), a V (dela Luca XXIV, 12—35), a VI (dela Luca XXIV, 36—53), a VII (dela Ioan XX, 1—10, a VIII (dela Ioan XX, 11—18), a IX (dela Ioan XX, 19—31), a X (dela Ioan XXI, 1—14) și în fine a XI (dela Ioan XXI, 15—25), în poarta mănăstirei după care a urmat iarăși rugăciunea de mulțumire și slavă adusă sf. Treimi și prea mărindu-se Invierea. S'a rostit apoi ectenia și s'a invocat binecuvântarea lui Dumnezeu asupra Augustei dinastii, a Guvernului și asupra binecredincioșilor creștini, cari au luat parte. Litania s'a încheiat în poarta mănăstirei cu cetirea rugăciunei din molitfelnic, care se citește la toată litania.

Pe tot drumul cât a ținut procesiunea la întoarcere, cântarea care stăpâneà, erà tot imnul triumfalnic vestitor al Invierei: Christos a înviat din morți...

* * *

Iată faptul. L-am urmărit cu pietate și cu toată atențiunea și cugetând asupra lui, am văzut că această *ieșire în țarină;* ieșire afară din mănăstire (din cetate), nu erà o simplă procesiune, pentru a se face acolo, la câmp sfințirea apei, căci atunci, totul s'ar fi sfârșit cu această sfântă slujbă acolo în țarină. Dar nu. A urmat cetirea tuturor evangheliilor Invierei și ale arătărilor Domnului, după Invierea sa din morți; și atunci mi-am zis în sineș; ce să

fie aceasta? Și reflectând am găsit adevărul asupra scopului celor săvârșite.

Aceea ce se face, mi-am zis: *Trebue să fie: «Vestirea Invierei Domnului la răspântii și în toată lumea»*. Și purtându-mă cu gândul departe în trecutul istoriei bisericii creștine până la timpurile când s'au săvârșit faptele istorisite în sfintele evanghelii cetite, am văzut că ceeace se făceà, nu erà decât: *vechea tradițiune, care se păstrează până în ziua de astăzi* în Biserica Ierosolimiteana și în marile mănăstiri din Orientul Ortodox, tradițiunea care amintește aducerea la îndeplinire a cuvintelor Domnului: *De a spune fraților și de a vestì tuturor Invierea sa din morți.* (Comp. Marcu XVI, 10, 12 și 15; Ioan XX, 17 și locurile paralele).

Da. Procesiunea aceasta nu erà decât acea veche tradițiune, care astăzi la noi nu se mai păstrează decât prin mănăstiri, și îmi pare că nu în toate. In Biserica Ierosolimitană vestirea Învierii începe *chiar din momentul când se anunță Invierea, prin împărtășirea sfintei lumini.* Atunci curieri speciali purtând sfânta lumină, pleacă dela sfântul mormânt și vestesc tuturor sfânta Inviere, nu numai în sfânta cetate, dar și în împrejurimi, până în locurile cele mai depărtate. Toți acești curieri, împărtășind credincioșilor sf. lumină, cuvântul lor este: «Christos a învieat».

***

Toate acestea sunt, precum am zis mai sus, aducerea la îndeplinire a poruncii dumnezeești, *de a se vestì tuturor Invierea Sa.*

Acesta este sensul și înțelesul acestei tradițiuni, care astăzi se mai vede prin mănăstiri. Din ea în vieața socială a creștinilor, n'a rămas decât salutarea creștinească: «*Christos a înviea*t», cu care ne salutăm în tot timpul celor 40 de zile, dela Paști până la Inălțarea Domnului, timpul cát stăpânește marele și slăvitul praznic al Invierei.

Da. Singură și numai această salutare a rămas în societatea creștină, din vechea tradițiune care reamintește porunca dată nouă de Domnul prin îngerul său de a vestì Invierea Sa. Și această salutare care s'a păstrat cu sfințenie numai în sfânta Biserică creștină Ortodoxă a Răsăritului și erà în uz 40 de zile, astăzi, trebue să o spunem cu durere, începe și aci a se nesocotì și a dispare; căci am văzut și cunosc creștini ortodoxi, cari, chiar în ziua de Paști, se salută cu: «Bonjour», în loc de «Christos a înviat». Iar aceia cari țin această sfântă, frumoasă și sacră salutare creștinească 40 de zile, sunt rari și pe zi ce merge parcă devin și mai rari!

***

Aceasta însă nu trebue să fie. Prețuirea Invierei trebue pururea să fie mare, cea mai mare posibilă și mai presus de toate în vieața noastră creștinească; căci Invierea Domnului este faptul cel mare și prea slăvit al iconomiei dumnezeești pentru mântuirea noastră. El este începutul și dovedirea învierei noastre, și este în acelaș timp temelia sfintei noastre credințe.

Să învățăm dela sfinții Apostoli, cât și cum trebue să prețuim, să iubim și să venerăm Invierea Domnului.

Ei au socotit-o și au prețuit-o mai presus de toate; căci Invierea întărind credința lor în Domnul și dovedind tutulor dumnezeirea Sa, Invierea devine centrul și temelia predicei lor despre trimiterea dumnezeească a lui Iisus Christos pentru mântuirea noastră. Așà încât dela început Invierea este: *mărturia cea mare, puternică și neînvinsă despre dumnezeirea Mântuitorului nostru.*[1]

Insemnătatea cea mare și prețul pe care sfinți Apostoli, îl puneau pe Invierea Domnului, ne invederează întreaga istorie evanghelică și îndeosebi predica lor.

---

[1] Comp. Fapt. Apost. IV, 10 și următoarele.

Chiar dela început când voesc a alege pe al XII apostol în locul lui Iuda trădătorul, sfinții Apostoli mărturisesc: *că îl aleg, pentru ca să fie martor al Invierei Domnului din morți.* Faptele sfinților Apostoli ne spun că ei, *au ales pe Matia*, în locul lui Iuda, cel ce a vândut pre Domnul și a căzut din apostolie, *ca acesta să ia sorțul apostoliei sale, și să vestească Invierea, adică Dumnezeirea Invățătorului.*[1]

Apoi din istoria evanghelică aflăm că Invierea este cea întâiu vestire pentru începutul și întemeerea Bisericei Creștine. Ea este faptul pe cari sfinții Apostoli pun cel mai mare temei pentru răspândirea credinței în Iisus Hristos, ca Dumnezeu, și îl predică cu toată îndrăsneala. Mai mult chiar: Pre Inviere, își întemeează toată predica și toată învățătura lor despre mântuire. Sfântul Apostol Pavel, inspirat de Duhul Sfânt, atâta preț pune pe Inviere, în cât zice: «Iar de vreme ce Hristos se propovăduește că «s'a sculat din morți, cum zic unii între voi că înviere a «morților nu este? Și de nu este înviere a morților, nici «Hristos n'a înviat. *Iar dacă n'a înviat Hristos, înzadar-«nică dar este propovăduirea noastră, înzadarnică dar este «și credința voastră».*[2] Iar în epistola sa către Romani acelaș sfânt Apostol, arată că: patima, moartea și Invierea Domnului, sunt temelia credinței noastre pentru mântuire.[3]

* * *

A arătă locurile din istoria evanghelică și din predica sf. Apostoli, unde se vorbește despre Invierea Domnului și a face explicări asupra lor, ca să se vadă cât prețuiau ei Invierea, este a face un întreg studiu asupra tainei iconomiei dumnezeești pentru mântuirea noastră.

---

[1] Vezi Faptele sf. Apostoli I, 22.
[2] I Corint XV, 12—14.
[3] Vezi Romani IV, 24 și 25.

Acì am arătat câtevà numai, și cred că ele invedereaază îndestul cât temei puneau sf. Apostoli în predica lor pe Inviere.

Din ele aflăm că sfinții Apostoli prețuiau astfel Invierea după cuvântul Domnului. Pentru aceasta ea devine cea intâiu și cea mai de căpetenie vestire evanghelică despre mântuirea noastră, vestire fără de care credința noastră ar fi zadarnică.

Din această însemnătate mare și prețuire deosebită ce o are Invierea, decurge și îndatorirea Apostolilor de a o vestì pre ea înainte de toate. De acì și îndatorirea pusă și celor ce au crezut și cred în Iisus Hristos, să vestească în toată vremea și în tot ceasul sfânta Sa Inviere, temelia credinței și mântuirea noastră.

O obligațiune specială însă și sacră pentru Biserică și pentru noi credincioșii este, a ne bucurà de ea și a o vestì în acele zile când păzitorii și propovăduitorii sfintei noastre credințe au așezat bisericește prăznuirea ei. Este vorba de sfintele Paști, când Biserica ne pune înainte Invierea ca praznicul cel mare și prea slăvit, ca sărbătoarea cea mare și sărbătoare a sărbătorilor. Și cu dreptate căci mare este taina ce o coprinde; și pentru aceea mare este și stăpânirea acestui praznic al Invierei în cultul și închinarea noastră către Dumnezeu.

Invierea dar pentru marea ei însemnătate în sf. noastră credință, este sărbătoarea căreea Biserica i-a dat cea mai mare însemnătate în vieața pioasă și religioasă a credincioșilor. Ei i-au dat însemnătate covârșitoare, căci dacă sunt și alte multe sărbători, cărora Biserica le-a recunoscut o stăpânire de prăznuire asupra mai multor zile, în cari se cântă și se prea mărește faptul prăznuirei, nici una nu se aseamănă cu praznicul Invierei, pe care sfânta noastră Biserică îl cântă și îl preamărește 40 de zile, în cari, în deosebi datori suntem a vestì Invierea și a ne bu-

cura de ea, întâmpinându ne pretutindeni cu sacra salutare «Hristos a înviat».

* * *

Aceasta este Invierea și însemnătatea ei pentru noi creștinii. La ea se referă tradițiunea ce se păstrează: *de a ieși în țarină*,care ne arată bucuria ce trebue să avem de Înviere și datoria de a o vestì tuturor, căci ea coprinde mântuirea noastră; iar îndatorirea vestirei este după cuvântul Domnului.

* * *

Porunca Domnulului dar unită cu prețuirea cea mare cu care sfinții Apostoli au prețuit Învierea, au dat naștere la cea mai frumoasă și măreață așezare bisericească de a se prăznuì, pentru ca astfel să se preamărească, după cuviință, Dumnezeu care a desăvârșit prin ea taina cea mare a iconomiei sale pentru mântuirea noastră.

Intreagă această așezare bisericească se vede, pe de o parte, în marea pregătire pentru întâmpinarea zilei celei mari și însemnate a Învierei, iar pe de alta în frumoasele cântări ale prăznuirei Invierei. Tot ce cuprinde acest praznic, având temeiul în cuprinsul celor 11 evanghelii, numite ale Învierei, în cari se arată și se descrie Învierea și arătările Domnului după Invierea sa din morți, pentru a adeverì și întărì Invierea, și pentru a întărì în credință pre Apostoli și pe toți credincioșii, ne înfățișază și coprinde întreaga învățătură despre mântuirea noastră. Ne arată nimicirea păcatului și a morței în care neaflăm și scoaterea noastră prin slăvita Înviere a Domnului.

Dar toate arătările Domnului, după Invierea Sa din morți, nu erau alt de cât vestirea Învierei. Ele au urmat 40 de zile, timp cât Domnul a stat pre pământ după Învierea sa din morți, și sfânta noastră Biserică a hotărît ca atât să stăpânească și marele și slăvitul praznic al

Învierei; şi în acest timp datori suntem cu toţii a vestì şi adeverì Învierea Sa, cel puţin, cu salutarea sacră creştinească «Hristos a înviat».

Iar, afară de aceasta, credincioşii niciodată nu trebue să uite că îndatorirea de a vestì Învierea este o datorie sacră *pentru toţi, tot deauna.* Ea este poruncă dumnezeească pe care sfinţii Apostoli, au primit-o de la Domnul, şi au îndeplinit-o, preţuind Învierea mai presus de orice altă vestire despre învăţătura Domnului. Iar Biserica a îmbrăcat-o cu cea mai frumoasă aşezare, spre a o sărbătorì în veac credincioşii şi a se bucurà de ea. Biserica a păstrat toate tradiţiunile despre ea, date de Domnul şi sfinţii săi Apostoli. Iar aceste tradiţiuni vedem că tot sfintele mănastiri sunt acelea cari le-au păsrat cu sfinţenie; ca astfel să se învedereze pururea că ele (sf. mănastiri) sunt în Biserica creştină aşezările bisericeşti cari au păstrat toate predaniile privitoare la sfânta noastră credinţă, cu toate ale lor pravile şi îndreptări.

Dr. Drag. Demetrescu.

SEMINARIILE DIN ŢARA ROMÂNEASCĂ.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1.)

III.

Şi în privinţa serbării inaugurării Seminarului din Buzău mi-am făcut rezerve. Nu erà cu putinţă ca Arhim. Eufrosin Poteca, să citească scrisoarea Episcopului Chesarie adresată seminariştilor, fără să nu i se respundă de directorul Seminarului. Tot în «Muzeul Naţional», No. 28 pag. 109 am găsit o scurtă dare de seamă despre felul cum s'a serbat deschiderea acestui seminar.

Iată ce se spune.

După săvârșirea sfintei liturghii preoțimea îmbrăcată în hainele în care slujise, fiind protos prea cuvioșia sa Efrosin, arhimandritul Motreanul, cântând între sunetele clopotelor, urmat de o numeroasă obște, s'a suit în Seminar și a intrat în sala cea hotărâtă pentru predare, unde făcându-se sfeștanie pentru chemarea duhului sfânt, mai sus cinstitul arhimandrit, fiind deplin împuternicit cu deschiderea acestui institut, după ce a zis *un cuvânt potrivit cu trebuința,* a cetit scrisoarea P. S. Sale părintului Episcop Chesarie îndreptată către seminariști, prin care îi povățuește ca frica Domnului să fie temeiul învățăturilor lor, aceasta fiind începutul înțelepciunei. La scrisoarea aceasta s'a făcut răspunderea de un seminarist care făgăduește în numele tutulor, că vor fi următori întocmai după cele sfinte. In sfârșit de G. Munteanul, profesorul (și directorul) seminarului a ținut și el o cuvântare.

IV.

In «Muzeul Național» e publicată și această cuvântare. O reproducem aici, pentru că e frumoasă și interesantă și trebue s'o avem la un loc cu celelalte.

Cucernici Părinți,
Cinstiți domnilor,

Două feluri de oameni mai cu seamă se deosibesc în societate. Unii, cari binelui de obște jertfesc iubirea de sine; alții, cari din protivă iubirei de sine[1] jertfesc binele de obște. Acești din urmă cunoscuți sub nume de egoiști, fiind că trăiesc numai pentru sine, cred că lumea întreagă este zidită numai pentru dânșii. Iubirea de sine îi face nesimțitori către religie, patrie, și chiar către familia lor, toate aceste întrebuințându-le de mijloace spre dobândirea sfârșitului lor. Inaintea egoistului nimic nu este sfânt afară

[1] Este vorba despre iubirea de sine cea brutală.

Învierea; și în acest timp datori suntem cu toții a vestì și adeverì Învierea Sa, cel puțin, cu salutarea sacră creștinească «Hristos a înviat».

Iar, afară de aceasta, credincioșii niciodată nu trebue să uite că indatorirea de a vestì Învierea este o datorie sacră *pentru toți, tot deauna*. Ea este poruncă dumnezeească pe care sfinții Apostoli, au primit-o de la Domnul, și au îndeplinit-o, pretuind Învierea mai presus de orice altă vestire despre învățătura Domnului. Iar Biserica a îmbrăcat-o cu cea mai frumoasă așezare, spre a o sărbătorì în veac credincioșii și a se bucurà de ea. Biserica a păstrat toate tradițiunile despre ea, date de Domnul și sfinții săi Apostoli. Iar aceste tradițiuni vedem că tot sfintele mănăstiri sunt acelea cari le-au păsrat cu sfințenie; ca astfel să se învedereze pururea că ele (sf. mănastiri) sunt în Biserica creștină așezările bisericești cari au păstrat toate predaniile privitoare la sfânta noastră credință, cu toate ale lor pravile și îndreptări.

Dr. Drag. Demetrescu.

SEMINARIILE DIN ȚARA ROMÂNEASCA.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1.)

III.

Și în privința serbării inaugurării Seminarului din Buzău mi-am făcut rezerve. Nu erà cu putință ca Arhim. Eufrosin Poteca, să citească scrisoarea Episcopului Chesarie adresată seminariștilor, fără să nu i se respundă de directorul Seminarului. Tot în «Muzeul Național», No. 28 pag. 109 am găsit o scurtă dare de seamă despre felul cum s'a serbat deschiderea acestui seminar.

Iată ce se spune.

După săvârşirea sfintei liturghii preoţimea îmbrăcată în hainele în care slujise, fiind protos prea cuvioşia sa Efrosin, arhimandritul Motreanul, cântând între sunetele clopotelor, urmat de o numeroasă obşte, s'a suit în Seminar şi a intrat în sala cea hotărâtă pentru predare, unde făcându-se sfeştanie pentru chemarea duhului sfânt, mai sus cinstitul arhimandrit, fiind deplin împuternicit cu deschiderea acestui institut, după ce a zis *un cuvânt potrivit cu trebuinţa,* a cetit scrisoarea P. S. Sale părintului Episcop Chesarie îndreptată către seminarişti, prin care îi povăţueşte ca frica Domnului să fie temeiul învăţăturilor lor, aceasta fiind începutul înţelepciunei. La scrisoarea aceasta s'a făcut răspunderea de un seminarist care făgădueşte în numele tutulor, că vor fi următori întocmai după cele sfinte. In sfârşit de G. Munteanul, profesorul (şi directorul) seminarului a ţinut şi el o cuvântare.

IV.

In «Muzeul Naţional» e publicată şi această cuvântare. O reproducem aici, pentru că e frumoasă şi interesantă şi trebue s'o avem la un loc cu celelalte.

Cucernici Părinţi,
Cinstiţi domnilor,

Două feluri de oameni mai cu seamă se deosibesc în societate. Unii, cari binelui de obşte jertfesc iubirea de sine; alţii, cari din protivă iubirei de sine[1] jertfesc binele de obşte. Aceşti din urmă cunoscuţi sub nume de egoişti, fiind că trăiesc numai pentru sine, cred că lumea întreagă este zidită numai pentru dânşii. Iubirea de sine îi face nesimţitori către religie, patrie, şi chiar către familia lor, toate aceste întrebuinţându-le de mijloace spre dobândirea sfârşitului lor. Inaintea egoistului nimic nu este sfânt afară

---

[1] Este vorba despre iubirea de sine cea brutală.

de interes. Acesta este idolul, căruia ridicând altar pe ruinele de obşte, îi jertfeşte fără nici o sfială cinstea, naţionalitatea şi dreptăţile concetăţenilor săi. Egoistul de omenire numai într'atâta se vede a se ţinea încât aceasta îi produce lui robi. Nu-i pasă egoistului îmbătat de iubirea de sine piarză-şi un neam întreg ce are mai scump, (slobozenia pentru totdeauna, numai el într'o vreme prea scurtă să-şi poată mulţumi pierzătoarea sa (fatala) patimă. Suspinurile strănepoţilor vânduţi numai răsună în urechea lui cea tocită de sgomotul aurului, dar blestemele lor cu atâta mai vârtos vor străbate şi chiar până în mormânt, unde viermele conştiinţii 'l va sfâşià în veci!!...

Dar slavă Domnului! Istoria atât sfântă cât şi politică ne învaţă, că la toate neamurile şi în toată vremea au fost, sunt, şi vor fi oameni sfinţi, făcători de bine, patrioţi şi filantropi, cari fiind totdeauna gata a'şi jertfi iubirea de sine pentru religie, patrie, pentru omenire cu o vorbă ca nişte instrumente ai pronii cereşti, ca nişte aleşi ai omenirii au înfruntat egoismul, slăbindu-i puterile. Nu mi-ar ajunge vremea, dacă aş voi ca să număr pe toţi patrioţii, pe toţi făcătorii de bine obştii, pe toţi filantropii de a cărora nume este plină istoria şi de ale lor monumente lumea. Fără dacă voim ca să ne încredinţăm despre adevărul acesta, să ne întoarcem privirea spre pământul acestii ţări binecuvântate, vom vedea, că una a treia din el, este hărăzit de iubitori de omenire spre folosul sfintelor lăcaşuri şi sfintelor aşezăminturi.

Toate aceste aşezăminturi sunt de mare preţ, deşi poate unile dintr'însele nu împlinesc scoposul pentru care sunt întemeiate; căci nu este un lăcaş evlavios, care pe lângă datoria ce are de a sluji lui Dumnezeu pentru sufletul întemeietorului n'ar aveà şi însărcinarea de a jertfi cevà şi pentru îmbunătăţirea naţională, prin deosebite faceri de bine; deşi ziseiu poate unele dintr'însele, neputând ocoli patimile egoismului, nu aduc rodurile potrivite cu cugetul ctitorilor, dar sunt atâtea dovezi că Ţara Românească nu numai felurimi de producte a putut să producă cu înbelşugare, ci şi bărbaţi iubitori de binele de obşte, bărbaţi patrioţi plini de virtute, cari au ştiut să se povăţuiască de această sf. maximă: «cu fieşte care împarte nu-

«mai atunci poate fi fericit dacă totul întreg este fericit, «pentrucă este cu neputință, ca fiind trupul întreg bol-«nav, să nu pătimească și cel mai mic mădular al lui».*

Mitropolitul Teodosie, D. Cost. Vod. Brâncoveanul puteà oare să aducă mai plăcută jertfă lui Dumnezeu și mai mare folos nații sale de cât când tipărind sf. Biblie mai întâiu rumânește, au învățat pe rumâni, că Dumnezeu ascultă rugăciunele lor și în limba sa! Chesarie și Filaret Episcopii Râmnicului, Iosif, Grigorie ai Argeșului nu puțin au îmbunătățit literatura rumânească. Cine a fost Mitropolitul Grigorie, mărturisesc cărțile teologicești tălmăcite și tipărite românește de dânsul. Iar cât a contribuit la renașterea noastră răposatul întru fericire D. Grigorie Ghica Vvod. a cărui dulcea pomenire încă e proaspătă în inimile noastre. Banul Grigorie Brâncoveanul, B. Constandin Bălăceanul și alții mai mulți, știu aceia cari pot cunoaște neprețuitele rezultaturi ce au izvorît din întreprinderile lor adevărat patriotice. Că a căzut sistema cea pierzătoare a veacului trecut, că în locu i a urmat o constituție vrednică de locuitorii acestui pământ clasic, că ne bucurăm de o oblăduire națională, că pe scumpul tron strămoșesc șade un prinț din sânul nostru, avem și noi școale în limba patrii, miliție și alte așezământuri obștești naționale, fără de care nu poate fi o nație, că nu ne mai rușinăm de însuși numele nostru cel energic, a căruia singura glăsuire, odinioară erà destulă să electrizeze pe atâția rumâni la virtute, și să-i ducă la laură.

Pomenirea acestor bărbați mari deși este adânc săpată în foile Istorii Țării Rumânești, deși este neștearsă din inimile adevăraților fii ai nații; dar va venì o vreme când o generație mai recunoscătoare de cât noi, le va râdicà statue, le va înălțà monumente și le va orânduì zile de sărbătoare, ca numele cu faptele lor cele nemuritoare să se bine cuvinteze în vecii vecilor de generațiile din urmă.

Dar ce zic? câți! bărbați patrioți avem și astăzi, cari se uită pe sine pentru binele de obște. Se silesc cu pierderea odihnii, a sănătății lor, prin întemeierea a feluri de așezământuri într'această țară, lesne primitoare de ori ce îmbunătățire, a introduce lumina și cu aceasta fericirea neamului. Intâmpină mii de piedici, să luptă cu mii de pre-

judecăți, ca să pue temelia unei viitorimi mai fericite, pe care mulți din convieţuitorii lor nu sunt copţi, nu sânt în stare de a o prevedea.

De această sf. râvnă pentru binele de obşte a fost însufleţit şi prea sfinţitul nostru Episcop Părintele Chesarie când a râdicat tipografie nouă aici în sfânta Episcopie, prin care să ajute luminarea clirului și prinurmare a neamului cu cărţile ce se tipăreà într'însa. De această sf. râvnă a fost însufleţit şi atunci, când a înoit această sf. Biserică din dărămăturile ei, și a adus'o la podoaba în care se vede astăzi dimpreună cu toate aceste lăcaşuri evlavioase, care mai înainte, mai mult semănà unor ziduri pustii, unde se încuibează pasările cerului, de cât unui loc de scăpare a omenirii obosite de valurile lumeşti. Tot de această sfântă râvnă este încălzit și acum când de plin împuternicește pe prea cuvioșia sa părintele Efrosin Arhimandritul Motreanul, ca lângă patrioticele sale jertfe să adaoge și altele mai patriotice deschizând, cu sărbătoarea aceasta, un sfânt și trebuincios așezământ seminarul.—Unde 20 de tineri aleși toţi feciori de preot, având-și lăcuința, hrana, îmbrăcămintea și toate cele trebuincioase, în vreme de patru ani se vor pregăti pentru darul preoțesc. In care curgere de vreme afară de cetire slobodă și scriere după caligrafie, afară de cântări după psaltihie, vor învăţà şi gramatica rumânească, aritmetica, geografia sf. şi civilă, cronologia sf., istoria sf., catihismul, retorica, teologia dogmatică-morală și pastorală, fisica populară. Niște cunoștințe din economia rurală, din vaccinare și veterinare. După săvârşirea acestor științe, căsătoriți după lege se vor hirotonisì, și hirotonisiţi se vor trimite pe la parohiile potrivite cu vrednicia fieștecăruia, după cum se va dovedi prin atestatul general coprinzător de gradul învăţăturii și a purtări a seminaristului slobozit, ce se va da la anul al patrulea din curs. Și singuri aceștia numai vor aveà dreptul de a puteà pretindà îmbunătăţirile legiuite prin art. 7 al reg. semin. pentru preoţi.

Noi domnilor serbăm astăzi deschiderea unui sfânt și trebuincios așezământ. Aceasta este o zi de sărbătoare, ce trebue să fie scumpă nu numai pentru clirul aceștei eparhii, pentru care se deschide o nouă epocă ce-l va ri-

dică în societate la cinstea și rangul, de care il invrednicește darul său cel de sus, ci pentru toți locuitorii acelia.

Sfânt, ziseiu, căci este școala în care se va semănă cuvântul lui Dumnezeu.—Moralul nostru creștinesc, ce ne învață, ca să iubim pe ziditorul a toate, urmând faptelor fiului său, adică, jertfindu ne pentru binele de obște ca izbăvitorul lumii pentru neamul omenesc, să iubim pe de aproapele, pe compatrioții noștrii mai vârtos ca pe noi înșine, lucrând cu toții spre dobândirea sfârșitului zidirii noastre. Moralul, ce învață și pe cel mai mic ca să-și cunoască datoriile sale, și îi face ca nu din frica pedepselor vremelnice, ci din constiință să se supue pravilelor țării, să respecteze stăpânirea, să cinstească pe toți slujitorii, fie bisericești fie politicești, dând aceea ce este a Kesarului Kesarului, ceea ce este a lui Dumnezeu lui Dumnezeu. Moralul ce înfrânează și pe cele mai ascunse păcate pe care străşniciea legilor nu este în stare a le pedepsi. Cu o vorbă moralul toana întunericului, izvorul de lumină și comoara fericirii se va predà intr'acest așezământ trebuincios.

Trebuincios zic, căci dacă va cercetà cinevaș mai cu băgare de seamă influența ce poate aveà preotul, după locul ce coprinde în societate spre cultura morală, intelectuală și politică, lesne se va încredințà despre adevărul acesta: că ca să fie cinevà preot, nu este îndestul să știe a ceti și a scri numai, ba ce zic? la câți dintre preoți și înle-nirea aceasta le lipsește. ca să fie cinevà ministru evangheliii, părinte vrednic de numele care îl poartă și de sf. sa chemare, nu este în destul ca să rostească sf. evanghelie ca un otomat făr de a o înțelege, ci trebue să fie pătruns de adâncile adevăruri, de care sunt pline toate stihurile ei pentru a puteà domiri de acele turma lui încredințată. Nu este indestul preotului dacă va să fie adevărat ucenic a lui Hris. să boteze numai, ci trebue să și invețe, după cuvântul Domnului: mergeți învățând toate neamurile botezați-i ș. c. l. Așà dar aceia ce trebue să deosibească pe preot de norod este invățătura și faptele sale cele bune; iar nu singurile semne preoțești ce le poartă. Ei! dar cine poate să deà? fără de a aveà el însuși; cine poate să invețe pe altul făr de a fi învățat el însuși.

De acest adevăr pătrunsă biserica din Constantinopol ținea școale pentru preoți până la jumătatea veacului 15-lea, când cu apunerea împărății răsăritului, a apus și învățătura regulată dintre cler, căruia a trebuit firește să-i urmeze o neștiință, aceasta favorisită de împrejurări, viind în obiceiu, vremea, ca pe toate obiceiurile a făcut-o lege, ce ne a stăpânit mai multe veacuri nu cu puțină vătămare, că toată învățătura din afară, ar fi împotriva sf. scripturi, care poruncește în sf. Evanghelie deslușit: ca lumina să nu se ție subt obroc.

Biserica slavono-rusească se bucură mai de multă vreme de școale teologicești însemnate.

Pentru clerul rumâno-moldovenesc Prea Sfinția sa părintele Mitropolitul Veniamin nimic n'a lăsat să treacă din câte pot contribui la luminarea preoțimii și a neamului.

Că clirosul nostru a fost lipsit până astăzi de asemenea așezăminturi, numai nestatornicia lucrurilor mai dinainte ne poate desvinovăți.

Acum însă, când stările împrejur atât din lăuntru cât și din afară ne făgăduesc statornicie, dacă voim să pregătim o viitorime mai fericită pentru următorii noștrii, fiind că o generație naște pe alta, să dăm clirului o creștere cuviincioasă, căci acesta este temeiul pe care trebuesc zidite toate alte așezăminturi mântuitoare ca să poată stărui. Dacă voim ca cuvântul lui Dumnezeu, științele, cultura să-și intinză ramurile sale făcătoare de bine peste tot pământul rumânesc, să începem de la preoți; acestea sunt canalurile cele mai sigure prin care se poate vărsă în toate clasele fericirea atât sufletească cât și pământească. Să ne silim a scoate clerul din trista sa stare în care l-au impins întâmplările, iar nu greșala sa. Să dăm mână de ajutor bărbaților acelora patrioți, cari prin astfel de mijloce sfinte vor ca să deștepte nația rumânească din amorțirea ei, și să-i însufle vie energie, pentru a pune stavilă nenorocirilor acelora, ce poate viitorimea, în sânul său cel nepătruns, le păstrează încă pentru noi!..

Iubirea de luminarea și fericirea neamului rumânesc a Prea Inălțatului nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica ne-a deschis drumul. Neasemănata râvnă patriotică a Prea Sfințitului nostru Episcop părintele Chesarie ne merge în-

nainte, să le urmăm dar domnilor ca să ajungem la sfârșit.
Apoi pociu să-mi încheiu cuvântul fără de a nu-mi îndreptà vorba și către voi iubiților tineri, către voi cari v'ați născut într'o epocă mai fericită de cât c. acești părinți cari vă încunjură cu o bucurie. Intrebați dacă sfintiile lor au avut înlesnirile ce vi s'au gătit vouă astăzi spre a putea înălțà cuvântul lui Dumnezeu, spre a vă puteà împodobì mintea cu cunoștințe folositoare, și spre a vă puteà formà inima. Negreșit că nu. La a voastră râvnă rămâne acum de a vă putea folosì de ocaziunea aceasta, siliți-vă dar să fiți vrednici de jertfa ce s'a făcut pentru voi, siliți-vă ca nădejdea ce a pus Prea Sfinția Sa în voi, să nu fie în deșert, siliți-vă a crește în înțelepciune și frica Domnului, ca patrii să fiți spre folos, părinților voștri spre bucurie, vouă spre bine, și seminariului acestuia spre cinste.

V.

Cuvântarea Arhimandritului Eufrosin Poteca n'am găsit o publicată. Și alte cuvântări ocazionale ținute de acest învățat Arhimandrit nu sunt publicate la olaltă, ci răslețe, în broșurele, în reviste, anexe la alte scrieri ale sale. Nu pierd nădejdea, că nu voiu găsi o și pe aceasta.

G...

Edictul de Milan și toleranța religioasă.

Istoria critică pretinde că, chiar din anul 312 Constantin cel Mare, foarte recunoscător pentru victoria repurtată contra lui Maxențiu în puterea semnului crucii, ar fi publicat un decret de toleranță religioasă, prin care ordonă încetarea persecuțiunilor contra creștinilor, acordându-li-se libera practică a cultului lor. Tot istoria critică-profană pretinde că acest edict n'a putut ajunge până la noi, dar

afirmă că el cuprindea oarecare restricțiuni cu privire la creștini, restricțiuni care trebuiàu să dispară în măsura creșterii zelului pe care-l câștigà continuu Constantin pentru păstrarea și răspândirea nouei religiuni, pe care o pricepeà și adorà tot mai mult. Un an mai târziu, el se întâlni la Milan cu Licinius colegul său, cu care erà foarte bun prieten în acel timp și cu care aveà să lege chiar rudenie, făcându-l cumnat. Se înțelege ușor că toate aceste împrejurări duceàu la un bun rezultat pentru realizarea intențiunilor lui Constantin cel Mare. Licinius semnează edictul de toleranță religioasă, care a rămas unul din cele mai importante acte din trecutul Creștinismului.

E curios lucru cum s'au putut păstrà două exemplare din acest edict. Deși izvoarele sunt diferite, întru cât pe unul îl găsim în Lactanțiu, iar pe altul în Eusebiu, totuși fondul nu diferă. Deosebirea stă în frazeologie și în repetarea termenilor și chiar, pe ici, pe colea, a ideilor. Sunt unele lucruri care se găsesc în plus la Eusebiu și nu se găsesc în Lactanțiu; dar sunt de așà puțină importanță, încât nu merită o semnalare a lor.

Cu toate că, pentru orice istoric, edictul de Milan trebue să fie cunoscut, prezentăm, pentru cetitor și pentru trebuința cauzei, o parte dintr'însul, pe care am socotit-o că trebue dată acì. Iat-o:

«Noi Constantin și Liciniu auguști, întrunindu-ne la Milan, ca să desbatem toate chestiunile cari privesc interesul și siguranța imperiului, am găsit cu cale ca, printre chestiunile cele mai importante de care trebueà să ne ocupăm, nimic n'ar fi fost mai folositor pentru popoarele noastre, decât să punem la cale, înainte de toate, felul cum fiecare din acești ai noștrii supuși își adoră divinitatea. Am luat hotărîrea ca să acordăm creștinilor și tuturor celorlalți libertatea de a practicà religiunea, pe care ei o practică și o găsesc ca mai bună, cu gândul și scopul

ca divinitatea, care își are lăcașul în cer, să fie protectoare și binevoitoare deopotrivă nouă, cât și acelora cari trăesc sub stăpânirea noastră. Am găsit de cuviință că erà un lucru foarte bun și foarte rațional de a nu refuzà nimănui din supușii noștri, fie că ei sunt creștini, fie că împărtășesc alte vederi, cu privire la religia pe care o practică, dreptul de a urma și săvârșì cultul religiei pe care au îmbrățișat-o, sau pe care o vor găsì mai bună în viitor. In acest chip, înalta divinitate, pe care fiecare din noi o va cinstì și o va adorà în mod liber de acì înainte, va puteà să ne acorde înalta sa binecuvântare. Așà dar veți știì că noi suprimăm toate restricțiunile cuprinse în edictul precedent, pe care vi l-am trimis cu privire la creștini, (edictul e adresat guvernatorilor de provincii, căci imperiul, pentru a fi mai bine administrat, erà împărțit în provincii, având fiecare provincie câte un un guvernator) și că din acest moment noi le lăsăm voie liberă de a-și practica religiunea lor, fără să fie supărați de cinevà sau să se permită vre-o luare în râs sau batjocură de oricine ar fi acel ce și-ar permite cevà în acest sens.

Am ținut să vă vorbim cât mai larg și cât mai deslușit asupra modului cum trebue dată această libertate pentru ca să fie destul de înțeles, că lăsăm creștinilor libertatea cea mai complectă și cea mai absolută de a-și practicà cultul religiei lor; și, fiindcă acest drept îl acordăm creștinilor, să fie iarăși bine priceput că el trebue acordat deopotrivă și tuturor celorlalți, care au alte vederi religioase. Găsim că este demn, pentru secolul în care trăim, și că este în folosul liniștii imperiului, ca libertatea să fie desăvârșită pentru toți supușii noștri de a adorà pe Dumnezeul pe care și l-au ales, și că nici un cult să nu fie lipsit de ceremoniile obișnuite».

Aceasta este partea generală, care privește toleranța religioasă; ceeace urmează sunt părți privitoare numai la

creștini. Așà, se poruncește ca să li se înapoeze numai decât bisericile și să fie puși în stăpânirea cimitirelor și a tot ce li se răpise în timpul persecuțiunilor. Dar zelul și munificiența imperială merge așà de departe pentru creștini, încât ordonă nu numai fiscului de a le înapoià ceeace le percepuse ca taxe ilegale, ci chiar particularilor li se impune de a restitui, fără nici o plată, ceeace cumpăraseră pe preț de nimic. Erà mâna ascunsă a divinității care urzeà firile. La urmă, cei doi semnatari ai edictului se bucură că hotărîrea, pe care au luat-o, este de o mare însemnătate și că va fi pentru dânșii un isvor de prosperitate, și că grația divină, căreea dânșii îi datoresc atât de mult și dela care au avut atâtea binefaceri, va stărui și de aci înainte în acest ajutor, suind mereu treptele spre culmile progresului, acordând deplină fericire și lor și popoarelor lor.

Cam acesta ar fi edictul în părțile sale esențiale, edict pe care Constantin și colegul său Liciniu l-au publicat la Milan în anul 313, luna Iunie.

Dar să analisăm mai cu atențiune acest însemnat document și să căutăm să pătrundem cât mai de aproape și cât mai lămurit cărarea pe care voià să meargă și portițele prin care aveà să se strecoare imperatorul, pentru ca să poată ajunge odată să declare creștinismul ca singura religiune de stat. Căci să nu se uite ce greșală se face de acei istorici cari afirmă că, cu edictul de Milan, religiunea creștină se declară religiune de stat. Nici vorbă, din contră, abia acum intră în pragul religiunilor permise și de aceea zic, este de trebuință să urmărim abilitatea lui Constantin cel mare în această privință.

In adevăr, cetind cu atențiune edictul de Milan, te vezi oarecum surprins de faptul că imperatorul Constantin cel mare repetă, de patru, cinci ori, și aproape în aceiași termeni, ideea «că el acordă creștinilor și tuturor celorlalți libertatea de a-și practicà religiunea lor».

Se vede aci cu siguranță grija lui de a nu fi înțeles de ceilalți, în planul a cărui îndeplinire o urmărea cu stăruință, dar fără turburarea imperiului. Ceeace Constantin cel mare doria din tot sufletul era ca persecuțiunile contra creștinilor să înceteze cât mai de grabă. Acest lucru îl încercà prin toate mijloacele, pe care le găsià potrivite și cu împrejurările politice. Eusebiu ne spune că și alții, înainte de imperatorul de care e vorba, încercaseră să pună capăt urmăririi contra creștinilor, dar, fie din lipsa zelului religios, fie din alte împrejurări, ei nu reușiseră. Constantin cel mare o declară pe față că fiecare poate să urmeze, de aci înainte, religiunea pe care o preferă și către care se simte mai mult înclinat (Quam quisque delegerit, quam ipse sibi optissimam esse sentiret). Acest lucru însemnează că nu trebue a impune cu forța nici o religiune, ci trebue să lase la bunul plac al fiecăruia de a-și alege. Erà prima treaptă în suire pe care pășià Creștinismul. De cinci ori Constantin declară că acordă creștinilor și lumii întregi libertatea de a practicà cultul lor, și această libertate dânsul voește să fie întreagă și fără nici o rezervă (liberam atque absolutam colendae religionis suae facultatem). Erà un sistem nou, pe care îl inaugurà Constantin, un sistem pe care îl găsià potrivit cu dreptatea și înțelepciunea (hoc consilio salubri et rectissima ratione iucundum esse credidimus). Iată dar principiul toleranței religioase, proclamat oficial de un imperator. Erà pentru prima oară, când lumea se bucurà de asemenea cuvinte imperiale. Considerațiunile, care determină pe Constantin să țină un astfel de limbagiu, sunt, după unii critici istorici, de ordin public, după cei mai mulți și după noi, de ordin religios. El spune că trebuesc respectate toate religiunile, ca nu cumva divinitatea să fie supărată într'un chip sau într'altul, asigurând astfel fericirea imperiului. «Acesta este mijlocul, ne spune dân-

sul, prin care divinitatea, care este în cer, asigură și favorizează pe principi și pe toți aceia cari trăesc sub a lor stăpânire (quo quidem divinitas in sede coelesti nobis atque omnibus qui sub potestate nostra sunt placata ac propitia possit existere). Și aci textul grecesc este mai explicit și redă mai clară gândirea lui Constantin. In locul termenului vag de *Divinitas*, el ne spune: «Tot aceeace este divinitate și putere cerească, ὅ τι ποτέ ἐστι θειότης καὶ οὐρανίου πράγματος». Această formulă, care se repetă de trei ori, aproape în aceiași termeni, ne dă măsura să privim pe autorul edictului, de care ne ocupăm, nu ca pe un filosof, care acordă oamenilor exercitarea unui drept sacru, sau ca pe un om politic care nu se gândește decât la pacea statului său; ci ca un devotat care are credință desăvârșită că-și împlinește un act pios, pentru a înlesni progresul și propaganda credinții căreea aparține.

Dar criticii timpurilor trecute s'au întrebat: care a fost religiunea căreea Constantin cel mare îi dădea mai multă preferință, sau pe care o adora? Pentru noi chestiunea este foarte simplă, întru cât timpurile de mai târziu au făcut dovada în acest sens; dar pentru criticii și istoricii acelor vremuri chestiunea a fost mult timp desbătută.

Pentru deslegarea acestei probleme, s'a recurs la un mijloc, și anume: s'a căutat să se vadă de ce oameni eră înconjurat Constantin cel mare în acel timp și în ce chip putea să-l sfătuiască, avându-se în vedere credințele cărora aparțineau. Ori această cercetare, după noi, este lipsită de un fundament solid, în tragerea unei concluziuni sigure, fiindcă s'a dovedit istoricește că suveranii superiori nu întotdeauna urmează sfatul sfetnicilor. El dă hotărîri, cari sunt mai presus de vederile strâmte și interesate ale celor ce-l înconjoară. Dar, făcând abstracțiune de această observațiune a noastră, pe care o socotim destul de dreaptă și la locul ei, să cercetăm puțin care eră starea de lucruri, în timpul de care ne ocupăm.

Două partide se sileàu, din toate puterile, să pună mâna și să stăpânească pe prinț: de o parte erau creștinii cari sufletește îl câștigaseră de mult, iar de alta erau păgânii cari țineau cu ori ce chip să-l redobândească. Aceasta fiind starea de fapt, se mai poate pune întrebarea ce fel a fost sfătuit Constantin cel mare, sau mai bine zis dacă mai aveà sau nu nevoe de vre un sfat, când erà cunoscută starea lui sufletească? De sigur că nu. Da, e drept ca se poate pune o întrebare, dar aceasta s'ar puteà formulà astfel: «Când păgânii făceàu toate sforțările, ca să redobândească pe Constantin cel mare pentru religiunea lor, erà oare posibil ca ei să-l fi putut sfătuì la acea memorabilă toleranță religioasă? Bunul simț răspunde imediat că nu.

Făcând o cât de mică privire istorică asupra trecutului, vedem că în vechile republici, religiunea nu erà deaât o formă, și poate cea mai evidentă, a naționalității. Fiecare cetate își aveà zeii săi, după cum își aveà și legile sale, la care nu puteà să renunțe cu nici un chip. Și dacă cinevà s'ar fi gândit s'o facă, i se ridicà dreptul de a mai fi cetățean. Prin urmare nu erà cu putință, ca să se admită într'un stat organizat religiuni streine. Mai observăm apoi că legislațiunile tuturor popoarelor vechi, proscrie în mod sever religiunele streine. In realitate și în practică se poate vedeà că ele au fost îngăduite din când în când, fiindcă nu erà cu putință să le suprime cu totul dar niciodată nu le-a recunoscut dreptul de a existà în mod oficial, ba chiar din timp în timp le persecutà, când se credeà că ele sunt vătămătoare pentru siguranța statului. Atât timp cât a durat regimul religiunilor locale, nu se poate găsì un singur act, care să ne facă dovada c'ar fi putut existà vre-un șef al vre unui stat, care să-și poată imaginà măcar, că e posibil să prevadă în lege că cetățenii sunt liberi de a practicà ori ce religiune, pe care voesc. Asupra acestui punct, filosofii, cu toată independența de spirit cu care ei se laudă, cad de

acord cu oamenii politici. Așà Platon, în republica sa ideală, nu poate să suporte pe cei necredincioși, adică pe acei ce nu sunt de aceeași credință cu religiunea statului, chiar atunci când ei sunt supuși tuturor celorlalte legi și fac dovada că n'ar vătăma întru nimic siguranța publică. Totuși îi crede periculoși, fiindcă slujesc de exemple rele.

Pentru acest fapt, dânsul este de părere ca asemenea indivizi să fie închiși în niște case, în care să fie instruiți, în așà fel, ca ei să poată deveni înțelepți Acest eufemism, exprimat în alte cuvinte, însemnează temniță, în care Platon e de părere să fie ținuți, nici mai mult nici mai puțin, decât cinci ani, în care timp să fie forțați a spune pe dinafară o rugăciune anume. Aceasta pentru cei supuși; iar întru cât privește pe cei violenți și pe cei ce fac propagandă pentru ideile lor, căutând să facă prozeliți, pedeapsa este ca ei să fie reținuți într'o asemenea temniță toată vieața lor și la moarte să nu fie înmormântați. Cicerone, unul din spiritele cele mai largi și cele mai libere ale timpului său, care nu credea nici în zei și își bătea joc de auguri, nu admite ca și toată lumea de rând, ca un cetățean să nu se supue religiunii de stat, și se crede obligat să reproducă în scrierea sa «*Tratatul legilor*» vechea prescripțiune contra religiunilor streine: «*separatim nemo habessit deos; neve novos, sive adversos, nisi publice adscitos, privatim colunto.*» Cât a durat stăpânirea romană, nu putem întâlnì un sigur conducător, care să creadă că va venì o zì, când s'ar puteà acordà drepturi egale tuturor religiunilor, existente în imperiu. Singuri creștinii au fost aceia, cari au gândit-o și au și spus-o. Acest fapt se datorește marei originalități a doctrinei creștine: de a fi predicată tuturor națiunilor, de a nu se adresà unei singure țări, ci întregului neam omenesc. Punând hotarele regatului ceresc în afară de hotarele regatului pământesc, creștinismul a făcut deosebire între religiune și naționalitate, deosebire pe care vechile republici nu o făceàu.

Din acest timp, un cetăţean nu mai este înlănţuit de o anumită credinţă, pentru faptul că s'a născut în cutare sau cutare cetate, unde este o anumită religiune. Statul, nemai fiind identificat cu un anumit cult particular, poate îngădui să trăiască şi ceilalţi, şi iată cum toleranţa devine posibilă. Aceasta erà o consecinţă, care decurgea din însăşi principiile creştinismului, şi persecuţiunile groaznice pe care avù să le suporte, îi dădură ocaziunea să aprecieze şi mai mult importanţa acestei toleranţe. Când primii apologişti repetàu încontinuu adversarilor lor: «De ce suntem acuzaţi? Dacă faceţi dovada că noi suntem nesupuşi, hoţi, criminali, să ne condamne. Dar dacă noi n'am săvârşit nici una din aceste crime, să ne lase în libertate». Acest lucru însemnează că nu trebue pedepsit nimenea pentru credinţa pe care o împărtăşeşte. Aceste idei confuze la început, nu întârzie a se clarificà din ce în ce tot mai mult. Tertulian le arată cu o lumină admirabilă. «Dreptul comun, legea naturală reclamă ca fiecare să adore pe Dumnezeul în care ei cred. Nimeni nu aparţine unei anumite religiuni care cere să sufoce o altă religiune (Non est religionis cogere religionem). O religiune trebue să fie îmbrăţişată din convingere, nu prin forţă, căci ofrandele cari se aduc divinităţii cer şi consimţământul inimii.» Un secol mai târziu, Lactanţiu ne spune cam acelaş lucru. «Ca să-ţi aperi religiunea nu trebue să omori pe adversarii religiunii tale, ci să mori tu pentru dânsa. Dacă credeţi că serviţi cauza religiunei voastre, vărsând sânge în numele ei şi înmulţind chinurile, vă înşelaţi. Nu este nimic care trebue îmbrăţişat într'o libertate mai desăvârşită decât religiunea». Iată deci principiul toleranţei exprimat cu o claritate uimitoare. Creştinii cereau această toleranţă pentru dânşii, dar în acelaş timp ei se angajàu ca s'o acorde lumei întregi. Iată ce ne face să credem că edictul de Milan a fost scris şi dat printr'o influenţă creştină. Ce e mai mult, cuprinsul

acord cu oamenii politici. Așà Platon, în republica sa ideală, nu poate să suporte pe cei necredincioși, adică pe acei ce nu sunt de aceeași credință cu religiunea statului, chiar atunci când ei sunt supuși tuturor celorlalte legi și fac dovada că n'ar vătămà întru nimic siguranța publică. Totuși îi crede periculoși, fiindcă slujesc de exemple rele.

Pentru acest fapt, dânsul este de părere ca asemenea indivizi să fie închiși în niște case, în care să fie instruiți, în așà fel, ca ei să poată deveni înțelepți Acest eufemism, exprimat în alte cuvinte, însemnează temniță, în care Platon e de părere să fie ținuți, nici mai mult nici mai puțin, decât cinci ani, în care timp să fie forțați a spune pe dinafară o rugăciune anume. Aceasta pentru cei supuși; iar întru cât privește pe cei violenți și pe cei ce fac propagandă pentru ideile lor, căutând să facă prozeliți, pedeapsa este ca ei să fie reținuți într'o asemenea temniță toată vieața lor și la moarte să nu fie înmormântați. Cicerone, unul din spiritele cele mai largi și cele mai libere ale timpului său, care nu credeà nici în zei și își băteà joc de auguri, nu admite ca și toată lumea de rând, ca un cetățean să nu se supue religiunii de stat, și se crede obligat să reproducă în scrierea sa «*Tratatul legilor*» vechea prescripțiune contra religiunilor streine: «*separatim nemo habessit deos; neve novos, sive adversos, nisi publice adscitos, privatim colunto.*» Cât a durat stăpânirea romană, nu putem întâlnì un sigur conducător, care să creadă că va venì o zì, când s'ar puteà acordà drepturi egale tuturor religiunilor, existente în imperiu. Singuri creștinii au fost aceia, cari au gândit-o și au și spus-o. Acest fapt se datorește marei originalități a doctrinei creștine: de a fi predicată tuturor națiunilor, de a nu se adresà unei singure țări, ci întregului neam omenesc. Punând hotarele regatului ceresc în afară de hotarele regatului pământesc, creștinismul a făcut deosebire între religiune și naționalitate, deosebire pe care vechile republici nu o făceàu.

Din acest timp, un cetăţean nu mai este înlănţuit de o anumită credinţă, pentru faptul că s'a născut în cutare sau cutare cetate, unde este o anumită religiune. Statul, nemai fiind identificat cu un anumit cult particular, poate îngădui să trăiască şi ceilalţi, şi iată cum toleranţa devine posibilă. Aceasta erà o consecinţă, care decurgeà din însăşi principiile creştinismului, şi persecuţiunile groaznice pe care avù să le suporte, îi dădură ocaziunea să aprecieze şi mai mult importanţa acestei toleranţe. Când primii apologişti repetau încontinuu adversarilor lor: «De ce suntem acuzaţi? Dacă faceţi dovada că noi suntem nesupuşi, hoţi, criminali, să ne condamne. Dar dacă noi n'am săvârşit nici una din aceste crime, să ne lase în libertate». Acest lucru însemnează că nu trebue pedepsit nimenea pentru credinţa pe care o împărtăşeşte. Aceste idei confuze la început, nu întârzie a se clarificà din ce în ce tot mai mult. Tertulian le arată cu o lumină admirabilă. «Dreptul comun, legea naturală reclamă ca fiecare să adore pe Dumnezeul în care ei cred. Nimeni nu aparţine unei anumite religiuni care cere să sufoce o altă religiune (Non est religionis cogere religionem). O religiune trebue să fie îmbrăţişată din convingere, nu prin forţă, căci ofrandele cari se aduc divinităţii cer şi consimţământul inimii.» Un secol mai târziu, Lactanţiu ne spune cam acelaş lucru: «Ca să-ţi aperi religiunea nu trebue să omori pe adversarii religiunii tale, ci să mori tu pentru dânsa. Dacă credeţi că serviţi cauza religiunei voastre, vărsând sânge în numele ei şi înmulţind chinurile, vă înşelaţi. Nu este nimic care trebue îmbrăţişat într'o libertate mai desăvârşită decât religiunea». Iată deci principiul toleranţei exprimat cu o claritate uimitoare. Creştinii cereau această toleranţă pentru dânşii, dar în acelaş timp ei se angajàu ca s'o acorde lumei întregi. Iată ce ne face să credem că edictul de Milan a fost scris şi dat printr'o influenţă creştină. Ce e mai mult, cuprinsul

său ne îndeamnă să credem că el ar fi fost scris chiar după cele ce dictau episcopii creștini.

Dar mulți critici au combătut această părere, fiindcă edictul ar cuprinde și unele frase care ar păreâ că nu sunt conforme cu doctrina bisericii creștine. Acest fapt s'ar putea explică în două chipuri și anume: Fie că Constantin a poruncit să se introducă acele frase, fiindcă dând la lumină o lege care se aplică tuturor culturilor, dânsul a voit să se slujească de formule pe care puteau să le primească toți, sau mai bine să se găsească formule și de un fel și de alt fel, ca în acest chip să nu fie supărare, pentru nimeni, ori aceste formule sunt opera secretarilor lui Constantin, care au redijat edictul în forma lui definitivă și care secretari se știe că erau păgâni. Prin urmare, formulele care, în edictul de Milan, ne reamintesc păgânismul, fără îndoială că au aceeaș origină. In rezumat, majoritatea criticilor sunt de părere că inițiativa edictului de Milan a avut-o Constantin după îndemnul creștinilor, că cuprinsul lui, în majoritatea ideilor, este opera episcopilor creștini, iar frasele cu caracter păgân trebuesc explicate într'unul din cele două chipuri mai sus arătate. Că Constantin erà păgân ori creștin în acest timp, faptul a fost foarte mult desbătut dar noi inclinăm a admite părerea acelora cari susțin că Constantin trecuse de mult la creștinism într'ascuns, căci altfel nu ne-am puteâ explică faptul cum aproape întreg edictul se ocupă numai de creștini.

B. Mangâru.

LEGATURILE DINTRE RELIGIUNE ȘI ȘTIINȚA.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1).

Spuneam în articolul trecut că între religiune și știință se află o perfectă armonie. Contrarietate nu poate să existe între ele, căci atunci ar trebuì să fie contrarietate și în Dumnezeu. Toate lucrurile din univers astfel le-a întocmit Dumnezeu, ca intre ele să fie ordine desăvârșită și vecinică. Dumnezeu e unul, e o singură voință și această voință eternă a creat totul și stăpânește totul. Toate dușmăniile, pe cari noi le vedem, sunt aparente, sunt năluciri, și atât în vieața materială cât și în cea spirituală domnește cea mai bună armonie.

Sunt însă și oameni cari nu pot înțelege această armonie, căci pentru a o puteà înțelege, iți trebue înțelepciune și bunăvoință. Ei râd de această bunăvoință ce se cere, ca și când le-ai cere să creadă orbește. La întrebarea ta ei îți răspund: că numai acele lucruri sunt adevărate, pe cari le poți înțelege cu mintea rece, fără să ai nevoie de bunăvoință, precum limba cântarului stă vertical și arată deplin echilibru, și stă pe loc nu după bunăvoința mea, ci după egala greutate de o parte și de alta. Deci, zic ei, că spre a înțelege adevărurile religiei, nu e logic să li se ceară bunăvoință — ceeace pentru ei ar fi tot una cu credința. E adevărat ce spun aceștia, dar dificultatea stă în aceea că nici un om nu se poate lăudà că știe în mod infailibil, când judecă lucrurile, care este acel unic punct, în care mintea lui e rece, că este, adecă în punctul fix al echilibrului perfect, că e lipsită de orice

prejudecăți, de orice patimi, de orice influențe sufletești, de ori ce reminiscențe ale celor auzite ori cetite mai înainte. O atare minte ar fi întradevăr o minte rece, dreaptă ca mintea lui Dumnezeu, curată ca Duhul Sfânt, și luminată ca a aceluia care a zis că El e singur adevărul. Dar e cu putință o atare minte la un om? Și, vezi, că în cântărire e un singur punct, între milioane și milioane de puncte, câte se pot concepe, un singur punct acela în care limba cântarului stă în perfect echilibru: unul singur, și matematic, infinit de mic, pentru că e o singură linie — și aceasta infinit de mică — spre dreapta ori spre stânga face ca echilibrul să dispară, și cumpăna se pleacă. In plecarea spre dreapta ori spre stânga sunt milioane de puncte la cari poate ajunge limba cântarului. Acum noi, oameni mărginiți, avem să căutăm adevărul—și un adevăr pe care ni-l vinde Dumnezeu—și în nemărginita noastră ingâmfare credem, nebuni ce suntem, că între milioanele de puncte ale limbii cântarului trebue să nimerim, cu mintea rece, exact punctul echilibrului!

O minte rece, atât de justă, nu o putem avea. Ar urmà deci că ne este imposibil de a înțelege vreodată cu mintea adevărurile dogmatice. Dar nu! Le putem înțelege, dacă avem bunăvoință, cum am zis, adecă dacă judecăm adevărurile acelea cu mintea caldă, cu voința de a le înțelege. Dumnezeu nu cere oamenilor bunăvoință, în felul cum oamenii cei răi înțeleg bunăvoința. Le cere minte în judecare. Dar ce se întâmplă. Minte atât de dreaptă ca a lui Dumnezeu, de a ști să se oprească exact la punctul echilibrului, nu au oamenii. Deci ei când cântăresc, nu pot pune atâta greutate fie a minții fie a credinții, intr'un disc ori în celalt, încât echilibrul să fie perfect. Unul pune mai mult pe partea credinții, altul pe partea minții. Cel ce pune mai mult pe partea credinții și a supunerii către Dumnezeu, pune cu ***bunăvoință***; cu bunavoință, zic, a umilinții. Dar

celălalt, care pune mai mult pe partea minții, cu ce pune? Dacă nu pune cu bunăvoință, natural că pune cu contrarul ei, adică *rea voință*. Deci iată că acei ce râd de bunavoința, pe care Evanghelia o cere omului întru înțelegerea adevărurilor lui Hristos, și care o respinge nedemnă—și ca credință oarbă—de a fi amestecată în judecata rece, iată că înșiși ei se acuză prin faptul acesta, de a fi oameni de rea voință. Căci dacă nu pot face nici să stea limba cântarului exact la punctul echilibrului judecății — căci acest lucru nu ne este dat nouă; ci poate numai îngerilor din cer—și nu vor nici să puie cu bunăvoință în discul credinții, atunci ei nu pot face alta de cât să puie pe partea cealaltă, a îngânfării minții. Și dacă ar pune ori cât de puțin, fie numai cât un grăunte de muștar, ei au făcut să se plece cumpăna spre partea lor, ei au pus cu rea credință, cu contrarul buneivoințe cerute de Evanghelie. Așà dar învățătura creștină cere bunăvoință,—atât numai. Iar cei ce se laudă nebunește, că refuză bunăvoința în judecarea logică a dogmelor, și că sunt în stare să judece cu mintea rece, aceștia să bage de seamă că se înșală, că în loc să judece cu bunăvoință, care ori și când e virtute, ei judecă cu contrariul ei, cari, în cel mai bun caz, e o eroare, și deci în loc de a judecà adevărurile cu mintea rece, ei le judecă cu mintea înghețată.

Acestea pentru bunavoință; iar cât privește pentru înțelepciunea de care am spus că avem nevoie în judecarea drepturilor credinții și ale minții, sunt de spus alte cuvinte. Intr'un stat, într'o anumită vreme, se pot naște conflicte între puterea statului și puterea bisericească, conflicte ce se pot perpetua și să ducă la dezastru. Cauza perpetuării nu va stà în natura lucrurilor, ce-au dat și dau naștere conflictelor, ci în natura oamenilor, cari nu le pot aplanà. Căci, ca să eviți conflictele, sau ca să le poți aplanà, îți trebuie bunăvoință și înțelepciune. Dacă, fie puterea sta-

tului, fie puterea bisericească, sau fie ca amândouă deodată, nu vor avea bunavoință de a se împăca, de a netezi dificultățile și de a-și da mâna, conflictul se va accentuà tot mai îndârjit, din toate nimicurile: deci e evident că toată cauza răului nu stă în anumite atribuțiuni ori drepturi ce ar veni în conflict, ci stă în oameni, în lipsa lor de bunăvoință. Și, prin aceasta, în lipsa lor de înțelepciune. Căci dacă ar avea înțelepciune, adică putere de a pătrunde cu ochii prevederii și dincolo de gardul curții fiecăruia, înțelepciunea care judecă și consecințele de mai târziu, i-ar face să se împace, chiar fără de a avea bunăvoință, căci înțelepții, chiar dușmani fiind între ei—dacă pot să existe înțelepți cari să se dușmănească—lucrează împreună pentru binele obștesc. Acel principiu care învață pe oameni să zică așà: Lasă-mi meargă ori cât de rău, numai să fac prin asta să-i meargă rău și dușmanului meu, este unul dintre cele mai primejdioase din punct de vedere etic și social.

Acum, această înțelepciune practică este acelaș lucru cu discernământul în partea care privește raportul dintre credință și știință. Cu acel discernământ ajunge cinevà cu multă muncă a cercetării la lumina trebuitoare minții, spre a dà sentințe. Iar la o adevărată cunoaștere a raportului dintre adevărul biblic și adevărul științific nu poate ajunge niciodată acei ce nu procedează cu discernământ, cu pricepere câștigată cu încetul și cu multă cântărire a argumentelor și de o parte și de alta. Sunt oameni, cari foarte repede își dau sentința și prin aceasta se aseamănă cu acei ce prețuesc din ochi venitul ce-l vor avea din grâul încă abia răsărit, fără să se aibă în vedere întâmplările și cursul vremii până la coacerea și vinderea grâului. Cum? Biblia spune că lumea a fost creată în șase zile, iar geologia ne dovedește cu straturile de pietre că nu lumea, ci însuși acest pământ s'a creat de sineși în milioane de

ani? Şi ce? Biblia ne spune că Dumnezeu a creat de o dată toate vietăţile de pe pământ, aşà cum sunt astăzi, iar Darwin ne dovedeşte că speciile de animale s'au creat şi se crează prin selecţiunea indivizilor şi prin adaptarea speciilor la condiţiunele de traiu? Biblia ne spune că Iisus Navì a oprit soarele în loc şi deci ne învaţă că soarele dă ocol împrejurul pământului, iar astronomia lămurit ne arată că dimpotrivă pământul dă ocol pe lângă soarele care nu poate fi oprit în loc de un om, ci numai de un cataclism în univers? Intre aceste două autorităţi, a bibliei şi a ştiinţei, zic aceştia, nu e de stat la îndoială pe care să o aprobi. Şi astfel cum poate fi adevăr şi ce spune dogma şi ce spune filosofia, şi de ce raport vorbesc unii că ar existà între aceste două?

Iată lipsa de pricepere şi de înţelepciune! La aceste lucruri se opresc necredincioşii? Acestea le sunt piatra scandalului? Toată biblia, toată acea minunată învăţătură a Evangheliilor, toată ştiinţa marilor Părinţi ai bisericii, toată lumina ce o dau scrierile atâtor doctori ai creştinătăţii, trebue aruncată pe gârlă, din cauză că «minţile» cari judecă «rece» nu pot concordà pe Darwin cu Moise în ce priveşte selecţia naturală! Pentrucă Heckel nu se potriveşte în spusele sale cu fericitul Augustin! Aici se poticnesc minţile reci? Şi îşi dau sentinţa numai decât, fără nici o pricepere câştigată cu încetul şi cu muncă. Şi alţii au fost, şi poate cu mai multă minte decât aceşti moderni, şi alţii au fost cari la început şi-au dat sentinţa numai decât fără nici o pricepere, dar au avut dorinţa de a cercetà, şi după multă trudă au ajuns la pricepere şi şi au schimbat sentinţa. Dacă unul dintre aceşti moderni ar aveà dorinţa să cerceteze, şi răbdare de a căutà, ar vedeà poate altfel dacă ar cetì scrierile filosofului Iustin, ori mărturisirile fericitului Augustin.

Biblia spune ceeace Duhului sfânt i-a plăcut să spuie.

iar noi trebue să cercetăm pentru ce le-a spus așà și nu altfel, cu ce scop le-a spus, cui a voit să le spuie, și în ce stare erau acei cărora le-a vorbit. Pentrucă el a vorbit numai acelora cari au și priceperea și bunavoința de a înțelege ce-a spus, sau ce-a voit să spuie.

Dacă admitem ca principiu absolut, că creștinismul este un așezământ dumnezeesc, atunci apare în mod evident care este raportul între el și inteligența omenească. Daca însuși Dumnezeu, prin Fiul său făcut om, ne învață adevărurile eterne, atunci e lucru contra rațiunii să mai facem din aceste adevăruri eterne un obiect al criticii filosofice, și să condiționăm primirea ori respingerea acestor adevăruri de demonstrațiunele logice ale filozofilor.

Dumnezeu dă răspunsuri îndestulătoare asupra tuturor chestiunilor, pe cari înalta sa înțelepciune le știe folositoare pentru mântuirea vecinică a omului. Numai asupra acestora, cari privesc fericirea omului și aici pe pământ și după moarte, deci numai asupra chestiunilor morale și cari au directă legătură cu morala, ne dă răspunsuri în cărțile sfinte. Asupra altor chestiuni, cari n'au de a face nimic cu morala și cu virtutea, scriptura nu se întinde, așà că într'acest punct știința este absolut liberă să-și spuie cuvântul său, fără de a venì nu în conflict, dar nici măcar în contact cu învățătura revelată.

A discutà deci adevărurile pe cari le spune însăși autoritatea divină, ori a cere dovezi pentru cele ce ea le spune, acest lucru e tot atât de necuminte, pe cât e de nelegiuit.

Zace în natura creștinismului acest fapt, că adevărul creștin este și trebue primit ca adevăr etern, fără de nici o dovadă a minții speculative. Credința, din acest punct de vedere, este o primire de bunăvoe—nu silită—a adevărului revelat, sau o aprobare liberă, cu deplin consimțământ și cu deplină tărie a acelor lucruri ce ni se propun

ca adevărate. Știința prin urmare se deosebește de credință, tocmai prin aceasta că ea cere dovezi și temeiuri pentru adevărurile ce le propune, și acele temeiuri le scoate din insăși evidența lucrurilor. Așà că știința își întemeiază existența sa pe baza celor ce le vede ea însăși, iar credința pe baza celor ce le spune o autoritate mai mare decât mintea omenească.

M. P.

SINEDRIUL.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1.)

Autoritatea sinedriului sau sfera lui de competință se întindeà pe vremea Mântuitorului, după toată probabilitatea, peste toate cele 11 toparhii ale Iudeei. Se pare însă că toate comunitățile iudaice nu numai din Palestina și Siria, ci de pretutindeni din diaspora, ascultau mai mult sau mai puțin de sinedriu. Așà numai se explică ceeace se relatează în Faptele Apostolilor (IX, 2), că adică Saul luà scrisori de împuternicire dela arhiereu către sinagogile din Damasc, ca să aducă legați la Ierusalim pe toți câți vor fi aflați că sunt în calea Domnului. E de sine înțeles însă că autoritatea sinedriului în comunitățile dinafară de marginile Iudeei erà mai slabă și că acele comunități, cari n'ar fi voit să se supună hotărîrilor îngenere sau uneia din hotărîrile sinedriului, nu puteau fi constrânse la aceasta. Nu tot așà erà cu comunitățile din Iudeea. In ce privește chestiunile în cari aveà dreptul să se pronunțe, s'a zis pe nedrept că ar fi fost numai chestiuni spirituale sau teologice, chestiunele profane îngenere fiind rezervate autorităților sau stăpânirii romane. Adevărul este că sine-

Iar noi trebue să cercetăm pentru ce le-a spus așà și nu altfel, cu ce scop le-a spus, cui a voit să le spuie, și în ce stare erau acei cărora le-a vorbit. Pentrucă el a vorbit numai acelora cari au și priceperea și bunavoință de a înțelege ce-a spus, sau ce-a voit să spuie.

Dacă admitem ca principiu absolut, că creștinismul este un așezământ dumnezeesc, atunci apare în mod evident care este raportul intre el și inteligența omenească. Dacă însuși Dumnezeu, prin Fiul său făcut om, ne învață adevărurile eterne, atunci e lucru contra rațiunii să mai facem din aceste adevăruri eterne un obiect al criticii filosofice, și să condiționăm primirea ori respingerea acestor adevăruri de demonstrațiunele logice ale filozofilor.

Dumnezeu dă răspunsuri indestulătoare asupra tuturor chestiunilor, pe cari înalta sa înțelepciune le știe folositoare pentru mântuirea vecinică a omului. Numai asupra acestora, cari privesc fericirea omului și aici pe pământ si după moarte, deci numai asupra chestiunilor morale și cari au directă legătură cu morala, ne dă răspunsuri în cărțile sfinte. Asupra altor chestiuni, cari n'au de a face nimic cu morala și cu virtutea, scriptura nu se întinde, așà că într'acest punct știința este absolut liberă să-și spuie cuvântul său, fără de a venì nu în conflict, dar nici măcar în contact cu învățătura revelată.

A discutà deci adevărurile pe cari le spune însăși autoritatea divină, ori a cere dovezi pentru cele ce ea le spune, acest lucru e tot atât de necuminte, pe cât e de nelegiuit.

Zace în natura creștinismului acest fapt, că adevărul creștin este și trebue primit ca adevăr etern, fără de nici o dovadă a minții speculative. Credința, din acest punct de vedere, este o primire de bunăvoe—nu silită—a adevărului revelat, sau o aprobare liberă, cu deplin consimțământ și cu deplină tărie a acelor lucruri ce ni se propun

ca adevărate. Ştiinţa prin urmare se deosebeşte de credinţă, tocmai prin aceasta că ea cere dovezi şi temeiuri pentru adevărurile ce le propune, şi acele temeiuri le scoate din însăşi evidenţa lucrurilor. Aşà că ştiinţa îşi întemeiază existenţa sa pe baza celor ce le vede ea însăşi, iar credinţa pe baza celor ce le spune o autoritate mai mare decât mintea omenească.

M. P.

SINEDRIUL.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1.)

Autoritatea sinedriului sau sfera lui de competinţă se întindeà pe vremea Mântuitorului, după toată probabilitatea, peste toate cele 11 toparhii ale Iudeei. Se pare însă că toate comunităţile iudaice nu numai din Palestina şi Siria, ci de pretutindeni din diaspora, ascultau mai mult sau mai puţin de sinedriu. Aşà numai se explică ceeace se relatează în Faptele Apostolilor (IX, 2), că adică Saul luă scrisori de împuternicire dela arhiereu către sinagogile din Damasc, ca să aducă legaţi la Ierusalim pe toţi câţi vor fi aflaţi că sunt în calea Domnului. E de sine înţeles însă că autoritatea sinedriului în comunităţile dinafară de marginile Iudeei erà mai slabă şi că acele comunităţi, cari n'ar fi voit să se supună hotărîrilor îngenere sau uneia din hotărîrile sinedriului, nu puteau fi constrânse la aceasta. Nu tot aşà erà cu comunităţile din Iudeea. In ce priveşte chestiunile în cari aveà dreptul să se pronunţe, s'a zis pe nedrept că ar fi fost numai chestiuni spirituale sau teologice, chestiunele profane îngenere fiind rezervate autorităţilor sau stăpânirii romane. Adevărul este că sine-

driul erà cea mai înaltă autoritate națională, care-și exercità atribuțiunele sale în toate sferele vieții publice cu anume restricțiuni din partea statului roman. Sinedriul avea dar să se pronunțe în toate chestiunile de drept și să ià toate acele măsuri administrative cari nu erau rezervate sinedriilor locale și procuratorului roman. El nu erà o instanță apelativă, la care să se poată recurge în cazuri de nemulțumire cu sentințele sinedriilor locale, ci-și avea un domeniu de drept aparte. Hotărîrile sale erau ireformabile și membrul sinedriilor locale, care le-ar fi călcat, erà lovit de pedeapsa cu moarte. Cele mai însemnate chestiuni în cari trebuià să se pronunțe sinedriul sunt enumărate în următorul pasaj: «Un trib (învinuit de idololatrie), un prooroc mincinos și un mare preot poate fi judecat numai de tribunalul celor 71. Războiu nu se poate purtà decât dacă a fost hotărît de tribunalul celor 71. Orașul (Ierusalim) și curțile templului nu pot fi mărite decât cu aprobarea tribunalului celor 71. Instanțe superioare de judecată pentru triburi se pot institui numai cu autorizarea tribunalului celor 71. O cetate care a căzut în idololatrie poate fi judecată numai de tribunalul celor 71».[1] Noul Testament dovedește că sinedriul exercità de fapt aceste atribuțiuni, căci Mântuitorul este târit înaintea sinedriului și judecat pentru invinuirea de blasfemie (Mat. XXXI, 65; Ioan XIX, 7), sfinții apostoli ca prooroci mincinoși și răsvrătitori (Acta IV, V), arhidiaconul Ștefan ca blasfemator (Acta VI, 13 urm.) și sfântul Pavel pentru călcarea Legii (Acta XXIII).

Intru cât anume și în cari puncte autoritatea sinedriului erà mărginită de a procuratorului roman, e o chestie la care e mai greu de dat un răspuns precis. După cele mai sigure izvoare, procuratorul numai avea *jus gladii*,

[1] Tratatul Sanhedrin I, 5 apud Schürer, Lehrbuch der neutestamentlichen Zeitgeschichte I, pag. 414

dreptul de pedeapsă cu moarte, care se luase din mâinile sinedriștilor. Astfel în sfânta Evanghelie după Ioan (XVIII, 31) citim că iudeii răspund lui Pilat, când acesta le dă pe Mântuitorul ca să-l pedepsească ei cum vor găsi de cuviință: «Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα=Nouă nu ne este permis să omorîm pe nimeni». Iosif Flaviu confirmă aceasta spunând că marele preot nu putea nici să convoace sinedriul fără aprobarea procuratorului,[1] iar tradițiunea talmudică adaogă că dreptul de a pronunță pedeapsa cu moarte a fost luat poporului iudeu cu 40 de ani înainte de dărâmarea Ierusalimului.[2] După alte izvoare, sinedriul ar fi avut și exercitat întotdeauna, și deci și în timpul stăpânirii romane, dreptul acesta. In sprijinul acestei păreri se invoacă un fapt din Noul Testament și altul din istoria războiului iudaic de Iosif Flaviu. In Noul Testament și anume în Faptele Apostolilor (VI, 12; VII, 57 și urm.) se istorisește despre judecarea sfântului arhidiacon și protomartir Ștefan de către sinedriu și despre uciderea lui cu pietre. Din toată această istorisire nu se vede că sfântul Ștefan ar fi fost dus, sau ar fi urmat să fie dus și înaintea procuratorului, ci că el a fost judecat numai de sinedriu și îndată după aceea a fost ucis. Felul în care a fost judecat și ucis sfântul Ștefan nu constitue însă o dovadă că sinedriul avea dreptul pedepsei capitale, pentrucă din însaș istorisirea Faptelor Apostolilor reiese limpede că judecarea și executarea sfântului Ștefan nu s'a făcut conform Legii și regulelor de procedură cari se urmau de sinedriu la orice judecată, căci mai întâi de toate lipsește chiar sentința de condamnare. Cuvântarea plină de însuflețire a sfântului Ștefan și mustrarea ce el adresă chiar membrilor sinedriului, că nu vor să creadă în dumneze-

[1] Antichități XX, 9, 1. Compară și Faptele Apostolilor XXII, 30; XXIII 15, 20.
[2] Schürer, op. cit. nota 5 dela pagina 415.

irea Mântuitorului Christos, au înfuriat deopotrivă pe judecători și pe acuzatori și în așà grad, că cu toții «strigând cu glas tare, își astupară urechile și intr'o unire năvăliră asupra lui și scoțându-l afară din cetate — uciseră cu pietre.» Ne aflăm dar aci în fața unei judecăți făcute în neregulă sau cu toporul, a judecăți făcută de mulțime sau mai exact a izbucnirii furiei mulțimii și executării fără judecată în toată forma, oricum, s'ar zice azi, în fața unei linșări. E evident dar că în acest caz, prin însăș firea împrejurărilor, sinedriul a depășit sfera sa de competință și a nesocotit drepturile procuratorului și de aceea acest caz nu poate fi invocat ca o mărturie pentru dreptul sinedriului de a pedepsì cu moarte. Al doilea fapt, cel din istoria războiului iudaic, este intrebarea ce generalul roman Titus pune iudeilor asediați de el in Ierusalim: «Nu v'am permis noi (romanii) să omorîți pe cei cari au sărit zidurile ce înconjură curtea templului, chiar dacă vrunul din ei ar fi fost roman?»[1] Intrebarea aceasta nu exclude însă modalitatea aprobării de către procurator a pedepselor cu moarte pronunțate de sinedriu. Pentru această părere vorbește și procedura obicinuită a romanilor de a nu lăsà în mâinile popoarelor învinse dreptul de vieață și de moarte fără nici o restricțiune.

Timpul și locul pentru ținerea ședințelor. Zilele în cari se țineau ședințele sinedriului erau zilele de lucru. Sâmbăta și în alte zile de sărbători nu se puteà dar judecà de sinedriu. Mai mult chiar: procesele pentru crimă nu se puteau judecà nici în ajunul sâmbetei sau al sărbătorilor, pentrucă în procese de această natura se obicinuià să se pronunțe sentința a doua zi după terminarea desbaterilor și nici aceasta nu erà permis să se facă sâmbăta sau sărbătoarea.[2] In judecarea și osândirea Mântuitorului s'a tre-

[1] De bello judaico, VI, 2, 4.
[2] Beza sau Iom tob, V, 2 (apud Schurer op. cit. pag. 416).

cut peste această prescripţiune, ceeace arată şi mai mult cât de nedrept şi pătimaş a fost judecat Cel nevinovat.

Locul de judecată sau în care se ţineau şedinţele sinedriului se numeşte în Mişna de mai multe ori «lişcat haggazit», adică «hala de piatră»=aula ex caesis lapidibus extructa.[1] O tradiţie talmudică spune că, cu 40 de ani înainte de dărâmarea Ierusalimului, sinedriul şi-a mutat sediul din lişcat haggazit în «hanuiot», adică în «hale». Aceste hale erau, după toată probabilitatea, halele de vânzare din afară de curtea templului, pecând «hala=lişcat haggazit» erà aşezată în curtea templului.[2] Cu tradiţiunea aceasta rabinică concordă şi relatările lui Iosif Flaviu. Vorbind de sinedriu ca instituţie (βουλή) şi de locul de întrunire al sinedriului (βουλευτήριον), Iosif spune că acesta dinurmă erà aşezat între xystos şi hala din partea de apus a templului, adică afară de curtea templului. In Noul Testament (Ioan XIX, 13) se pomeneşte de un loc «pardosit cu pietre» (=λιθόστρωτον, sau pe evreeşte gavvată), dar se spune că acolo a şezut la judecată procuratorul roman, Pilat, pecând despre sinedriu se spune că s'a adunat în casa marelui preot.[3] Nu se poate preciza, dacă avem acì de aface cu o abatere dela regulă—cum s'au făcut mai multe în judecarea procesului Mântuitorului—adică, dacă numai în cazul acesta, sinedriul s'a adunat în chip excepţional în locuinţa marelui preot, sau dacă sub numele de «Casa marelui preot» trebue a se înţelege însuş sediul obicinuit al sinedriului, numit «Casa marelui preot», fie pentrucă marele preot erà preşedintele acestui tribunal, fie pentrucă el—marele preot—îşi avea locuinţa în localul sinedriului.[4]

Ordinea desbaterilor. Cu privire la această chestiune

---

[1] Schürer op. cit nota 3. pag. 416.
[2] Tratatele Middot V, 4 şi Sanhedrin XI, 2 (apud Schürer).
[3] Mateiu XXVI. 3, 57.
[4] Compară Luca XXII, 54 şi 66.

singurul izvor din care putem aveà informațiuni este Talmudul, pentrucă atât Noul Testament cât și Iosif Flaviu nu dau nici o lămurire asupra acestui punct. Dar nici Talmudul nu vorbește direct despre sinedriu, ci mai mult despre marea sinagogă care a luat locul sinedriului după dărâmarea templului și aveà aceeaș organizațiune ca sinedriul și desigur și aceeeș ordine în urmarea desbaterilor. Cu toată această asemănare e totuș probabil că trebue să fi fost și unele deosebiri, cari nu se mai pot cunoaște. Chiar în acele pasagii—cum e Tosifta[1] — în care se relatează, ca să zicem așà oficial, despre felul cum se desbăteà și vota în sinedriu, se trece pe nesimțite dela sinedriu la marea sinagogă, ceeace dovedește fără îndoială marea asemănare dintre organizația acestor două instituții, dar nu exclude nici într'un caz posibilitatea existenței unor deosebiri, poate, chiar esențiale.

In ceeace privește îndeosebi procedura și ordinea desbaterilor sinedriului în procesele civile și criminale se știe foarte puțin chiar din Talmud, pentrucă Mișna — în care se expune această chestiune — vorbește numai despre procedura urmată și desbaterile făcute în sinedriile locale, cari nu mai aveau dreptul de a pronuțà și aduce ele însăși la îndeplinire sentințele de condamnare la moarte cu mult timp înainte de dărămarea Ierusalimului și a templului. Ca atare procedura și ordinea desbaterilor chiar și a acestor sinedrii trebue să se fi uitat în bună parte din vremea de când ele încetaseră de a mai exercità dreptul de pedeapsă capitală și până când s'a scris Mișna, iar pe de altă parte au trebuit să fie oarecare diferențe între felul lor de a judecà și al marelui sinedriu. La aceasta e de adăogat în fine că înaintea marelui sinedriu veniau procese criminale și civile numai în mod excep-

[1] Tratatul Sanhedrin, cap. VII.

ționale sau din acelea în care se făcea apel dela sinedriile locale, ceeace implică cu necesitate o diferență oricât de mică de procedură.

Și mai puțin și mai nesigur se știe despre odinea desbaterilor în ședințele sinedriului asupra chestiunilor cari făceau obiectul de drept al preocupărilor sale și anume în fixarea unei halacà, în admiterea și introducerea unei noi dispozițiuni (tacanà), în înlăturarea unui obiceiu sau deprinderi recunoscută în general ca păgubitoare și în alte chestiuni asemănătoare și atingătoare de vieața religioasă, politică sau socială. Singurul lucru care se spune relativ de aceste chestiuni în Mișna e, că hotărîrile se luau cu majoritate de voturi, lucru care se poate înțelege dela sine, fără a mai fi trebuință să fie spus. In Tosifta se tratează mai pe larg acest subict, dar ea are în vedere în primul rând marea sinagogă. Apoi expunerile ei nu sunt sistematice și se contrazic adesea și în fine sunt în cea mai mare parte — ca aproape întreg Talmudul — fantastice.

Totce se poate spune deci cu privire la această chestiune are o valoare relativă.

Acum pentru a ne puteà da bine seama de ordinea și natura desbaterilor sinedriului, trebue mai intâi să ne lămurim asupra rolului ce aveau învățătorii de Lege din sânul cărora se recrutà cel mai mare număr de membri ai sinedriului.

Rolul sau activitatea învățătorilor de Lege erà, mai ales în timpul cât iudeii au stat sub stăpânire străină, întreit. Ei erau:

1) *Legiuitori*. Legea scrisă (thorà) erà incontestabil isvorul principal al dreptului. Dispozițiunile ei erau indiscutabile și imutabile. Totuș în Lege nu puteau fi prevăzute toate cazurile cari pot proveni în vieața publică și privată, de aceea se simți nevoia de explicări, lămurirei sau co-

mentarii, cu ajutorul cărora să se poată decide, potrivit Legii, în orice chestie de drept ori cât de complicată ar fi fost. Consideraţiunea de care se bucură Legea, ca fiind de origină dumnezeească, opriă de a se judecă după alte norme decât după cele coprinse în ea. Nu eră însă uşor să se poată găsì în ea, dacă nu categoric, cel puţin pe departe, o dispoziţiune pentru toate cazurile posibile de neinţelegere dintre oameni. De aceea trebuià o puternică imaginaţie, un adânc spirit de pătrundere, celor cari erau chemaţi să scoată din Lege toate principiile de drept. Rolul învăţătorilor de Lege, din acest punct de vedere privit, nu eră dar uşor, nici fără mare importanţă.

2. *Invăţători de Lege* Moisi impusese fiecărui israelit obligaţiunea de a-şi învăţă pe copii Legea.[1] Cunoaşterea cât mai temeinică şi mai amănunţită a Legii a fost întotdeauna dorinţa cea mai vie a adevăratului israelit. Pentrucă însă nu orice părinte puteà cunoaşte Legea în aşà grad, ca s'o predeà copiilor săi, sau nu aveà timpul ori talentul necesar de a-o puteà face, de aceea încă din cele mai vechi timpuri s'a format o clasă specială de oameni cari s'au ocupat cu studiul şi predarea Legii. Aceştia adunau în jurul lor cete mai mult sau mai puţin numeroase de tineri, după reputaţiunea de care se bucurau ca dascăli şi după localitatea în care profesau. Prelegerile lor erau vizitate, în afară de tinerii studioşi sau de şcolarii în regulă, şi de oameni în vârstă cari veniau să asculte explicaţiunile date de rabini, adică de învăţaţi, asupra diferitelor texte ale Legii şi cari erau de natură exegetică, morală sau juridică. Tot dela rabini cereau laicii şi răspunsuri la orice nedomiriri ar fi avut cu privire la coprinsul sau aplicarea Legii şi apelau la ei ca să le facă dreptate, când aceasta le eră disputată de cineva... Cu aceasta trecem la al treilea rol al învăţătorilor de Lege şi anume ca:

[1] Deuteronom VI, 17.

3) *Judecători.* Ca cei mai buni cunoscători ai Legii, învățătorii de Lege, erau datori să facă și pe judecătorii. Judecător puteà fi oricine avea încrederea părților în litigiu dar e ușor de înțeles că cunoscătorii Legii erau mai în măsură de a se pronunță în orice caz potrivit literii și spiritului Legii, și de aceea cei mai mulți li se adresau lor, pentru a-le face dreptate. In exercitarea acestui rol, ei erau ținuți să nu pronunțe vro hotărîre care să contrazică vre-o «halacà», adică cevà din ceeace erà stabilit într'un anume fel din vremuri de demult, ori hotărît de vrun sinedriu local sau de marele sinedriu cu majoritate de voturi, sau care-și trăgea în vrun fel origina dela o autoritate. Halacà erà dar cu un cuvânt dreptul bazat pe obiceiu. Persoanele cari treceau de autorități cari aveau dreptul a formulà o halacà erau ab-bet din-ul și nasii=președinții sinedriului, pentrucă se socotià că ei nu puteau să se pronunțe în nici o împrejurare altfel decât cum se pronunțase sinedriul în cazuri analoage. Ca atari treceau și învățătorii de Lege cu o reputație bine stabilită, pentru cuvântul că se presupuneà că ei cunosc foarte bine atât coprinsul Legii, cât și hotărârile luate de sinedriu. Nu numai ceeace învățà formal un renumit învățator de Lege, ci și ceeace făceà el erà privit ca halacà. E interesant, din acest punct de vedere, episodul povestit în Tosifta Demai (cap. V) despre rabi Achiba. Acestuia i se aduse odată, pecând se aflà într'un orășel din Samaria, un mănunchiu de ierburi, ca să le mănânce. El dete din ele mai întâi zeciuiala prescrisă de Lege și numai după aceea mâncă. Aceasta o făcù el, pentru că părerea sa personală, diferită de a celorlalți învățători de Lege, erà că în Samaria nu se da zeciuiala legală. Auzind despre fapta sa rabi Gamaliel, adversarul său, îi obiectă: «Cum îndrăznești tu să faci altfel decât toată lumea? Cine ți-a dat dreptul de a da zeciuială?» Rabi Achiba răspunse: «Am stabilit

eu oare aceasta ca halacà in Israel? Eu am dat zeciuială numai din ierburile mele». La aceasta, rabi Gamaliel răspunse: «Să știi că stabilești o halacà, dacă dai zeciuială din ierburile tale», ceeace însemnează: Fapta ta e o pildă. Lumea care te-a văzut dând zeciuială din ierburile tale, va socotì că așà trebue să facă și ea și astfel, fără voia ta, stabilești o halacà prin purtarea ta. Pentru ca sentința pronunțată de un rabin să fie valabilă, trebuià ca el să nu primească nici o plată pentru osteneala sa și ca sentința să nu contrazică cumva vreo hotărîre a sinedriului. In primul caz sentința erà nulă, iar în cel de al doilea, rabinul erà escomunicat. Sentințele rabinilor aveau valoare apoi numai în fața acelora cari le recunoșteau autoritatea lor morală. Singure sentințele marelui sinedriu aveau valoare nediscutată pentru toți iudeii. Ele aveau această autotitate nu numai pentrucă emanau dela cea mai înaltă instanță legislativă, ci și pentru că din acest înalt corp făceau parte cei mai de seamă rabini.

La judecată, membrii sinedriului, ședeau în semicerc, pentru ca să se poată vedeà unul pe altul, și ab-bet-din-ul sau nasi ocupà locul cel mai înalt. In al doilea rând, la spatele membrilor, ședeau ucenicii rabinilor, iar în al treilea rând ședea sau sta publicul care asistà la desbateri. In cele două capete ale semicercului format de membri sta câte un secretar, care scrià cuvântările ce se rostiau și sentința ce se da. Acuzatul trebuià să fie îmbrăcat în haină de doliu și să se înfățișeze în ținută umilită. In procesele cari se puteau sfârși cu osândire la moarte se făcea mai întâi apărarea acuzatului, pecând celelalte procese se începeau cu acuzarea [1]. Martorul care depusese în favoarea acuzatului nu mai puteà depune în defavoarea lui. Contrariul erà însă admis. In asemenea procese ucenicii rabinilor

[1] Schürer, op. cit. pag. 416.

puteau cere cuvântul numai pentru apărarea acuzatului, pecând în alte procese aveau libertatea de a vorbì și contra. Dacă sentința erà de achitare, trebuià să se pronunțe în ziua în care se terminau desbaterile, iar dacă erà de condamnare, se pronunța a doua zi. Votarea se începeà în aceste procese cu membrul cel mai tânăr, pecând în celelalte se începeà dimpotrivă cu cel mai bătrân. Pentru sentințele de achitare erà deajuns majoritatea, adică jumătate din membri plus unul, pecând pentru sentințele de condamnare trebuiau cel puțin două voturi în plus peste jumătatea numărului membrilor.

Ședința se deschidea de președinte, care vorbià cel dintâi, dacă avea ceva de comunicat, sau da cuvântul celui care l vestise de mai nainte că are de făcut vreo comunicare. Altfel el deschideà ședința cu formula: «Intrebați». Trebuià să se înceapă întotdeauna cu întrebări de natură practică și numai când nu se pune nici una de acest fel, se începeà deadreptul cu cele teoretice. Nu erà permis să se pună deodată mai multe chestiuni, pentru a nu se încurcà discuțiunea. Aveà drept de a pune întrebări și publicul care asistà la ședințe. Cel care punea o întrebare trebuià să se scoale în picioare. Dupăce se puneà întrebarea, se începeà sfătuirea, care se făceà pe grupe de cel mult cinci persoane, spre a nu se produce dezordine. Discuțiunea se începeà apoi de președinte care trebuià să-și spună cel dintâi cuvântul. După el vorbiau membrii sinedriului și anume în ordinea reputațiunii de care se bucurau. Președintele invità pe fiecare să vorbească, strigându-l pe nume. Vorbitorul trebuià să stea în picioare tot timpul cât vorbià. Cei cari erau de altă părere cereau cuvântul, spre a și-o spune. Erà o regulă de elementară bună cuviință, ca să nu se ridice să vorbească un membru mai tânăr înaintea altuia mai bătrân, ori un ucenic înaintea dascălilor. Tot asemeni erau nu

numai oprite de regulament, ci și socotite ca necuviincioase orice întreruperi. Abaterile dela chestiune nu erau permise. Argumentarea trebuià să fie pozitivă, pentru a puteà fi admisă, adică să nu se întemeieze pe escepțiuni sau să fie scoasă din negațiuni lipsite de preciziune. Dacă în sprijinul părerii emise se puteà invocà o halacà mai veche sau cuvântul unui mare rabin, părerea erà numaidecât admisă. Cel care combăteà părerea altuia nu puteà ridicà deodată mai mult de trei obiecțiuni și numai dupăce i-se răspundea la acestea și se sfârșià discuțiunea asupra lor puteà ridicà altele. Dacă unul din cei cari discutau contradictoriu nu-și aducea aminte ceva momentan, ori nu avea cartea—sau mai exact rolul—în care se coprindeà dovada ce voia să aducă, puteà să ceară amânarea discuțiunii asupra acelui punct pentru o altă ședință. Președintele puteà închide discuțiunea, dacă socoteà că chestia disbătută s'a limpezit pe deplin, chiar dacă ar fi mai fost sinedriști cari voiau să vorbească. Hotărîrea se luà prin vot. Cei cari votau «pentru» trebuiau să se scoale în picioare, cei cari votau «contra» ședeau jos. Nimeni n'aveà mai mult de un vot. Tatăl și fiul, dascălul și ucenicul aveau împreună un singur vot, căci se presupuneà că fiii și elevii nu puteau aveà părere diferită de a părinților și a învățătorilor lor. Pentru a nu se produce turburări, cei cari n'aveau drept de vot părăsiau de obiceiu sala de ședințe, când se votà. Membrul, care nu voià să voteze, se puteà abține dela vot. Votarea se făcea numai în cazurile când părerile erau împărțite, pecând dacă toți membrii erau de aceeaș părere, nu se mai votà și se socotià că hotărîrea a fost luată cu unanimitate de voturi. Dacă rezultatul votului erà paritate, atunci se începeà discuția din nou. Dacă după discuțiunile urmate un membru treceà dintr'o parte în cealaltă, hotărîrea se luà cu simplă majoritate, iar dacă rămânea fiecare la părerea sa, atunci

se chemà unul din membrii sinedriului care lipsise la acea şedinţă, un rabin dinafară de sinedriu, sau un ucenic de rabin mai în vârstă. Ucenicul care luà astfel parte la o şedinţă a sinedriului, erà socotit din acea zi înainte membru ordinar al sinedriului şi luà loc între ceilalţi membri, dar pe cel din urmă.

Şedinţa se ridicà de preşedinte, care făceà semn servitorului să strige, că desbaterile s'au terminat.

Acestea sunt celece se pot afirmà despre ordinea desbaterilor în sinedriu pe baza celorce se petreceau în marea sinagogă şi prin analogie cu senatul roman.[1] Amănuntele acì comunicate îşi au—credem — importanţa lor.

I. Mihălcescu.

Catagrafia eparhiei Ungrovlahia
în anul 1810.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul 40, No. 1 pp. 88–91).

123. *Satul Lămotestii.*—Case 25, parte bărbătească 57, fămeiască 48, p. b. 6, f. 3, peste tot 114: Rumâni, Ţigani ai dumnealui Alecsandru Lămotescul. Biserica de lemn veche cu hramul Adormirea Precistii făcută de dumnealui sluger Alecsandru Lămotescul pă moşiia dumnealui cu 1 rându de veşminte de cit vechi, cu cărţile toate deplin. La aciastă biserică să află slujitor Popa Gheorghe sin popa Ioan 36 ani, slabu la citire, beţiv, neglobit, din neam rumânu, fecior de preot şi s'au preoţit de preaosfinţiia sa mitropolitul Dositeu la anul cu leatul 1794, Septemvrie 24, pă numele acestui sat, unde să află slujindu şi acum. Preoteasa lui Ilinca, fiiu Ilie 14 ani, fete: Mariia, Sultana (fol. 199^v, 212^r).

Biserica parohiei Lămoteşti poartă azi hramul Sf. Impăraţi şi s'a zidit dela 1846—1847 şi este în reparaţie v. Anuarul C. B. (1909) p. 78 cf. Expunerea situaţiunei jud. Ilfov pe 1914 p. 18.

[1] Vezi Israel-Goldin, op. cit. pag. 80—99.

124. *Satul Podu Pitarului.*—Case 72, parte bărbătească 148 şi femeiască 149, peste tot 297, Rumâni. Biserica de lemn veche, cu hramul st. Vasilie cel Mare, făcută de un Jupân Pancul şi Gheoca pă moşiia mânăstirii Plătăreşti cu un rândû de veşminte de citu vechi, cu cărţile toate deplin. La aciastă biserică să află slujitori:—1) Popa Iacov sin popa Ioan 32 ani, cu citire de mijloc, neglobit, din neam rumân, fecior de preot, s'au preoţit de preaosfinţiia sa mitropolitul Dositeu, la anul cu leatu 1802, Noemvrie în 26, pă numele satului Podu Pitarului, unde să află şi acum slujindu, are şi carte de duhovnicie de mitr. Dositeu cu leat 1800, Marte 10. Preoteasa lui Mariia cu o fată Rada, fiiu Florea 8 ani.—2) Popa Simeon sin Drăguţ logofătul 28 ani, slabu la citire, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean, s'au preoţit de preaosfinţiia sa mitropolitul Dositeu, la anul cu leatu 1809, Septemvrie 14, pă numele satului acestuia, unde să află şi acum slujindu. Preoteasa lui Voica.—1) Diiacon Iacov sin popa Muşat 70 ani, slabu la citire, neglobit, văduv, din neam rumân, fecior de preot, s'au diiaconit de preaosfinţiia sa mitropolitul Grigorie la anul cu leat 1778, Septemvrie 13, pă numele satului acestuia, unde să află şi acum slujindu.—2) Diiacon Nidelco sin Drăguţ 25 ani, cu citire de mijloc, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean, s'au diiaconit de preaosfinţiia sa mitropolitul Dositeu la anul cu leatu 1807, Noemvrie 17, pă numele acestui satu, unde să află şi acum slujindu. Diiaconeasa lui Safta cu 1 fată Rada.—3) Diiacon Radu sin popa Panait 30 ani, slabu la citire, neglobit, din neam rumân, fecior de preot, s'au diiaconit de preaosfinţiia sa mitropolitul Dositeu la anul cu leat 1809, Iunie 16, pă numele acestui sat Gurbăneşti (sic). Diiconeasa lui Roxandra cu o fată Ilinca. — Anca preoteasa văduva cu o fată Ilinca (fol. 200ᵛ, 211ʳ).

Biserica din căt. Podu Pitarului filială la parohia Cucueţi-Sudiţi păstrează acelaş hram şi s'a zidit dela 1818—1820 v. Anuarul C. B. (1909) p. 73.

125. *Satul Plătăreşti.*—Case 28, parte bărbătească 72, femeiască 45, p. b. 8, f. 6, peste tot 131: Rumâni, Ţigani ai mânăstirii Plătăreşti. Biserica de zidu cu hramul Sfânt Mucenic Miercurie făcută de Mateiu Voivodu Ba-

sarab pă moșiia sa, închinată la sf. Mormănt, cu 1 rândul de veșminte de cit vechi, cu cărțile toate deplin. La aceastǎ biserică să află slujitoru Popa Anton sin Costandin 40 ani, cu citire de mijloc, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean, și s'au preoțit de preaosfinția sa mitropolitul Dositeu la anul cu leat 1807, Aprilie 7, unde să află și acum slujindu. Preoteasa lui Simina cu o fată Stoica (fol. 201ᵛ, 210ʳ).

Biserica parohiei Plătărești păstrează acelaș hram și s'a zidit la 1646 de Mateiu Basarab v. Anuarul C. B. (1909) p. 81 cf. Iorga, Studii și Documente 15 p. 6.

126. *Satul Frujinești.*—Case 20, parte bărbătească 88, femeiască 71, peste tot 159, Rumâni. Biserica de zidu cu hramul Apostol Andrei făcută de răposatul Răducan Dudescul pă moșiia dumnealui cu 1 rănd de veșminte de mătase vechi, cu cărțile toate deplin. La această biserică să află slujitor Popa Nenciul sin Stancul 75 ani, slabu la citire, bețiv, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean și s'au preoțit de preaosfințiia sa mitropolitul Grigorie la anul cu leat 7275 (=1767) Iulie 16, pă numele satului, unde să află și acum slujindu, are și cartea duhovnicii de mitr. Grigorie cu leatu 1786, Marte 13. Preoteasa lui Stoiana cu o fată Stana (fol. 202ᵛ, 209ʳ)

Biserica parohiei «Frunzănești» păstrează acelaș hram și s'a zidit dela 1732—1733 v. Anuarul C. B. (1909) p. 75.

127. *Satul Fundeni-Cioran.*—Case 52, parte bărbătească 102, femeiască 105, p. b, 3, f. 1, peste tot 211: Rumâni, Sudiți chesaricești. Biserica de zidu tare cu hramul Adormirea Precistii, făcută de domnița Ecaterina Caragea Văcăreasca pă moșiia dumisale cu 1 rândul de veșminte de șal, cu cărțile toate, făr lipsește 1 troid și 1 ohtoicu. La aciastă biserică să află slujitorii: Popa Gheorghe sin State 53 ani, cu citire de mijloc, neglobit, din neam rumânu, fecior de mirean și s'au preoțit de prea osfințiia sa mitropolitul Filaret la anul cu leatul 1793, Mai 20, pă numele satului Stefănești, jud. Ialomița, iar la leat 1796, s'au mutat la acest sat, unde să află slujindu și acum fiind cerut de titorii bisericii prin știrea protopopului, făr sinet la mână-i, are carte de duhovnicie cu leatul 1800, Marte 23, de

mir. Dositeu. Preoteasa lui Ana, fii Enache 12 ani, Barbul 6 ani, invață amândoi ciaslov rumânește, fată Ioana.— Sandul dascăl sin Coman 22 ani, slabu la citire, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean, cu pecetluit cu leatul 1810, Iunie 19, dela duhovniciasca consistorie pă numele aceștii biserici, unde să află slujindu și acum. Soțiia lui Vasilica (fol. 203ᵛ, 208ʳ).

Este numirea veche a satului Fundenii-Gherase v. Frunzescu, Dicționarul României, p. 200. Biserica păstrează acelaș hram iar anul 1901—1902 (v. Anuarul C. B. 1909 p. 75) trebue să însemneze o reparație sau o nouă clădire.

128. *Satul Tânganul dinpreună cu moara Cernica.*— Case 110, parte bărbătească 180, femeiască 220, p. b. 33, f. 28, p. b. 4, f. 2, peste tot 467: Rumâni, Sudiți nemțești, Țigani ai mănăstirii Văcăreștilor. Biserica de zidu, metoh al mănăstiri Văcăreștii, cu hramul Streteniia, făcută de Radu Vodă pă moșiia mănăstirii, veșminte lipsă toate, cărțile toate lipsă. La această biserică să află slujitor Popa Dragomir sin Marin 48 ani, slabu la citire, neglobit, din neam rumân, fecior de mirean, s'au preoțit de preaosfinția sa mitropolitul Cozma, la anul cu leatu 1788, Octomvrie 19, pă numele satului, unde să află și acum slujindu. Preoteasa lui Tudora, fiiu Panait 7 ani, învață ceaslov rumânește, fete: Stoiana, Tudora (fol. 204ʳ, 207ʳ).

Biserica parohiei Tânganu poartă azi hramul Adormirea și s'a zidit in vremea lui Barbu Stirbeiu și a patriarhului de Ierusalim Chiril în anul 1853, August v. Anuarul C. B. 1909 p. 85 cf Iorga. Studii și Docum. XV p. 6. In Cronica Țărei, Magazin Istoric IV p. 234 citim „Radul Vodă cel frumos. Acesta au făcut mânăstirea Tânganul și au domnit ani 15" (1462—1474). Despre preotul Dragomir găsim aceleași știri în Ms. Acad. Rom. 1551 6ᵛ cu adaosul că a fost hirotonit de Meletie al Tevaidei la Zlătari.

129. *Satul Dudeștii.*—Case 56, parte bărbătească 56, fămeiască 67, p. b. 18, f. 20, peste tot 161: Rumâni sau alt (sic), Țigani ai dumnealui Dudescului. Biserica de zidu tare, cu hramul Adormirea Precistii făcută de răposatul Nicolae Dudescul pă moșiia dumnealor cu 1 rându de veșminte de mătase vechi, cu cărțile toate deplin. La aciastă biserică să află slujitor Popa Tănase sin Popa Stoian 50 ani, slabu la citire, bețiv, neglobit, din neam rumân, fe-

cior de preot și s'au preoțit de preaosfinția sa mitropolitul Dositeu la anul cu leatul 1797, Dechemvrie 20, pă numele satului Dudeștii, unde să află și acum slujindu, are carte de duhovnicie de mitr. Dositeu cu leatul 1798, Dechemvrie 9. Preoteasa lui Mariia, fii: Iordache 13 ani, învață psaltire rumânește, Manole 10 ani, învață ciaslov rumânește, fată Ioana (fol. 205^{v}, 206^{r}). [1]).

Pentru satul Dudești, Grigore Grămăticul, feciorul popi Stoian, a fost hirotonit diacon în a. 1790, Noemvrie 22, de Timotei al Sardelor la Sărindar iar în a. 1791, Fevruarie 7, a fost hirotonit preot de Antim al Pogonianei la bis. Grecilor v. Acad. Rom. Ms. 1551 fol. 7^{v}. 27^{r}). Biserica parohiei Dudești poartă azi hramul sf. Nicolae v. Anuarul C. B. (1909) p. 74—75.

SFÂRȘITUL JUDEȚULUI ILFOV

Diac. Nic. M. Popescu.

Bazele și valoarea sentimentului religios).

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 1.)

Domnilor,

A fost o vreme când mulți din gânditorii mari așteptau răspunsul la fondul inscrutabil al vieței religioase dela știință.

Și cum după toate sforțările, știința s'a arătat incapabilă să dea un răspuns la chestiunile capitale ale vieței religioase ca: Dumnezeu, Suflet, nemurire; un vânt de scepticism adânc a căzut asupra multor cugetători. A trecut însă și aceasta, grație puternicei influențe exercitate de filosofia lui Kant asupra întregii gândiri a veacului XIX și a celui present. El a fost acela care a pus granița și cercetarilor și pretențiilor științei, el a limitat-o în domeniul experienții. Numai cine este complect strein de acea-

[1]) Aci se termină în manuscris satele județului Ilfov. Cum se vede, lipsește catagrafierea satelor dela miază-noapte de București.
Un sumar statistic și un indice vom face la sfârșitul publicărei întregei Catagrafii.

stă gândire, mai poate aşteptà răspunsuri dela ştiinţa în chestiuni, care ies din sfera puterii şi preocupărilor sale. Iată cum se exprimă filosoful englez Herbert Spencer în această privinţă: «In orice fază a progresului ştiinţa totuşi «a rămas mulţumită cu soluţii superficiale. Şi această ca- «racteristică neştiinţifică a ştiinţei a fost în bună parte o «cauză a conflictului ei cu religia.»[1]

Ştiinţa, arată tot acelaş filozof, n'a putut explicà alte noţiuni de care se serveşte, pe care le şi declară în ultima lor esenţă ca absolut neînţelese, cum este de pildă: materia, timpul, spaţiul, mişcarea, forţa, vieaţa sufletească etc.

Dacă este aşà, cum să creadă cinevà atunci, că ştinţa poate dărâmà bazele sentimentului religios, baze — care privite chiar numai din punctul de vedere ştiinţific—sunt psihologice şi logice în acelaş timp. Aceasta ar însemnà să distrugi însuşi vieaţa sufletească, ceeace este cea mai mare dintre absurdităţi. Dar tot atât de mare absurditate este să concepi o religiune—cum vrea d-l dr. Cosmovici fără Dumnezeu. *Aceasta ar însemnà că poţi concepe o ştiinţă fără adevăr, sau o artă fără noţiunea frumosului. Nu-i aşa că asemenea idei sunt mai mult decât ridicole?*

«Că ideia de Dumnezeu va dispărea din concepţia omului, de pre acest univers, mi se pare eroarea cea mai brutală» spune Carlyle.[2]

Nu se poate un răspuns mai nimerit d-lui Cosmovici la părerea D-sale despre o religie fără Dumnezeu.

Dar să întrebăm tot pe ultimul mare filozof, care este Herbert Spencer, să vedem este şi el de părera d-lui Cosmovici?

«Şi acum care este valoarea acestor rezultate asupra «chestiunei dinaintea noastră? Este că religiunile, diame- «tral opuse în dogmele lor, sunt totuşi perfect una în «convingerea tacită că existenţa lumei cu tot ce ea con- «ţine, şi cu tot ce o încunjoară, este un mister, care în- «deamnă veşnic a fi interpretat. Acest element vital în toate

[1] Epitome of the Sythetic Philosophy of Herbert Spencer. by F. Howard Collins. Fifth Edition. pag. 13 c. 28.

[2] Carlyle Hero Worship 160.

«religiunile este elementul, care nu numai că supraviețu-
«ește orce schimbare, ci crește cu atât mai distinct, cu cât
«religiunea este mai desvoltată....... Suntem astfel obligați
«să privim orice fenomen ca o manifestare a unei puteri
«fără margini și neînțeleasă.»[1]

Din faptul, argumentează Spencer în altă parte, că cunoștința noastră despre lume este relativă, că deci admit un relativ, în chip necesar și obligatoriu trebue să admit un nou relativ, un absolut.

Căci astfel ce rost ar aveà relativul, fără corelatul său? Ar fi un cuvânt de prisos.

Domnilor,

Nici unul din filozofii mari ai tuturor vremilor n'au lăsat problema aceasta neatinsă. In chip unanim, pe o cale sau pe alta, s'au oprit la ideia existenții unui Dumnezeu. Ar însemnà că lungesc șirul citațiilor, dacă aș arătà ce a spus fiecare din ei în această chestiune. Mă opresc însă aici, pentru a trece la un alt argument, care stă la baza sentimentului religios, anume la argumentul moral.

Noi, ființi de o zi, suntem chemați, conștiința ne-o spune, să realizăm un scop, care în el însuși merită a fi realizat.

«Cum să nu credem, spune Emile Boutroux» în studiul său «De la continance des Lois dela nature, pag. 150-159.»
«că acest scop superior, care comunică acelui care l caută putere și lumină, nu este el însuși o realitate, prima
«dintre realități? Dumnezeu este chiar această ființă, a
«cărei acțiune creatoare o simțim în partea cea mai a-
«dâncă a noastră înșine, în mijlocul sforțărilor noastre de
«a ne apropià de el. El este ființa perfectă și necesară.....
«Dumnezeu este creatorul esenții și existenții lucrurilor».

Iar Goette spune într'un loc că din ideia de activitate răsăreà acea de nemurire. Mă opresc la aceste doua citate, lăsând deoparte pentru data aceasta discuția mai aprofundată a argumentului moral—și el atât de solid întemeiat de câțivà mari cugetători în sprijinul sentimentului religios.

---

[1]) H. Spencer op. cit. p. 13.

Onorat auditor,

Din cele arătate până acum cu privire la bazele logice ale sentimentului religios rezultă că ele se pot reduce la două argumente capitale: la respectarea principiului rațiunii suficiente, că ori ce fenomen are o cauză, și că deci și lumea aceasta, despre care simțurile ne dau informații, are o cauză mai presus de ele, pe Dumnezeu, fundamentul orcărei religiuni, ca să poată a se chemà astfel; și al doilea ca bază a vieței religioase este și lumea morală, despre care conștiința ne vorbește cu toată evidența.

Kant sintetizază aceste două argumente în chip poetic în cuvintele:

«Două lucruri umplu sufletul de respect și admirație «nouă și crescândă, cu cât mai des și mai stăruitor cu«getarea se ocupă cu ele: *Cerul înstelat deasupra mea și «legea morală în mine.* Pe amândoi nu-mi este îngăduit «să le caut sau numai să le presupun ca învăluite în în«tunerec, sau în transcedent (infinit) în afară de sfera ve«derii mele; eu le văd înaintea mea și le leg în chip ne«mijlocit de conștiința existenței mele. Primul începe din «locul, pe care-l ocup în lumea externă a simțurilor și «lărgește legătura, în care stau, în nebănuitul de mare «cu lumi peste lumi și sisteme peste sisteme, iar pe lângă «aceasta încă în timpuri fără margini în mișcarea lor pe«riodică, în începutul și durata lor.

«Al doilea începe din eul meu nevăzut, dela persona«litatea mea, și mă pune pe mine într'o lume, care are «un infinit adevărat, dar simțit numai de minte și cu care «(prin acestă însăși și cu celelalte lumi văzute în același «timp) eu mă recunosc, nu ca dincolo într'o legătură nu«mai întâmplătoare, ci generală și necesară.

«Privirea cea dintâi a unei nesfârșite mulțimi de lumi «nimicește pe loc însemnătatea mea, ca a unei făpturi «animale, pe care materia, din care a fost făcută, trebue «s'o redea planetului (un simplu punct în univers), după «ce numai scurtă vreme (nu se știe cât), a fost prevăzut «cu putere de viață.

«A doua (privire) din contră înalță valoarea mea, ca a «unei inteligenți, în chip nesfârșit, prin personalitatea mea,

«în care legea morală îmi relevează o viață independentă «de cea animalică și chiar de a întregei lumi sensibile, «cel puțin atât cât se poate deduce din destinația cu scop «a ființei mele prin această lege, care destinație nu este «mărginită la condițiile și îngrădirile acestei vieți ci merge «în infinit.[1]

In timpul din urmă un cercetător foarte serios a publicat o carte intitulată «Les formes élementaires de la vie religieuse». Numele lui este E. Durkheim, și cunoscutul psiholog și autor al unei lucrări de filozofie a religiunilor, H. Hoffding face o dare de seamă asupra acestei cărți, spunând că ea însamnă o cotitură în specia ei, în Revue de Metaphisique et de Morale Mars. 1913.

Iată ce spune între altele Hoffding: «cea mai mare parte «a teoriilor asupra naturii și fundamentului religiunii sunt «neputincioase a explicà acest fapt, că în contra tuturor «rezistențelor, și în ciuda tuturor criticilor, religiunea e«xistă. Trebue deci să credem că ea răspunde unei ne«voi particulare, unei forțe speciale a naturei omenești»... și mai departe:

«Cât despre viitorul religiunii sau mai ales al proble«mei religioase, părerea mea în această privință nu diferă «în mod simțitor de acea a d lui Durkheim. Sunt convins «că religiunea astfel cum o cunoaștem din istorie, răs«punde unui element esențial, unei nevoi profunde a na«turei omenești, și că prin urmare, dacă ar dispăreà fără să «lase un echivalent, energia și profunditatea vieții morale ar suferi.

Onorat Auditor,

Arătându se din cele spuse până aici că religiunea nu este creațiunea arbitrară a unui individ sau unei societăți, ci își are rădăcini adânci atât psihologice cât și logice în sufletul omenesc, că deci ea va trăi cât va fi o licărire de conștiință pe acest pământ; mai departe arătându-se că fără admiterea unui supranatural—ca cel mai temeinic suport al vieței religioase în special și a omului în genere,

---

[1] Kant Kritik der praktischen Vercamft p. 193—194, Beklam Bibliothek

nu poate fi vorba de o religiune—iar admiţând acest supranatural nu numai că el este postulat, dar că se impune minţii noastre cu toată evidenţa; şi constatând că sentimentul religios apare cu atât mai senin în conştiinţa cuivă cu cât acea coştiinţă este mai luminată — am câştigat, credem noi, punctele esenţiale pe care este clădită şi viaţa noastră religioasă. Acestea, odată dovedite, tot restul construcţiei şi organizaţiei religioase se poate pricepe cu mai multă uşurinţă.

X

Dacă nu mai ţinem cu îndărătnicie la lumea pe care noi sau societatea în mijlocul căreia trăim ne-a creat-o; lume al cărei cer este acoperit de norii mândriei, ambiţiilor sau atâtor prejudecăţi de tot soiul, dacă deschidem fereastra sufletului nostru dinspre soarele vieţii religioase şi cum spune *Carlyle* în Sartor Resartus, «observând că «o picătură pe care o scuturi de pe mâna ta udă, nu «rămâne acolo unde cade, ci a doua zi n'o mai găseşti; «ci deja sburată pe aripile vântului de nord, ea este a«proape de tropicul cancerului,[1]»; atunci vezi că în natură nu există ceva fără o cauză mai adâncă decât putem înţelege la prima vedere, şi întrebându-ne ce este aceasta, răspundem cu Carlyle şi cu bunul simţ al omului necorumpt sufleteşte: că aceasta este creaţiunea lui Dumnezeu; că aceasta s'a făcut prin atotputernicia lui Dumnezeu.

Ştiinţa ateistă, spune Carlyle în altă operă a sa; Hero «Worship, îngăimează (babbles) în chip sărăcăcios despre «aceasta nomenclaturi ştiinţifice, cu experienţe şi or ce «vreţi, ca şi cum ar fi vorba de lucruri moarte, pe care «să le pui în butelii de Leida şi să le vinzi la tarabă; «dar simţul firesc al omului, în toate vremile, dacă în«trebuinţează în chip onest simţul său, proclamă că acea«sta este un lucru viu-vai! un lucru negrăit, dumnezeesc, «faţă de care atitudinea cea mai bună pentru noi, nu «după prea multă ştiinţă, este prosternare religioasă, res«pectuoasă, şi umilinţa sufletească; cult, dacă nu în cuvinte, «apoi în tăcere.»[2]

[1] Carlyle Sartor Resartus, p. 48.
[2] Carlyle, Hero Worship, p. 8.

Domnilor,

Pentru a înțelege acest lucru trebue să ne reîntoarcem în interiorul nostru, și de acolo să plecăm.

Caracteristica principală a epocei noastre este tocmai slăbirea vieții interioare. Știința, cu descoperirile și aplicațiile sale, ne atrage atenția mai mult spre lucruri din afară; ea a creat o sumă de nevoi nouă, a ridicat orgoliul omului până la dorința de a cuceri lumea. Mai departe, traiul vieței acestia nervoase de oraș, complicarea vieții sociale, sbuciumul fără răgaz pentru agonisirea pâinei de mâine, cum și luxul desfrânat ce se etalează prin casele și străzile principale ale orașelor noastre, toate aceste distrag necontenit atenția și fac pe om să se mulțumească din punct de vedere sufletesc cu mângâeri superficiale deci fără temeiuri solide.

Viziunile largi și meditațiile adânci, capabile să producă starea de spirit favorabilă vieții interne, dau greș în vremea și lumea noastră. In concerte, în teatre, în cinematografe, în literatură și pretutindeni nu ne mai atrag decât culorile vii, cuvintele strălucitoare, gesturile nervoase, scenele cele mai decoltate.

Curiozitatea științifică ne-o mulțumim cu observații superficiale și necomplecte, cu întrebări și răspunsuri ușoare, cu informațiuni trecătoare; pe cea literară cu foiletoane de jurnale sau cu scriitori de a patra sau a cincea mână; iar cât privește de cea filosofică nici vorbă nu poate fi.

Dacă se întâmplă câte un suflet rătăcit, care să și pună întrebări de această natură, acesta sau se închide în eul său și din munca lui nu profită nimeni—presupunând că are talentul și o cultură temeinică în această direcție —sau mai puțin pregătit, își încheie cercetările sale cu ședinți de spiritism; marea majoritate însă sunt așà de absorbiți în vârtejul sau în urmărirea — stând deoparte — a vieții și luptelor politice, în cât nu-i de mirare că suntem așà departe de înțelegerea valorii vieții interne, și cu aceasta și a sentimentului religios, și că arătăm — cum s'a văzut la începutul acestei conferinți — atâta nepăsare față de roadele cele mai frumoase ale acestui sentiment — monumentele presărate prin diferite părți ale noastre.

Să te mai intrebi atunci când să găseşti timp pentru meditare adâncă şi rodnică, în această grabă a noastră, de a şti şi face totul, de a fi in toate pentru a nu fi nimic, în aceste vremi de ură înverşunată şi ucidere între popoare, de aprigă luptă pentru existenţă, de dorinţi de aparenţă, de articole de ziare—cu cât mai mult cu atât mai rele—de conştiinţi capabile să-şi vândă interesele cele mai sfinte ale neamului lor? Niciodată educatorii de suflete prin ziare n'au fost cernuţi mai bine după valoarea lor, ca în aceste vremuri primejdioase. Niciodată nu s'a dovedit mai bine cât de puţină sfinţenie ascund în sufletul lor atâţia purtători ai condeilor, pe cari dacă a-i fi indrăznit să i numeşti otrăvitori ai sufletelor — înainte de a se fi vădit ca atare — ai fi riscat să fii calificat cu nu ştiu ce epitet puţin simpatic. Ai impresia că această lume de agitaţie şi grabă este cuprinsă de un fel de «epilepsie gigantică», cum a caracterizat-o cinevà. Şi totuşi viaţa adevărată nu este la suprafaţă ci în adâncimi; la suprafaţă ies toate lucrurile necurate, iar în adâncurile liniştite stau ascunse forţele, cari ne ţin şi dau viaţă. In adâncurile sufletului stau atâtea comori, pe care nu trebue să le acoperim şi înăduşim cu «nomenclaturi» de tot felul, în numele ştiinţii, cum spune genialul scriitor Carlyle.

Precum altă dată prejudecăţile regretabile ale bisericii catolice au ridicat viaţa unui Galilei sau unui Giordano Bruno—fără să fi putut înăduşi adevărurile descoperite de ei,—tot aşà azi prejudecăţile unei anumite culturi încearcă să înăbuşe manifestările celui mai înalt dintre sentimente, stânjenind pentru un moment mersul firesc al vieţei noastre sufleteşti, Carlyle spune:

«Destul de straniu cum creaturile de speţa umană în«chid ochii la faptele cele mai isbitoare şi trăiesc în mij«locul minunilor şi uimirilor prin simpla inerţie a uitării «şi prostiei.

«Căci în adevăr omul este şi a fost totdeauna un ne«rod şi grosolan, mult mai gata la pipăit şi înghiţit, de «cât la gândit şi meditat.

«Prejudecata, care pretinde c-o urăşte, este legiuitorul «său absolut; numai obiceiul şi deprinderea îl duc de «nas; aşa, facă cinevà ca un răsărit de soare cau o creare

«de lume să se întâmple de două ori, și a și încetat de «a mai fi minunată, a mai fi vrednică de băgat în seamă, de cunoscut.»[1]

Iar în «Cultul Eroilor» spune: «nu este nici un simptom «mai întunecat al unei națiuni de cât orbirea generală pen«tru lumina spirituală, cu credința numai în grămezile de «cărbuni de ars, sterpi și morți. Aceasta este ultima «consumare a necredinței. In toate epocile istoriei lumei «vom găsì pe omul mare fiind salvatorul indispensabil al «epocii sale, lumina fără care cărbunii nu s'ar fi aprins «niciodată.[2]

Ridicând vălul prejudecăților de tot felul de pe sufletul nostru—prejudecăți care ne împedică a înțelege cum trebue valoare sentimentului religios—vom fi săvârșit cea mai mare reformă sufletească pe care o poate săvârși cineva, vom fi dobândit o victorie asupra noastră înșine—ca acea pe care a dobândit-o eroul lui Tolstoi din romanul «Invierea» sau eroul lui Ipsen din piesa «*Brand*» care cu pătrundere exclamă: «*Da înlăuntru, acolo-i greul; cine dă acolo lupta, acela învinge.*»

Odată această înviere sufletească săvârșită, vom pricepe și de ce astăzi cercetarea științifică prin glasul lui Höffdiug spune, că deși știința s'a substituit religiunii și încearcă să-i îndeplinească actualmente funcțiunile, nu poate, căci ca forță recreatoare și vivificatoare, ca isvor de curaj și încredere n'o va puteà înlocuì.[3]

Vom pricepe atunci în seninătatea unei conștiinți neprihănite, pentru a ne servì de o metaforă a lui Boutroux, că navigatorul care străbate marea, evitând furtunile și primejdiile din calea sa—deși se luptă cu natura — mult mai puternică decât slabele lui mijloace de apărare—totuși fără a-i suprimà legile ei, cu pricepere le poate pune în serviciul scopului său, acela de a ajunge la o țintă fixată mai înainte.[4]

Ca și navigatorul, și noi n'avem ca unic scop de a subzistà în mijlocul obstacolelor de tot felul, nici a ne

[1] Carlyle Sartor Resartus, p. 38.
[2] Carlyle Hero Worship, p. 12.
[3] Revue de Métaphysique et de Morale, Mars 1913.
[4] E. Boutroux. De la Contingence des Lois de la Nature p. 158.

plecă condiţiilor externe; ci avem un ideal de realizat, ideal mai presus de legile naturii, dar care nu însamnă suprimarea lor. Acest ideal îşi găseşte expresiunea sa cea mai înaltă în sentimentul religios, în apropierea de Dumnezeu.

Onorat Auditor.

Astăzi este sărbătoarea «Intâmpinării Domnului».

Bătrânul Simeon, încărcat de ani, dar cu sufletul senin, se duce la templu, şi acolo văzând pe Mântuitorul lumii, îl ridică în braţe şi exclamă cu bucurie: «Acum slobozeşte pe robul tău Stăpâne după cuvântul tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea ta».

Fie ca şi noi, fără a micşorà întru nimic admiraţia şi zelul nostru pentru cercetarea lumii aşà cum ne-o prezintă simturile, să ne putem coborî în tainiţele sufletului nostru, şi de acolo—deschizând fereastra care dă spre vecinicie—să putem privì cu bucuria bătrânului Simeon mântuirea sufletelor noastre acolo numai unde ea se poate găsì.

Preotul Cicerone Iordăchescu.

VITEJIA FEMEILOR DIN SULI

Se apropie un secol de când în lumea greacă se aminteşte şi se cânta cu dor hotărârea eroică a femeilor din Suli.

In înfricoşatul răsboi dela 1821, pentru eliberarea Greciei de jugul musulman, poporul resculat a suferit multe nenorociri, cu tot eroismul pe care l-a dovedit. Lupta erà cu desăvârşire neegală. Turcia împărăţie mare şi puternică, iar resculaţii, doritori de libertate, o mână de oameni, foarte cu greu puteau ţine piept oştilor şi ordelor musulmane, ce se năpusteau asupra lor spre a-i exterminà. Resculaţi nu puteau duce de cât un răsboi de hărţuilă, care a ţinut 10, şi Dumnezeu ştie cât mai ţineà, şi care îi erà sfârşitul, dacă marile puteri nu veneau în ajutorul res-

culaţilor şi nu sfărâmă la Navarin expediţiunea turcească ce ameninţă cu exterminarea pe bieţii Greci.

Istoria acestui răsboi, ca şi a tuturor răsboaelor, cântă multe fapte eroice, slăvind pe aceia cari s'au distins prin fapte mari şi vitejii vrednice de amintire.

Intre nenumăratele întâmplări însemnate de fapte mari şi vitejeşti, în Grecia, se aminteşte şi se cântă de toţi până în ziua de astăzi, cu mult entuziasm şi admiraţiune *curajul femeilor din Suli.*

Legenda spune, şi poporul cântă, că ele fugând de Turcii năvălitori, cu tot ce puteau scăpà, s'au aflat într'un moment dat împresurate şi în faţa unei prăpăstii. Şi atunci în loc de a se predà, au preferit moartea. Poetul cântă că împodobite cu tot ce aveau mai bun, îmbrăcate în haine de sărbătoare, toate cântând şi jucând, trăgând danţul, câte una, una s'au aruncat în prăpastie, unde şi-au găsit moartea.

Traducând în limba română cântul acestor viteze femei, care eternizează curagiul lor, l-am dat bunului şi iubitului meu prieten N. Rădulescu Niger, care cu darul spiritului său poetic, prinzând momentul, a făcut în limba română următoarele versuri, din cele patru strofe ce compun cântul însoţite fiecare de acelaş refren.

Pentru ideea înălţătoare ce o coprinde acest episod din istoria războiului pentru libertatea Greciei şi modul maestrit cum amicul Niger l-a expus în versuri, am crezut că este bine a-l comunicà cititorilor «Bisericei Ortodoxe» în aceste timpuri de restrişte generală, când desigur, foarte multe întâmplări de felul acesta, în multe părţi au avut de sigur loc, rezervându-şi viitorul dreptul a le face cunoscut şi poezia a le cântà.

Iată cum D-l N. Rădulescu Niger, a pus în versuri în limba romană, cântul grecesc despre vitezele femei din Suli.

Dr. Drag. Demetrescu.

Vitezele din Suli
(1821)

In lupta pentru libertate.
Sunt nouăzeci şi patru de ani.
A Greciei redeşteptate
In contra unor cruzi duşmani.
Vitezele femei din Suli
Adânc îndurerate văd
Cum Turcii vin şi le'nconjoară
Din ce in ce, pentru prăpăd:
Se inconjoară locu'n care
Lumina zilei au văzut
Şi'n dragostea curată. mare
De Ţara lor. ele-au crescut.
Să cadă jertfe-ale cruzimii
Nemernicilor ieniceri?
N'au arme ca să moară 'n luptă
Ca toţi ai lor mai până ieri,
Acolo unde stau ascunse
E o prăpastie 'n preajma lor:
Le râde moartea şi râd morţei
Râs de dispreţ înălţător.
Tot ce au bun, il au cu ele:
Ca'n sărbători se'mpodobesc
Şi vesele se prind în horă
Cântându'şi cântul vitejesc:

„Rămâi, dragă lume, rămâi sănătoasă;
„Ţie, viaţă dulce zicu'ţi bun rămas,
„Ca şi ţie. Ţara mea nenorocoasă:
„In veci sănătoasă fii căci eu te las“

„Rămas bun munţi, dealuri, ape, râpi, câmpii:
„In veci sănătoasă, biată Ţară, fii.

„Suliota noastră n'a 'nvăţat să ştie
„Cum se poate duce viaţa în sclavie.
„Dâns'atâta ştie numai: a muri
„Sfânta libertate dacă-i va lipsi“

„Rămas bun munţi, dealuri, ape, râpi, câmpii
„In veci sănătoasă, biată Ţară, fii“.

„Ca la Paşti, la horă, mândru'mpodobită,
„Cum e şi salcâmul numai mândre flori,
„Dragă Suliotă cânţi inveselită
„Şi cântând, în groapă tu mi te cobori

„Rămas bun munţi, dealuri, ape, râpi, câmpii;
„In veci sănătoasă, biată Ţară, fii“.

„Peştele în aer cum o să trăiască?
„Florile în nisipuri, iarăş, cum să crească?
„Astfel Suliota, cum ea ştie-a fi,
„Fără libertate nu poate trăi".

„Rămas bun munţi, dealuri, ape, râpi, câmpii;
„In veci sănătoasă, biată Ţară, fii!"

Intâia 'n marginea prăpastei
Cum a ajuns, îşi face vânt
Din şirul horii şi s'aruncă
In fundul ce i va fi mormânt.
Se 'ntoarce-a horii rânduială
In cântul vesel, cadenţat;
La altă margine-a prăpastei
A dou'acum s'a aruncat.
Din ce în ce să 'mpuţinează
In hora morţii vitejeşti
Aceste mândre Suliote,
In timp ce hoardele turceşti
S'apropie pustiitoare,
Visând ospăţuri, jaf... femei.
A mai rămas acuma una,
Din lungul şir.. şi-i rândul ei!
Ascultă.. Nici un glas din fundul
In care raze n'au pătruns,
Dar strigăte s'aud pe-aproape:
Duşmanul crâncen a ajuns!
Incepe singură, să joace,
Cu pas mărunt, cântând cu foc,
C'o mână'n brâu, la cap cu alta,
Cu mlădiere de mijloc:
O dungă numai o desparte
De-abisul înfiorător,
O clipă numai... şi dispare
Din Suli ultimul odor!
Şi'n timp ce'n târg năvala 'ncepe,
Din fundul de viteze plin
Un cântec ca un murmur tainic
S'aude par'că dulce, lin:
„Rămas bun, munţi, dealuri, ape, râpi, câmpii,
„In veci sănătoasă, biată Ţară, fii".

N. Rădulescu-Niger

Insemnări din biserica Slobozii Postelnicului Ianache Carageà.

Biserica de care este vorba se află în comuna Slobozia din jud. Ialomița. Așezată lângă apa Ialomiții, fosta ctitorie a lui Matei Basarab Voevod și a Postelnicului Ianache Carageà nu mai păstrează din acea vreme decât o puternică clopotniță, pe sub care se intră și azi în cetate,—partea de sus refăcută cum se va vedeà—și zidul înconjurător, înalt ca de 6 metri, întrerupt către miazăzi, pe unde curge Ialomița. Cum intri în cetate, în stânga pe toată lungimea zidului încunjurător de miazănoapte, prelungindu-se și pe laturea dinspre apus până în clopotniță, au fost chilii, din care n'au rămas decât lângă clopotniță câteva prefăcute, în care locuește un preot și ruinele casei egumenești, cu două rânduri, care vorbesc de o bogată mânăstire.

In mijlocul pătratului — mărginit și astăzi de puternice ziduri, care spre răsărit par a fi avut și contraforturi de apărare—, se ridică biserica zidită de egumenul Gavriil la anul 1842, în locul celei vechi.

Voiu face acì mici descrieri și voiu da însemnări, culese din această biserică, așà cum se găsesc, cu greșelile ivite ici și colo, cum și cu ortografia lor fonetică; inscripțiile grecești, oricum ar fi scrise, în traducere le dau așà cum trebue să fie.

Am zis că partea de sus a clopotniței e făcută din nou iar dovada o dă nu numai construcția, ci și următoarea scriere în tencuială: spre apus: 1836+Γαβριήλ; spre miazăzi: Αρχιμανδρίτης; spre miază noapte: Σ(μύρ)ναιος.

Biserica este mare, arătoasă, n'are pridvor, nici naosul despărțit de pronaos, fără linii arhitecturale alese sau mai puțin alese din tradiția noastră, fără sculpturi sau alte ornamente, cu trei trepte de piatră la intrare, cu două tur-

nuleţe în faţă şi unul mare la mijloc, are sânuri cu trei feţe, altarul cu cinci feţe, patru ferestre mari pe o parte, patru pe alta, aşezate în rame de piatră, iar la altar una spre răsărit la fel şi alta mică la proscomidie, pictura e cea obişnuită a vremei, adică slabă, iar pe jos e pardosită cu lespezi de piatră.

In frontispiciul bisericii, la o înălţime ca de 5 metri, pe o marmură albă, cu un mic chenar de jur împrejur şi cu doi îngeri serafimi în părţile laterale ale marmurei este săpat:

Ναός τῶν θείων ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, ὅντινα | Ματάη Βοεβόδας ἐπὶ τῆς Σλοβοζίας τοῦ Ποστελνίκου Γιαννάκη Καραντζᾶ ἐν ἔτει 1634 τὸ πρῶτον ἐδείματο. Σεισμῷ δὲ πεπτωκότα, τα νῦν ὡς ὁρᾶται καὶ κάλλει, και μεγέθει, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος ταύτης Γαβριὴλ ὁ ἐκ Σμύρνης ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν. Γεωργίου Δημητρίου Μπιμπέσκου ἡγεμονεύοντος, | Νεοφύτου μητροπολίτου ἀρχιερατεύοντος | ἐν ἔτει 1842.

Adică: *Biserica Sfinţilor Arkangheli Mihail şi Gavriil pe care întâi a zidit-o Matei Basarab Voevod pe Slobozia Postelnicului Ianache Caragea la anul 1634. Dar căzând de cutremur, acum cum se vede şi cu podoabă, şi cu măreţie, arhimandritul şi egumenul ei Gavriil din Smirna a înălţat-o din temelie. Domnind Gheorghe Dimitrie Bibescu, păstorind Neofit mitropolitul la anul 1842.*

Pe o piatră de mormând din pronaos, cum intri la dreapta, adică spre miazăzi, se citeşte:

† Supt această piatră | odihnesc oasele răp | osatii roabei lui || Dumnezeu Nania jupâ||neasa Hagi Opri. Odih | neascusă şi oasele ră||posatii roabei lui Dum||nezeu Dospina jupâ||neasa Oprii căpitanul | snă hagi Oprii | ot Ierileţi. Vă dnii Io Grigorie Ghica Voevod | şi s'au scris în luna lui | Iulie 30 de zile, leat 7242(=1734).

Alături altă piatră slabă, pe care se văd câtevà litere ici colo, deslușindu-se într'o margine: *leat 1773* (cu cifre arabe).

Tot în pronaos, cum intri, puţin în stânga, o altă piatră de mormânt aproape ştearsă, cu *leat 7247(=1739)*. Tot supt această piatră zace şi trupul arhimandritului Gavriil mort la 1854 Oct. 30. De altfel piatra este aşezată în

dreptul chipului său zugrăvit pe păretele dinspre apus.[1]

Pe peretele dinspre apus, cum intri în biserică, în dreapta e chipul prinţului *Bibescu*, care arată cu mâna stângă biserica, iar în stânga intrărei e chipul lui Gavriil, deasupra căruia este scris: *Arhimandritu şi Egumenu Gavriil de la Smirna şi ctitor al aceştii mânăstiri.* Are mantie, anteriu roşu, barbă albă, potcapiu cu camilavcă, cârjă în mâna stângă, pe piept îi atârnă cruce, cu mâna dreaptă arată biserica. In dreapta lui Bibescu, aproape în unghiul apus-miazăzi, ţinând vechea biserică, *Matei Basarab şi Postelnicul Enache Caragea*, foarte slab zugrăviţi. Portretele prinţului Bibescu şi arhim. Gavriil sunt binişor lucrate.

Pe un policandru din pronaos se citeşte: Ἀρχιμανδρίτης Σλοβοζίας Γαβριὴλ Σμυρναῖος, 1837. Pe un policandru din naos: Ἀρχιμανδρίτου Σλοβοζίας Γαβριὴλ Σμυρναίου. 1844.

Icoanele din tâmplă:

1. Μήτηρ Θεοῦ cu cei doi arhistratigi în colţurile de sus, iar în părţile laterale 12 prooroci, şase de o parte, şase de alta, cu inscripţii greceşti, rânduiţi astfel:

Proorocul Moise	Proorocul David
» Aaron	» Solomon
» Ghedeon	» Iacov
» Isaia	» Iezechil
» Ieremia	» Zaharia
» Avacum	» Daniil

Cei doi prooroci de jos, Avacum şi Daniil sunt pictaţi posterior.

2. Ἰς. Ης. ὁ βασιλεὺς των βασιλέων οντων κε μέγας αρχιερεύς.

In părţile laterale ale icoanei, cei 12 apostoli cu inscripţii greceşti rânduiţi astfel:

Sfântul Petru	Sfântul Pavel
„ Mateiu	„ Ioan Teologul
„ Luca	„ Marcu
„ Andrei	„ Simon
„ Vartolomeiu	„ Iacov
„ Toma	„ Filip

[1] După mărturia preotulu paroh Marin Haralambie, aci supt astă piatră, în 1909, Mai 14, s'au depus şi rămăşiţele pământeşti a patru slujitori ai acestui sfânt lăcaş, ce se găseau îngropate afară din biserică, spre miazăzi de altar. Acestia au fost: Niţă preotu, Radu pr., Ioan diaconul şi Luca pr.

Mântuitorul Hristos are un medalion pe piept cu Sf. Duh în chip de porumb.

3. Lângă Maica Domnului, adică spre miază noapte este Sfântul Ioan Înaintemergătorul (grecește).

4. Lângă Mântuitorul Hristos este: Ceata îngerilor cu Mihail, Gavriil și Rafail în față, ținând pe Mânt. Hr. zugrăvit foarte tânăr, înaripat și blagoslovind.

Pictura acestor patru icoane e cam dela sfârșitul veacului al XVIII-lea, factură greacă cu influență pronunțată occidentală, nu numai în tehnică ci și în dogmă. Ori cum icoanele sunt frumoase și demne. Dela vechea biserică a lui Matei Voevod nu pot fi in nici un caz, deși slujitorii bisericei spun, că sunt.

Lângă icoana sf. Ioan înainte mergătorul este o icoană cu trei sfinți și anume: Sfântul Vucol din Smirna, sfântul Nicolae al Mirelor, sfântul Policarp din Smirna (grecește); iar jos este scris: *δι᾽ἐξόδων ἀρχιμανδρίτου σλομποζίας Γαβριὴλ σμυρναίου*. 1844. *ἀπριλίου* 7,

Adică: *cu cheltuiala arhimandritului Slobozii Gavriil Smirneanu 1844. Aprilie 7.*

Lângă *ceata îngerilor*, o icoană reprezintă pe Sf. Ioan evanghelistul dictând sfântului Prohor., iar jos este scris: *διὰ ἐξόδων ἀρχιμανδρίτου σλομποζίας Γαβριὴλ σμυρναίου*. 1844.

Lângă icoana aceasta este alta cu: *ὁ ἅγιος βλαδύμιρος βασιλεύς τῆς ῥωσσίας* (=Sfântul Vladimir împărat al Rosii) cu mitră arhierească pe cap, hlamidă albastră cu flori, blană albă în jurul gâtului și pe marginea hlamidei, dedesupt o haină albă până la genuchi, cu brâu roșu deschis, iar supt această haină alta verde până jos. Are barbă căruntă, în mâna dreaptă ține sceptrul, iar în stânga globul pământului cu o cruce pe el. Sus, într'un colț al icoanei, Mânt. Hristos înconjurat de heruvimi și serafimi. In iconografia noastră nu se reprezintă în acest chip nici un sfânt, căci însușiri ca acelea ce se închipue în icoana sf. Vladimir, numai lui Dumnezeu Tatăl și lui Dumnezeu Fiul se îngădue. Icoana sf. Vladimir are jos o inscripție măruntă pe care n'am putut-o cetì cu ochiul liber. Este din anul 1840, Aprilie.

La iconostas icoana sf. mucenic Haralambie și a sf. patriarh Visarion, cu însemnarea: *Această sfântă și dum-*

aceească icoană s'au făcut cu evlavia și cheltuiala d-lui Dobrin Șargu și a răposatului fiul său Nicolae. 1855 de Niță Stoenescu, zugrav.

Sfinte moaște.

In altar pe sfântul prastol e o raclă mică de argint cam 10/15, cu un desen presat pe capac, cu inscripția: *Nifon monahu 1753, Iuliu 13.* Inlăuntru raclei o tăbliță de argint cât cutia, cu nouă ochiuri—numărând câte trei pe fiecare margine—iar ochiul dela mijloc tăiat ca o cruce, acoperă sfintele moaște. Iată rânduirea și inscripțiile grecești pe care le dăm în românește:

A sf. Hrisostom;	A sf. Dimitrie;	A sf. Teodor;
„ Procopie;	Cinstitul lemn;	„ Artemie;
„ Pantelimon;	A sf. Haralambie;	„ Mercurie;

O altă raclă mai măricică, cam 20/30, ferecată cu argint lucrat ca o dantelă, iar între argintul dantelat, pânză brodată, învechită și cu pietre colorate—de preț sau fără preț, nu știu—, din loc în loc, ascunde și păstrează iarăș moaște sfinte. Deschizând-o, pe partea din lăuntru a capacului este zugrăvită: Maica Domnului cu Mânt. în brațe și Arh. Mihail și Gavriil de o parte și de alta. Pe marginea argintată a raclei, unde cade capacul e scris jur imprejur † ή παρουσα άργυροθηκι ὑπάρχη του πανοσιοτάτου άγίου πρωην ήγουμένου Κυρ Ιωσηφ χιοπολίτου δια εξοδων αυτου και μετα τιν τελος του αυτου να απόμένη υστου ιποταχτικου αυτου Ανατολίου Καιπάλην να ήνε κτήμα του ιερου ήμων μοναστηρίου.

Adică: † *Această raclă de argint este a preasfințitului fost egumen Kir Iosif din Hios, cu cheltuiala lui și după moartea lui să rămâie ucenicului său Anatolie, și din nou să fie bunul sfintei noastre mănăstiri.*

Și în această raclă este o tăbliță de argint, cu două tăieturi dreptunghiulare în mărgini și cu una în formă de cruce la mijloc. In cele două lăturalnice sunt sf. moaște, iar în cea dela mijloc o cruciuliță de lemn, frumos lucrată. Iată inscripțiile date în românește:

A sf. Elefterie;	A sf. Paraschive;

Pomelnicul. Pe o scândură de stejar, cam 22/40 este

săpat în dos: *Γαβριήλ ἀρχιμανδρίτης Σλοβοζίας* (sic) 1831.
Iar în față este zugrăvit deasupra Dumnezeu Tatăl; în părți, puțin mai jos, doi îngeri cu câte o fășie în mâini pe care e scris:

αἱ ἀρεταί *αἱ ἁμαρτίαι*

Pomelnicul are trei coloane.

Ktitori. Matei V.V., Ioanu. *Ieromonahi.* Ștefanu, Partenie, Anastasie, Nikita, Daniil, Grigorie, Dionisie, Hrisantu, Paisie, Lavrentie, Germano, Antimu, Gavriil. *Mireni.* Oprea închinatu.

Pe acest pomelnic sunt scriși de preotul bisericei în rândul ieromonahilor: *Evghenie și Teodosie,* iar în rândul mirenilor, după Oprea închinatu, slujitorii adormiți ai acestei biserici și soțiile lor, astfel:

Clerici: *Ioan Preotu, Stanca Prioteasa, Ioan Preotu, Maria Prioteasa, Ioan Preotu, Marina Prioteasa, Ioan Diaconu, Trandafira Diaconița. Ioan Cantor, Maria. Niculae Preotu, Dobra Prioteasa, Ștefan Preotu, Ana Prioteasa, Marin Preotu, Elena Prioteasa. Cantor Dobre, Maria, Cantor Nicolae, Filoftea, Cantor Gheorghe, Maria. Dimitrie Preotu, Maria Prioteasa. Cantor Ion, Elena.*

Jos este scris: Γαβριήλ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος σλομποζίας ταύτην ἀνέθηκε. 1832. Ιουνίου ά.

Adică: *Gavriil arhimandritul și egumenul Sloboziei l-a făcut din nou. 1832. Iunie 1*

Un egumen al acestei mânăstiri, anume Kesarie—se va vedea dintr'o frumoasă însemnare pe o carte—numit de Grigorie Dimitriu Ghica dintre pământeni la 1825, pe când Gavriil erà fugit la Brașov din pricina zaverii, nu este trecut în pomelnicul prefăcut de Gavriil. Poate chiar faptul de a-l înlăturà pe Kesarie din pomelnic l-a determinat să-l înnoiască cu totul.

Cărți românești:

1. *Penticostarion* 1743 (7251) Râmnic (fără sfârșit).
2. *Penticostarion* 1800 sf. Mitropolie.
3. *Octoih.* 1792 sf. Mitropolie.
4. *Triodion.* 1798 sf. Mitropolie.
5. *Triodion.* 1816 Buda. Jos iscălit:

Αρχιμ: σλομποζίας Γαβριήλ. 1818 Ιουνίου 20. apoi (aceieaș mână) continuă românește: *S'au cumpărat și când am*

venit al doilea, fugit fiind la Brașov din pricina zaveri la am gàsit stricat dă alți călugări care erà orânduiți pă vremea aceia și l am legat cum să vede dinpreună cu toate càrțile mânăstiri în leat 1844 avg. 5 și find grau uno, l'am dàspàrțit în doauă ἀρχ(ι)μ(αν)δ(ρίτης) σκομποζίας Γαβριήλ. Σμύρνης.

Pe cealaltă parte legată este scris sus: *S'au dăspărțit când l am legat în unu 1844. avg. 5.*

6. *Tipicon.* 1816 Iași.
7. *Mineie.* 1805 Buda.
8. *Evanghelie.* 1794 Râmnic. Scris pe mai multe foi jos:

† Această sfântă și Dumnezeiască Evanghelie a sfintei biserici dela Cuiburi unde să prăznuește hramul sfântului slăvitului înainte mergătoriul și botezătoriul Domnului nostru Is. Hs. fiind cu totul stricată o am dres, și o am legat eu cu a mea cheltuială, pentru evlaviia ce am la acest mare sfânt, în zilele prea luminatului nostru Domn, Iω *Grigorie Dimitriu Ghica voevod, carele ca un domn pământean, cu ferman împărătesc luând pă Greci din toate dregătoriile bisericești și politicești cale țării aceștia, și orânduind tot pământeni dintr această țară la toate dregătoriile, am fost orânduit și eu la această sfântă mânăstire Sloboziia igumen, din pământeni făcându-mă și eu fiu adevàrat al sfiutei mânăstiri Dohiiarion dela Sfetagora, unde este închinată această mânăstire Sloboziia și spre a fi știut am însemnat chiar eu însumi cu mâna mea ca să se pomenească, și m'am iscălit Kesarie igumen Slobozii, căci mâna fiind din pământ stricăcios va putrezì iar scrisoarea va rămânea în veci, cât va ținea această sfântă carte și oricâți preoți veți fi slujitori la această sfântă biserică, văzând această însemnare a mea ca niște pământeni, și de un neam cu mine, vă rog să mă pomeniți și pă mine păcătosul la toate slujbele liturghii, Kesarie ieromonah, ca să vă pomenească și pă sfințiia voastră Domnul întru împărăția sa totdeauna în veci vecilor. 825 Iulie 15.*[1]

[1] Biserica dela Cuiburi erà lângă Slobozia, peste Ialomița. Preotul paroh de aci mi-a afirmat, că acum douăzeci și ceva de ani exista încă biserica. Astăzi plugurile zarzavagiilor bulgari răscolesc pământul fără nici o urmă de arătare, că acolo a fost un lăcaş Dumnezeiesc către care s'a îndreptat evlavia atâtor strămoși vrednici, ca cel ce scria acum 91 de ani.

9. *Evanghelie*. 1812. Buda. La inceput supt icoana evanghelistului Ioan cetim:

κτήμα τοῦ ἱεροῦ μοναστιρίου Σλομποζίας ἀγορασθέν παρα τοῦ πανοσιοτάτου αρχιμανδρίτου καί ἡγουμένου της αυτης μονης κὺρ Γαβριήλ, διὰ χήρος τοῦ Β. Β. Παύλου Πετρεσκου: ἐν ἔτει 1814. ἐν μηνί σεπτ. 10.

Adică: *Proprietatea sfintei mânăstiri Slobozia cumpărată de preacuviosul arhimandrit și egumen al acestei mânăstiri Kir Gavriil, prin mâna lui Pavel Petrescu, al doilea vistier* (?) *in anul 1814. in luna Septembre 10.*

10 *Evanghelie.* 1844. La început:

τό ἱερον τόδε εὐαγγέλιον ἠγορέσθη, ἐκοσμήθη καὶ ἀφιερώθη τῃ ἱερᾷ μονῃ σλομποζίας παρ 'εμοῦ. 1849. αυ γούστου 1. Ἀρχιμανδρίτης σλομποζίας Γαβριήλ τοῦ ἐκ σμυρνης.

Adică: *Și această sfântă evanghelie s'a cumpărat, s'a împodobit și s'a dăruit de mine sfintei mânăstiri Slobozia 1849 August 1. Arhimandritul Sloboziei Gavriil din Smirna.*

11. *Kiriacodromion.* 1839 Buzău (două).
12. *Liturghie.* 1858 Nifon.
13. *Liturghie* fără inceput și fără sfârșit.
14. *Noul testament.* 1846 Smirna.
15. *Noul testament.* 1877.
16. *Ceaslov.* 1842 Sibiu. La sfârșit pecetea lui Gavriil.
17. *Antologion*, adică floarea cuvintelor fără copertă și fără sfârșit.
18. *Irmologion*, catavasier 1854. Tipografia lui Anton Pan.

Cărți greco-române:

1. Θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον; *Sfânta și Dumnezăiasca evanghelie 1693*. In sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahii.

La sfârșit este scris grecește și românește:

† Această sfântă evanghelie este a sfintei mânăstiri Slobozia lui Ianache și s'au legat cu cheltuiala Dumnealui Taicăi Iane Periețeanu întru pomenirea Dumnealui și a noastră în anul dela Hristos 1794 Oct. 26.

2. *Altă* evanghelie greco română 1693. *Dela pagina 33 înainte pe mai multe file e scris:*

† Această sfântă și dumnezeească ivanghelie am legat-o eu Iromonah Iorest sin Savin ce am trăit la Șerbănești pe apa Berheciului și miu murit preoteasa și m'am călugărit în sfânta mânăstire Pogleţului și m'am inchinat sfintei mânăstiri a Kornilor unde este hramul sfintei Vovedenii și am legat-o în zilele lui Ioan Mihail Costantin

Răcoviță Voevod și am legat-o de pomană pintru cine a fi priot și a ceti pă dânsa să mă pomenească și când am siris (sic) în velet 7262 (=1754), Dikem. 12 dni.

Dela sfârșit lipsesc câte va foi la ambele evanghelii.

Cărți grecești:

1. Τυπικόν fără început și fără sfârșit.
2. Ἱστορία ἱερὰ ἤτοι τὰ ἰουδαϊκά. Bucuresti 1716.

La început este scris: Καὶ τόδε ἐκ τῆς κατὰ τὸν ἄθωνα μονῆς τοῦ Δοχειαρίου ὁ προ (ἡγούμενος) Ἄνθιμος ὁ σίρνης.

Adică: *Și aceasta din ale mânăstirei Dohiiariului dela Aton. Fost egumen Antim Sirneanul.*

3. Iliada și Odisea lui Omer, fără copertă. La sfârșit se citește Basileae Anno MDLI (=1551) 1.[1]

La început jos este scris: Καὶ τόδε τῶν αφιερωθέντων τῇ ἱερᾷ αὐθεντικῇ μονῇ τῆς παναγίας τριάδος του Βακαρεστίου παρά του ὑψηλοτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμον της πασης Ουγγροβλαχίας κὺρ κὺρ Ιωαννου Νικολαου Αλεξάνδρου Βοεβδ ετει 1718 μηνὶ Ἰουνίῳ.

Adică: *Și aceasta din cele dăruite sfintei mânăstiri domnești Văcărești a prea sfintei Treimi de prea înălțatul și prea luminatul Domn și stăpânitor a toată Ungrovlahia Kir Kir Ioan Nicolae Alexandru Voevod. In anul 1718, în luna Iunie.*

4. Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος. Lutetiae 1551.[2]

La început: Καὶ το δὲ ἐκ τῆς κάτα τὸν ἄθωνα μονῆς του Δοχειαρίου ὁ προηγούμενος Ἄνθιμος ὁ σίρνης.

---

[1] Această carte foarte rară, este a treia tipăritură a operilor omerice. In *Bibliographie hellénique* par *E. Legrand,* nu este amintită această ediție, probabil că *biblioteca națională* din *Paris* nu o are, căci se menționează prima ediție, 1488 Florența (tom I pap. 9); a doua ediție 1526, Veneția (tom. I. p. 189); a treia 1580 (tom. II p. 30).

In *catalogul bibliotecii lui Constantin Mavrocordat,* publicat de d-l *N. Iorga* în *Analele academiei române* tom. XXXVII. seria II. la pagina 12 No. 61 se găsește următoarea tipăritură al cărei titlu îl dăm in românește: *Operile lui Omer cu comentarii, in care sânt și chestiuni omerice ale filosofului Porfirie, ale aceluiaș Porfirie despre peștera nimfelor din Odisea. Basel 1551.*

Nici ediția aceasta nu este în Legrand.

Adică: *Şi aceasta tot a mânăstirei Dohiariu dela aton. Proigumenul Antim Sirneanul.*

5. Πεντηκοστάριον. Veneţia 1746 (fără sfârşit).

6) Πεντηκοστάριον. Veneţia 1768.

7. Τριώδιον. 1800, cu câtevà foi lipsă la început.

8. Μονολόγιον, fără început şi fără sfârşit.

9. Πηδάλιον. Lipsca 1800.

10. Ἡ Θεία, καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος τοῦ θαυματοῦργου πατρός, καὶ προστάτου Κερκύρας. 1778. Veneţia.

11. Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Βησσαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ. 1797, Viena, cu cheltuiala Marelui Vornic al Vlahiei Ioan Florescul.[1]

La început e scris: Ἐκ των τοῦ ἀρχμανδρίτου σλομποζίας Γαβριήλ. 1814 σεπτεμβρίου 2.

Adică: *Din cele ale arhimandritului Sloboziei Gavriil.*

12. Διατάξις τῆς ἱεροδιακονίας, fără început. Pe la mijloc este scris pe o foae: *Preotul Dimitrache Kavaleru proistos în mah. Silvestrului (Bucureşti), am fost trimis la canon pentru un bagatel de lutru. La anul 1858 mart. 20 Mănàstirea Slobozіea lui Enache.*

13. Παρακλητικὴ τὸν θεῷ ἁγίῳ (fără începu'),

14. Τριώδιον. Veneţia 1768.

La început e scris: Καὶ τόδε ταυτα τῆς ἱερὰς μονῆς σλομποζίας ἡγουμνεύοντος Γερμανοῦ.

15. Θεῖον καὶ ἱερον εὐαγγέλιον. Veneţia 1768.

16. Παρακλητική. 1742.

17. Εὐχολόγιον το μέγα. 1766.

18. Două rânduri de minee greceşti din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, afară de unul pe Mai, care este din 1669.

Pe mineiul Marte (1783) este iscălit: Γερμανος σλοβοζιάνος 1788.

19. Θειον καὶ ἱερον εὐαγγέλιον. Veneţia 1728. Pe prima pagină jos: 1864 Ἰουλίου. 5. ἀνεχόρισε διὰ ἅγιον ὄρος ὁ Αρχιμανδρίτης Εὐγένιος μητηλινέος μέ τόν οἰκονόμον Πολικάρ-

[1] In copertă se amintesc cele două ediţii anterioare (Brâncoveanu 1705. Mitropolitul Filaret 1759).—Bibliografia românească veche nu cunoaşte această a treia ediţie din Viena.

πον, ἐγίνηκε δε ἡγούμενος ὁ Θεοδόσιος μὲ τόν ἱεροδ. Ἀγαθάγγελον οἰκονόμον 1864 Ἰουλίου20.

Adică: *1864 Iulie 5. A plecat spre sfântul munte Arhimandritul Evghenie din Mitilene cu iconomul Policarp, si a venit ca egumen Teodosie cu ierodiaconul Agatanghel iconom. 1864. Iulie 20.*

24. Κῆπος Χαρίτων. Νικοδήμου Ἁγιορείτου. Veneţia 1819.

Cărţi greco-latine:

1. Κλήμεντος Ἀλεξάνδρεως τά εὑρισκόμενα.

Clementis Alexandrini opera, quae extant. Recognita et illustrata per Ioannem Potterum Episcopum Oxoniensem. Oxonii 1715.

La început scris: Καὶ τόδέ τις κατά τόν ἄθονα μονῆς τοῦ δοχιαρίου ὁ προηγούμενος Ἀνθημος ὁ σήρνης.

Cărţi de psallichie greceşti.

1. Σύντομον δοξαστάριον τοῦ ἀοιδίμου Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ πελοποννησίου. Bucureşti 1820.
2. Ταμεῖον ἀνθολογίας. Constantinopol 1855.

Manuscrise româneşti.

1. *Acatistul sfântului Grigorie Decapolitul,* frumos scris, cu chipul sfântului Grigorie la început, lucrat în peniţă şi colori: roşu, galben, verde şi cafeniu.

Pe copertă e scris: Ἐκ τῶν του αρχιμανδρίτου σλομποζίας Γαβριὴλ. Σμυρνης. 1832.

Manuscrise greceşti:

1. *Psaltire* de o frumuseţe rară, cu titlurile şi iniţialele scrise cu roşu.

La început e scris de altă mână: Και τό δὲ συν τοῖς ἄλοις..... κυροῦ αρχιμανδρίτου Ἀνθίμου σλομποζιάνου καὶ ἀφιερωθεν εις την μονὴν τῆς σλοβοζίας.

Adică: *Şi acesta împreună cu altele ale lui Kir Antim Slobozeanu arhimandritu şi dăruită la mănăstirea Slobozia.*

2. *Acatister,* de aceiaş mâna care a scris şi psaltirea tot aşà executat.

La sfârşit: ἐγράφη ἐπι ἔτει 1697 διά χηρός θεοκρήτου ευτελοῦς τοῦ ἱερομονάχου ἐν τῳ ἁγίῳ ὄρει τῷ ἄθῳ δία ἐπιδρόμος καὶ εξόδου τοῦ πανοσιοτάτου προηγουμένου Κυρου Αναστασίου τοῦ δοχιαρίτου.

Adică: *S'a scris în anul 1697 cu mâna smeritului ieromonah Teocrit din sfântul munte Atos cu osârdia și cheltuiala prea cuviosului fost egumen Kir Anastase Dohiaritul.*

Clopote:

1. *Acest clopot s'a prefăcut cu cheltuiala mânăstirii Sărindar la anul 1863 luna Iulie.*
2. Clopot mare făcut de enoriași în 1918.
3. Clopot fără dată.

Am convingerea fermă, că în toate părțile țărei se găsesc lucruri, care merită toată cercetarea minuțioasă a noastră, și gândesc că toate astea trebuesc scoase la iveală din tainița în care zac, și înconjurate cu grija, dragostea și respectul tuturor.

In bisericile țărei se oglindește aproape toată viața sufletească a neamului, și durere, că aceste comori nu sunt încă desgropate peste tot unde se găsesc. In sute de sate aproape n'ai ce vedea, aproape nimic nu ți se poate arăta. Afară de comunul cerut de ființa și ființarea societăței actuale, fața de azi nu-ți înspiră nimic; cu toate astea în cea mai mică și mai lăturalnică bisericuță se păstrează, se găsesc lucruri, care spun și amintesc multe și uitate fapte. Fiecare bisericuță, cu zidurile ei, cu slovele pietrilor ei, cu pictura ei, cu odoarele ei, cu cărțile și însemnările lor, este—afară de povestea vieței locale—pilda și mustrarea trecutului și ar putea fi cinstea și grija prezentului. Iar icoanele, iconițele și odoarele bisericilor pot sta tot așa de bine, tot așa de frumos și mult mai în respect, acolo unde se găsesc și unde au fost rânduite de evlavie și de pravilă. De aceea preoții noștri ar trebui să ție ca la sufletul lor la amintirile scumpe și la darurile sfinte ai căror chezași sunt și de care odată își vor da seama înaintea nemitarnicului judecător.

Pr. Ioan D. Petrescu
Biserica Sf. Visarion

DIN BISERICILE ETERODOXE.

«Biserică imperială germană.»

In Germania biserica protestantă este biserică teritorială[1] și ca atare astăzi în imperiul german se află patruzeci de biserici protestante independente una de alta—numai în Prusia sânt zece.—La acest număr se adaogă diferitele secte și biserici libere, care se numesc și ele protestante. Este ușor de înțeles că o astfel de greoae situațiune dă naștere la tot felul de frecări și isbiri.

Este adevărat că din anul 1852 tot la doi ani are loc în Eisenach „conferența guvernelor bisericești germane evanghelice“ căreia din 1903 i s'a alăturat și un comitet bisericesc german evanghelic, dar activitatea acestor instituții s'a arătat destul de modestă și slăbiciunea lor pare a fi cauza formării de asociații libere creștine —ca misiunea internă și externă, societatea Gustav Adolf, asociația evanghelică, etc.—care se ocupă cu lucrări, ce ar fi trebuit să facă parte din însărcinările bisericii.

Războiul actual, care a dovedit că poporul german este unul singur întru apărarea patriei sale, a făcut să se nască—mai exact să se reia—și ideia intemeerei unei *singure biserici germane*. Pentru infăptuirea acestei idei s'au făcut o mulțime de propuneri din partea teologilor, dar aproape toate se pot reduce la patru tipuri. Dela început trebue să se însemne că nici una din aceste propuneri n'au găsit aprobarea înaltelor cercuri bisericești atât catolice cât și protestante.

1. Tipul care dorește o *singură biserică germană* corespunzând imperiului german, care este unul. A uni toate bisericile teritoriale și toate confesiunile protestante într'o biserică imperială protestantă, în chipul cum statele germane aliate s'au adunat într'un singur imperiu, ar fi un însemnat progres bisericesc, zic reprezentanții acestui proect în frunte cu H. Weinel, cunoscut profesor de teologia Noului Testament în Iena. Prima și fundamentala cerință ar fi reprezentarea intregului popor german creștin într'o dietă bisericească imperială eșită din alegeri generale, egale, directe, secrete și proporționale. Firește că din această dietă cu greu ar putea face parte și biserica catolică din imperiu cu constituția ei internațională.

Acestui proect, catolicii îi obiectează (Stimmen der zeit, Januar 1916 p. 419—423) că după constituția imperiului german, care lasă fiecărui stat aliat conducerea afacerilor bisericești, această

[1] După lucrarea *Biserică, Popor și Stat* (1915) a inspectorului spiritual Konrad Meyer, situația actuală și caracteristica bisericii protestante germane se desemnează astfel: 1. După întindere este biserică teritorială, firește numai în înțelesul hotarelor teritoriale ale fiecărui stat din imperiu. 2. După constituție este biserică constituțională de stat cu putința introducerei unei adevărate administrații proprii. 3. După organizare este biserică a poporului, care prin instituția confirmațiunei conține un sâmbure pentru o transformare în biserică confesională.

propunere nu s'ar putea înfăptui decât odată cu schimbarea constituției imperiale în sensul că s'ar desființa statele teritoriale sau că principii germani ar renunța la supremația lor bisericească, lucru ce pare irealizabil deocamdată. Pe lângă aceasta, ce se va face cu biserica catolică? Va fi încorporată în viitoarea biserică imperială și deci supusă ministrului de culte sau va fi despărțită de Stat? In orice caz viitorul ei ar fi pus la grea încercare într'o astfel de organizare și de aceea obiecțiunile catolicilor se termina cu amenințarea întoarcerei vremurilor lui Bismark și sigur cu propunerea că salvarea ar fi trecerea la catolicism a tuturor Germanilor. Cercurile protestante oficiale mai adaugă că urmarea înfăptuirei acestui proect ar fi o totală discordie în loc de o complectă concordie. Motive dogmatice și politice nu îngădue în starea de azi a lucrurilor, formarea unei singure biserici imperiale germane. care înainte de toate ar fi o biserică fără confesiune, tocmai fiindcă ar conține mai multe confesiuni.

2. Cu mai multă perspectivă apare a doua propunere care cere nu o singură biserică germană imperială ci ***biserică complect unită cu statul*** din care face parte Dr. Rade reprezentantul acestei propuneri pleacă dela observația că în războiul actual biserica de Stat s'a dovedit ca o instituțiune binefăcătoare, în care sufletul poporului caută apărare și acoperământ. Instreinarea, indiferența și vrăjmășia dinainte au dispărut, bisericile s'au umplut de credincioși, creștinismul s'a topit în germanism. S'a arătat cu aceasta legătura strânsă dintre stat și biserică și această legătură trebue să rămâe și să se întărească. „Biserica de Stat este desăvârșirea bisericii poporului". In schimb Statul trebue să lase bisericii independența trebuitoare, iar biserica nu trebue să pue piedici Statului. La această propunere se obiectează că religiozitatea arătată la începutul războiului nu s'a menținut în popor deși vremurile s'au mai înrăit și apoi dacă biserica se supune cu totul statului, cine asigură că i se va acordă independența trebuitoare? Ar trebui să se presupună că guvernele și cu reprezentanții poporului pricep nevoile bisericii și că masele de alegători aleg având în vedere interesele bisericești. Dar dacă conducerea in Stat o dobândesc protivnicii bisericei sau cel puțin ai protestantismului, atunci biserica va întâmpina numai piedici și greutăți. Față de mentalitatea actuală o legătură mai strânsă cu statul n'ar duce biserica la întărire ci la slăbire.

3. Proectul al treilea ar dori ***unirea religiei***. Răsboiul, zic unii, a invederat o religie populară comună înlăturând toate discuțiile din sânul bisericii. Intregul popor german s'a înălțat către conducătorul tuturor lucrurilor, către Dumnezeul cel drept, ajutătorul în nevoe și împărțitorul în dreptate. Pe el îl imploră înainte de atac soldații, lui îi mulțumesc pentru izbândă, dela el cer întărire în înfrângere. Aceasta este deci religia adevărată a poporului german, aceasta ar trebui menționată și întărită și deci la o parte cu dogmatica despre păcat și împăcare, despre meritele și sângele Mân-

itorului, despre iad şi judecata d'apoi, învăţături, cari produc cearta şi lupta din biserica germană.

Sigur că la aceste propuneri de reducere a creştinismului s'a obiectat cu deplină dreptate că religia nu poate fi socotită ca un product omenesc lăsat la buna plăcere a fiecăruia. Mântuitorul din cer a întemeiat-o şi el este Domnul şi Stăpânul ei în veci. Biserica creştină nu va primi altă evanghelie chiar îngeri din cer de ar aduce-o, dar mi-te oameni cu gânduri schimbătoare ca valurile mării.

4. A patra propunere este mai modestă căci s'ar mulţumi numai cu o *înţelegere între direcţiunile bisericeşti*, fie într'o comună lucrare pe terenul moral, fie cel puţin într'o înţelegere personală a diferitelor căpetenii.

Aceasta presupune o îndulcire sau o cedare a atitudinilor de până acum, şi din nenorocire nici chiar grozavul războiu n'a dovedit că ar putea fi vorba de astfel de presupuneri.

Revistele protestante şi catolice, după care rezumăm aceste rânduri, închee referatele lor cu temerea că astfel de planuri cam superficial cugetate, acum în nervozitatea războiului, mai repede vor produce dezunire decât unire, mai mult vor distruge decât vor clădi.

Diac. Nic. M. Popescu.

CRONICA BISERICEASCĂ EXTERNĂ.

Papa şi răsboiul. Marele pontifice şi-a oferit în tot chipul serviciile sale pentru a îmblânzi raporturile între cei ce se luptă şi se sfâşie vrăjmăşeşte. El a scris Sultanului ca să înceteze masacrele contra nenorociţilor Armeni din Asia. A mijlocit ca să înceteze luptele în timpul zilelor sacre pentru creştini, ca Naşterea şi Invierea Domnului. S'a oferit chiar ca mijlocitor al păcei, dar toate apelurile şi mijlocirile sale, au rămas zadarnice. Au fost după cuvântul scripturei: glasul celui ce strigă în pustie.

O ultimă telegramă din Roma ne vesteşte o nouă mijlocire a sa. Telegrama spune: In urma recentelor incursiuni aeriene puse la cale de Austriaci deasupra unor oraşe din provinciile veneţiene, cardinalul Gaspari, secretarul de Stat, a trimis monseniorului Longhin, episcop de Treviso o scrisoare prin care arată marea părere de rău a Pontificelui Benedict al XV, pentru că: „îndemnurile sale de părinte, n'au isbutit să îmblânzească inimile împietrite ale fiilor săi, ci s'au sfărâmat faţă de calculele neînduplecate ale conflictului înfiorător".

Singura mijlocire, în care Papa a fost ascultat, precum spune organul oficial al Vaticanului, *Osservatore Romano*, a fost aceia ca statele beligerante să acorde prizonierilor de războî, ziua Du-

minicei, ca zi de repaos, dela orce muncă și ocupațiune și să fie consacrată îndatoririlor lor creștinești.

*
* *

Din Biserica Regatului Greciei. *Revizuirea legilor organice bisericești și complectarea lor.* Cu ocaziunea publicării legilor organice actualmente în vigoare în Biserica regatului Greciei, am amintit cetitorilor „Bisericei Ortodoxe" că în Grecia se lucrează la revizuirea lor, sau mai bine zis la o nouă alcătuire a tuturor legilor organice bisericești.

Comisiunea însărcinată și-a terminat lucrările sale. Ea a alcătuit următoarele proecte de legi.

1) Lege organică a Bisericei Ortodoxe a Greciei.

2) Lege privitoare la bisericele parohiale și la parohi.

3) Lege privitoare la tribunalele (dicasterii) bisericești și judecata ce urmeaza a se face înaintea lor.

4) Lege despre un tezaur sau fond general bisericesc

5) Lege despre administrarea mănăstirilor și a averilor lor.

6) Lege despre școalele bisericești

7) Lege despre predicatori bisericești și

8) Lege asupra monopolului lumânărilor de ceară.

La alcătuirea acestor proecte au lucrat 6 Ierarhi, 2 profesori dela facultatea de teologie, 2 foști miniștri de culte, cunoscuți pentru interesul ce au purtat chestiunilor bisericești, 2 membri ai curței de casațiune, 2 legiști distinși, reprezentantul regelui în sfântul sinod, un profesor universitar de literatura greacă și 2 secretari.

Comisiunea a lucrat sub președinția metropolitului Atenei.

Toate aceste proecte vor fi supuse camerei spre a luà putere de lege și a puteà fi aplicate.

După ce vom terminà cu publicarea legilor organice actualmente în vigoare în Biserica Greacă, vom face cunoscut cetitorilor coprinsul nouilor legiuiri cu cari urmează a fi înzestrat Biserica acelui Regat.

*
* *

Interzicerea unor cărți vătămătoare. La vama din Pireu (Grecia) au sosit mai multe lăzi cu cărți, traduse din diferite limbi în limba Greacă. Ele erau trimise de diferitele societăți, pretinse pentru răspândirea bibliei și pentru luminarea și întărirea morală a popoarelor, la care aceste societăți, zic, că lucrează prin diferite scrieri. Cum toate acestea s'au dovedit că erau ale propagandelor de tot felul de idei coprinzând, insulte la adresa religiunei creștine și parodiau cultul și sărbătorile creștine, și astfel erau cărți vătămătoare religiunei moralei, introducerea lor în Grecia a fost oprită de guvernul grecesc, în urma mijlocirei făcută de Sf. Sinod. La constatarea făcută s'a văzut că multe erau ale societăței adventiste, cu sediul la Hamburg.

Dr. Drag. Demetrescu

DONAȚIUNI.

Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei.[1]

8. Aduce mulțumiri publice persoanelor notate mai jos, cari au contribuit cu bani pentru procurarea diferitelor obiecte, necesare bisericilor, din parohia Varatec, jud. Botoșani, precum urmează: Gh. David Mitrea 25 l. D. Hlomagă 25 l. Gh. I. Popovici 25 l. Gh. Valmanu 6 l. Andrei Mitrea 10 l. V. I. David 20 l. Iancu Gh. Gherasim 25 l. C. Olariu 100 l. Gh. N. Mitrea 25 l. Gh. D. Elisei 140 l. Gh. C. David 20 .l C. Mitrea 40 l. Gh. Țercuși 20 l. Elena Iacobeț 20 l. D. Chihaia 25 l. Leon Olariu 20 l. Gh. C. Mitrea 25 l. Zamfir David 25 l. C. Ioan Mitrea 108 l. N. Gherasim 10 l. V. C. Gherasim 10 l. Gh. Bucșa 20 l. N. Năsendianu 10 l. D. Bucșa 10 l. D. C. Miron 40 l. Saila C. Huluță 20 l. N. Bulgaru 40 l. C. D. Mitrea 20 l. T. Canciuc 10 l. N. Gheorghicesei 1 l. Gh. Pavăl 20 l. D. Popovici 140 l. V. Popovici 140 l. N. Dascălu 241 l. Ioan Pintilii 241 l. C. Pintilii 241 l. D. C. Pintilii 241 l. D. Mitrea 241 l. I. Iacov 240 l. Itimie Oncu 240 l. Gh. C. Popovici 134 l. și Ilii Popovici 20 l. în total 3044.

— —

9. Persoanelor notate mai jos, cari au binevoit a face donațiuni bisericii parohiale sf. Neculai Popăuți din urba Botoșani și anume: d-nei Ortenzia Buzoianu, directoarea Externatului Secundar de fete care a dăruit un fotoliu lucrat în atelierul societății „Stat-vele" în val. de 50 lei; Părintelui Iconom Alex. Simionescu. d-lor Mihai Ilcov, Gh. Silimon, Ioan Nastasiu, I. Chirilă, N. Ciuchină, Ilie Panaite, Gh. Matteiu, H. Crețulescu, P. Cojocariu, Ioan Damian, Ioan Mertic, V. Bocăneț și d-nei Elena Lepădatu cari au dăruit un policandru de alamă în val. de 1097 lei; d-lor I. Constantinescu, Alex. Morțescu, H. Crețulescu, V. Bocăneț și d-na Elena Dimitriu cari au dăruit un sfeșnic de alamă pentru iconostas în val. de 100 lei;d lui C. Medvedovici care a contribuit cu suma de 70 lei pentru repararea unui policandru mic de alamă, d-lui Ioan Nastasiu, soției sale Măndița și d-nei Ecaterina Murguleț cari au dăruit un rând complect de vestminte preoțești de mătasă în val. de 170 lei; d-lui Mihail Ilcov și soției sale Ecaterina cari au dăruit un rând vestminte preoțești de mătasă cu fir în val. de 250 lei; d-nei Ana Zaharia (Cercel) care a dăruit două prapure de paradă în val. de 90 lei; Epitropiei bis. Uspenia care a dăruit un număr de 13 strâni de stejar în val. de 200 lei; d-nei Natalia Al Simionescu care a dăruit două perdele de mătasă cu fir în val. de 100 lei; d-nei Elena C. Gheorghiu care a dăruit o perdea de mătasă brodată în val. de 50 lei; d nei Natalia Constantinescu care a dăruit o perdea de catifea brodată în val. de 50 lei; d-nei Maria Busuioc care a dăruit un acoperământ la iconostas în val. de 25 lei.

— —

10. D-lui Gh. Văsescu deputat și mare proprietar în orașul Dorohoi, pentru stăruințele și sacrificiile ce a făcut de a se rescumpără locul pe care este zidită biserica Adormirea Maicei Domnului, pronumită „Vărgolici" din Dorohoi, dăruind în acest scop și suma de 1500 lei.

---

[1] Continuare dela No pe Aprilie 1916.